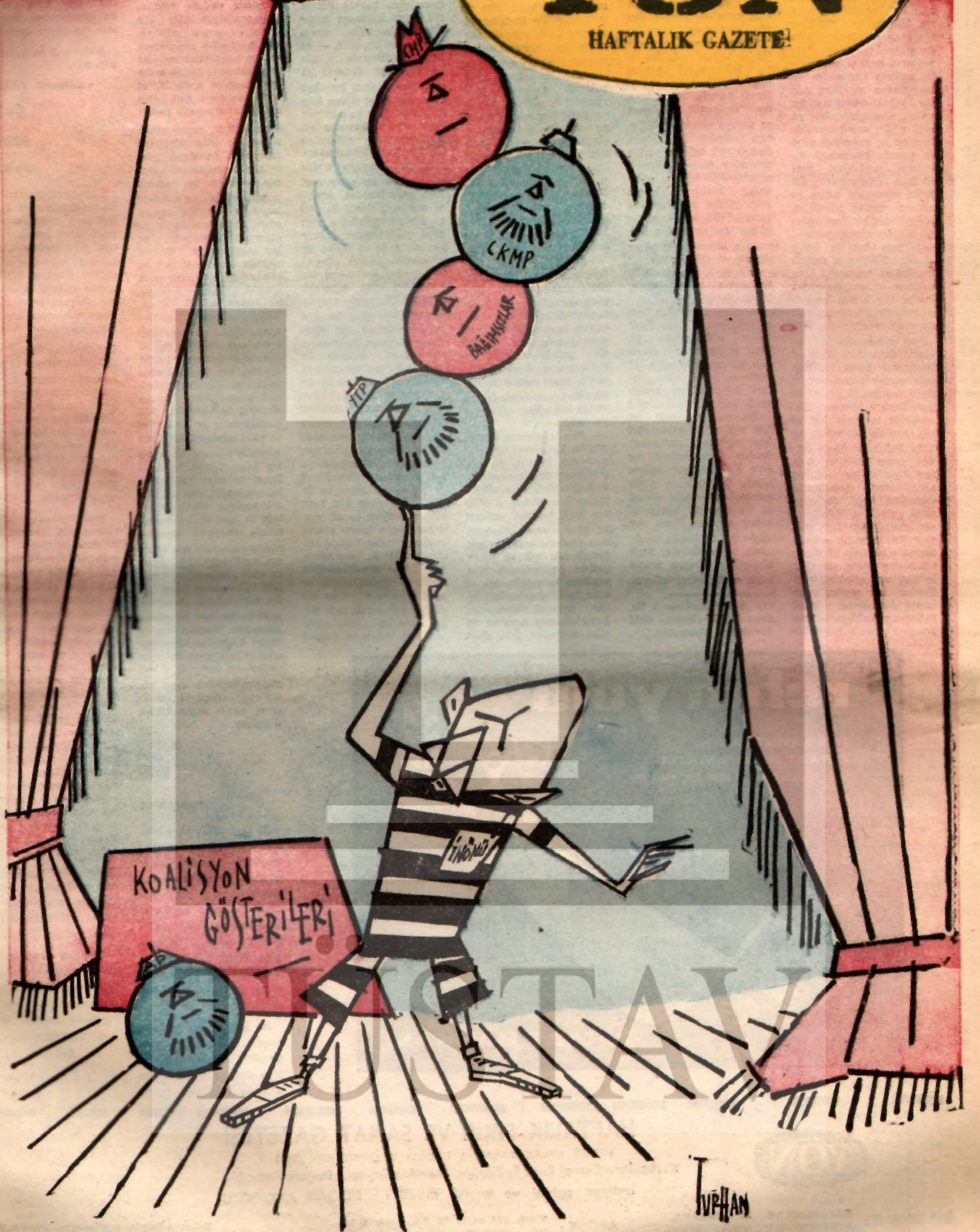

YÖN

HAFTALIK GAZETE

Günün meselesi sosyalizmdir

İleri bir dünya görüşü nü savunan aydınlarımız arasında önemli bir tartışma konusu var: Türkiye'nin uzun süredenberi için de çırpındığı siyasi buhranların nedeni demokratik rejimin bünyemize uyandırılmadığı mı ileri geliyor, yoksa demokrasi kuralları memleketimizde gezeği gibi uygulanmadığı için mi bu rejimden gitmiş de umudu kesiyoruz? Bu konuda yazılanları, ileri sürülen düşünceleri dik katle izledikten sonra şu sonuca varmak mümkün: Aslında hiç bir ileri aydın gerçek demokrasiye karşı değil ama hepsi de, haklı olarak, Türkiye'de demokrasi adına bambaşka bir oyunun oynandığını farkında. Hiç kimsenin bu oyuna gelmek istemiyor, için de bulunduğumuz hali «soyut demokrasi» ya da «şekli demokrasi» diye adlandırarak böyle bir rejimin gerçek demokrasi ile ilgili bulunmadığını söylüyor. Buraya kadar, ilerici aydınlar arasında bir görüş ayrılığı olmaması gerek. Fakat bölünme bundan sonra başlıyor. Bazıları diyorlar ki: «Bütün sıkıntılarımız demokratik düzenden değil, demokrasinin gerçekten kurulmamış olmasından ileri geliyor. Bu gerçeğin anlaşılması 27 Mayıs sonrasının sözde sosyalistlerin suç ortaklığı var. Bunlar her şeyden önce temel demokratik hürriyetlerin gerçekleşmesi için savaşacak yerde kolay bir

yoldan sosyalizme geçireceklerini sandılar. Çağımız kapitalizmden sosyalizme geçiş çağıdır diye, özel şartları göz önünde bulundurulmadan her memlekette sosyalizm günün meselesi olamaz. Bugün Türkiye'nin meselesi her şeyden önce parlamenter bir rejim içinde demokratik hürriyetleri gerçekleştirmektir» (1). Şimdi burada biraz duralım ve kendi kendimize şu soruyu soralım: Neden bazı aydınlar Türkiye'de demokratik rejimin yerleşmesinden umudu kesmek eğilimindedirler ve yine neden Türkiye'de sosyalizm günün meselesi olamaz? Bu soruların karşılığını açıkça ortaya koymaktan kimsenin kimseye demokrasi düşmanlığı ile ya da sözde sosyalistlikle suçlamaya hakkı olamaz, kanısındayız.

Atatürk devrinden beri geçirdiğimiz bütün denemeler göstermiştir ki, Türk toplumunun ekonomik ve sosyal hayatını düzenleyen üretim münasebetleri değişmedikçe demokratik hak ve hürriyetlerin halka mal olmasına imkân yoktur. Bu münasebetleri değiştirmeye zorlayacak üretim kuvvetlerinin ise tam bir hürriyet ortamı içinde teşkilatlanıp parlamentoda söz sahibi olması Türkiye'deki hükümet sınıflar ne dün fırsat vermişlerdir, ne bugün ne de yarın vereceklerdir. Açık söyleyelim: Üretim araçlarının mülkiyetini ellerin

(1) Fethi Naci'nin 9 Haziran tarihli «Vatan» daki yazısından alınmıştır.

de tutan sınıflar aruların daki bütün özel, kişisel düşmanlıkları, rekabetleri unutarak ve hattâ memleketi yarı sömürgeleştirme pahasına, emekçi yığınlarını, ilerici kuvvetleri emek için dün de iş birliği yapmışlardır, bugün de yarın da yapacaklardır. Bunun için dışarıdan yardım görmüşlerdir ve göreceklerdir. Onları tarihen yenmesi mukadder kuvvetin parlamentoya girmesi ne ve gide gide iktidarı ele almasına engel olmak için her çareye başvuracaklar, gerekirse şeytanla iş birliği yapacaklardır. Bunun aksini sanmak, Türkiye'nin somut gerçekleri ne göz yummak, ham bir hayal peşinde koşmak demektir.

Demilecek ki: «Bu, dünyanın her tarafında böyle olmamış mıdır? Her yerde ilerici kuvvetler aynı güçlüklerle göğüs gerememişler, aynı yollardan geçememişler midir? Tarihi oluş, eninde sonunda, ilerinin geriyeye, devrini bitirmiş yeni devrin temsilcilerine yerini bırakmak zorunda kaldığını göstermiyor mu?»

Biz de diyoruz ki: Hayır, bu her yerde böyle olmamıştır. İleri ile gerinin, statüko ile devrimcinin, muhafazakârla sosyalistin savaşı her ülkede o ülkenin özel, tarihsel şartlarına göre cereyan etmiştir. Batı devletlerinde savaşın demokratik hak ve hürriyetleri yerleştirmek için yapılmış ve yapılmakta olmasın, millî ekonomileri he nüz Ortaçağ nizamından kurtulamamış Asya ve Afrika milletleri için olum

lu bir örnek sayılamaz. Çünkü batılılar ikiyüzlü yakın bir zamandan beri bu savaşın içindedirler ve hayati önemi olan kaleleri çoktan fethetmişlerdir. Oysa geri kalmış ülkelerin büyük kütelleri İkinci Cihan Savaşından sonra kendilerini bir ölüm — kâlim mücadelesinin içinde bulmuşlardır. Onlarda savaşı, demokrasini kurulmasına, kapitalist düzen için de kişisel hak ve hürriyetlerin elde edilmesine de zîl, esaretten, sefaletten bir an önce kurtulmanın çarelerini aramaya doğru yönelmiştir. Bu yolun mutlaka sosyalizmden geçtiğini anlatmak ödevi de ilerici, ülkücü aydınların omuzuna yüklenmiştir. Memleketimizde de 27 Mayıs hareketinden sonra ilerici ve gerçekçi aydınların seslerini iyi kötü duyurabilecekleri bir ortam meydana geldiğine göre, bundan faydalanmamak ve: «Şimdi sosyalizmden söz açmanın sırası değil, ilkönce demokratik rejimi savunalım» demek, sanırsanız ki, demokrasiden ne anladıkları pek iyi bilinen siyasal partilerin ve gerici kuvvetlerin oyununa gelmekten başka işe yaramıyacaktır.

Demokrasiyi savunduklarını sananlar: «Sosyalizmi ne beş — on aydın, ne de üç — beş zinde kişi kura bilir, sosyalizmi ancak siyasi bir kuvvet haline gelmiş emekçi yığınlar kuracaktır» diyorlar. Biz de bunu biliyoruz. Fakat memleketimizin şartlarını düşündüğümüz zaman, Türkiye gibi daha sosyalizm kelimesinin bile bir kaç aydanberi yazılıp söylenmediği, üniversite kitaplık

larında sosyalizme dair eser barındırmayan ve sol düşünceyi vatan hainliği tanıtan bir memlekette sosyalizmin gerçek yüzünü tanıtmamızın, Türk toplumu için tek umut kaynağı olduğunu anlatmanın ne büyük, ne faydalı iş olduğunu da gözden kaçırmıyoruz. Memleketimizdeki halkın sınıflar bin türlü aldatmacalarla, yaldızlı plânlar, propagandalarla halkı kandırmaya devam ederken, ufukta bir şafak gibi sökmekte olan sosyalizmin yarın vatanı getireceği büyük aydınlığı şimdiden açıklıkla, cesaretle anlatmak ilerici aydınların görevi olmamalı mıdır?

Düşünelim ki, bugün yönetici sınıflar içine düştükleri çıkmazdan kurtulmak çabasıyla göya «sosyalizme benzer» tedbirlere başvurmak zorunluluğunu duymaktadırlar. Bu durumda onları adım, adım kovalıyarak duvarın dibine götürmek ve her hareketlerini bilimin ışığında didik didik ederek hâta, oyunlarını açığa vurmak umursanmayacak bir hizmet midir? Bizce, Türkiye'nin somut şartları içinde ilerici ve gerçekçi aydın «sosyalizmden çok» demokrasiyi savunan aydın» değildir, zira bugün memleketimizde «ilk hedef demokrasi, sonrası Allah kerim» formülü ile meselelerimizi çözümlenmeye ne imkân ne de vakit kalmıştır. Millî ekonomimiz korkunç bir buhranın içine düşmüş, acile, bilimsel ve cesur müdahale beklemektedir. Yarı aç, yarı tok yaşayan büyük çoğunluğun ilk önce siyasal demokrasinin yerleşmesi amacına yönelmek yerine ona karşı nın nasîl doyaçağını, insanca nasîl yaşayacağını, toptan kalkınmanın hangi yoldan sağlanacağını göstermek gerektir. Bazıları bu çabayı Nasreddin Hocanın «ya tu tarsa» hikâyesine benzetiyor ama onların gösterdiği çareye bakınca bizim de aklımız za yine Hoca'nın eşiği için söylediği: «Yazık ki tam altı çacağı sırada öldü» hikâyesine geliyor.

M. P.
Ekibi
tanıyoruz

30 sayılı YÖN'ün 4. üncü sayfasında çıkan «Bu ekibi tanıyorum» yazısını dikkatle okudum. Bahis konusu sena türü tanıyorum. Ben orta okulda okurken kendisi bizim hem okul müdürümüz, hem de aklında kaldığına göre Tarih Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi hocamızdı (Sene 1950 — 1951, İskenderan).

Bir gün çıkmış ders anlatıyordu. Çoğu zaman oğru gibi CHP ve İnönü aleyhine konuştu. Konuşmadan aklında kalanları yazıyo

rum:
«İnönü vatan hainidir. Din düşmanıdır. Doğudan bize iltica eden 40 veya 80 vatandaşımızı tekrar Ruslara iade etti ve onları yaktırttı. v.s...»

Bu yazdıklarım belki noktasandır, fakat yalan değildir. Çünkü o vakitler kendisine çok kızmış, bunu babama da anlatmış, «Bunları kaymakama söyle» demiştim.

Bildiklerim bu kadar. Saygılarımla.

Mehmet GÖÇMEN
Çağdaş uygarlık söylevleri

Başlangıcından beri YÖN Dergisini izliyorum. Çıkarıcılara karşı korkusuzca gırtlığınız savaş için sizi kutluyorum. Aydınlarımız içki masalarında çağdaş uygarlıklar söylevi çekerken, YÖN Dergisinin Doğulu nemegerekliliği bir yana ilerik sosyal kavramları açıkça savunması yüreğimize umut doldurdu.

Gericilerin korkusu yok. Yayınlarda nervasızca aydınlara, reformculara, ilericilere söğüyorlar. Aydınlarımız gelince, hınçlarını sohbetlerde dökerken avunuyorlar. Bunu yapmayanları da var. Bir de yüzyıllar önce, en bağnaz, en despot bir toplumda istismarcı bilisevi ve kralları yerin dibine sokan Erasmus'u düşünün.

Toplumsal dengesizlik ne zamana dek sürecek? Edinilen deneyler «laissez passer — laissez faire» sisteminin ilerici kapitalist ülkelerde bile aksadığını göstermiştir. Geri kalmış ülkelere gelince, «laissez passera» yoksulun boş midelerinden geçmekten öze birşey değildir. Nedeni ortada: Özel sektör kazanç amacı güder. Yatırımlarını toplumun yararına göre değil kendi çıkarına göre düzenler. Kazancı en yüksek düzeyde tutmak için mal oluş masraflarını mümkün olduğu kadar düşürür; çalışma saatlerini çoğaltır, işçi ücretlerini kısar, piyasa yarışmasına engel olmak için tröstler, karteller kurar. Kamu yararı güden fakat kazanç sağlanmayan işletmeler Devlete kalır. Kâr özel sektöre, zarar Devletin olur.

Ulusal gelir bilançosunun sadece pasifinde yer alan bir Devlette ise toplumsal kalkınma çok uzun sürelerde gerçekleşebilir.

Dert çok hangi birini sayayım. Bunlar hepimizin bildiği şeyler. Bulguyu yapmışız ama sayrı bedeni iyi besleyecek reçeteyi yazamıyoruz. Saygılarımla...

Erdoğan ALKAN
(Maliyet Memuru — Samsun)

refah yolu

TASARRUFLARINI ZİRAAT BANKASINDA TOPLAYANLARA AÇIKTIR

ZİRAAT BANKASI

BASIN A — 2406—062

YÖN

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

(BASIN AHLAK YASASINA UYMAI TAHHUT ETMİŞTİR)

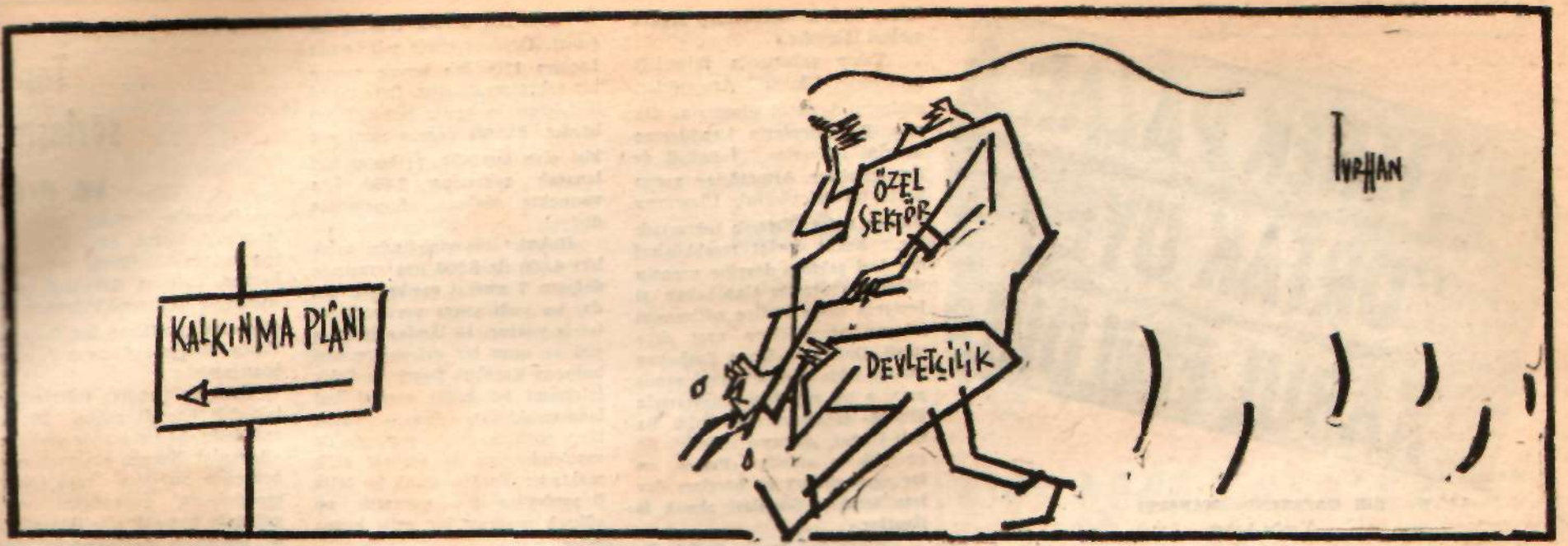
Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu, Mümtaz Soysal, Doğan Avcıoğlu

İmtiyaz sahibi ve mesul müdür: DOĞAN AVCIOĞLU

İDAREHANE: BAKANLIKLAR — ANKARA, ATATÜRK BULVARI 137/8
Telefon: 12 72 88 ★ İstanbul Bürosu: Nispetiye sok. 32 Çarşafolu. Posta kutusu 512 — İstanbul. Tel: 229315 — 229316 ★ Dizilip basıldığı yer: VATAN Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş. — İSTANBUL

ABONE: Yıllığı (52 sayı) 58 T.L., altı aylığı (26 sayı) 25 T.L., üç aylık (13 sayı) 12:50 T.L.'dir. 1952 yılı için özel indirimli abone tarifesi: Yıllık 48 T.L., altı aylık 28 T.L., üç aylık 18 T.L.'dir. Yurt dışı abonelerinde posta ücreti tutarında ilave yapılır.

Boher sütunda santimetresi 25 T.L. dir. İLAN: 1, 2, 4, 5 ve orta sayfa sayfa ilân kabul edilmez. Renkli ilânlar özel tarihiye ve pazarlığa tâbidir. Devamlı çıkacak ilânlar için özel anlaşmalar yapılır. İlanlardan dolayı hiç bir mes'uliyet kabul olunmaz.

BAKIŞ

Plân ve insan

Baş başa

Yüksek Plânlama Kurulu çalışmaları başladı. Başbakan yardımcısı İsmail Paşa'ya kadar çok kimse Yüksek Plânlama Kurulunun mahiyetini den habersiz gözükmekteydi veya habersiz gözükmekteydi fayda umduğuna göre, her şeyden önce, bu Kurulun neyin nesini olduğunu belirtmek gerek.

Türkiye'deki plânlama kurumunun adı, yine çok kimsenin ve bu arada son CHP Meclisince bildiri kaleme alanlarca sanıldığı gibi, «Plânlama Dairesi» değil, «Devlet Plânlama Teşkilâtı»dır. Bu Teşkilât da, üç daireseli bir Merkez Teşkilâtı ile Yüksek Plânlama Kurulundan meydana gelir. Demek ki, Yüksek Plânlama Kurulu, Bakanlar Kurulu'nun değil, Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın bir parçasıdır; ama, kurulduğundaki özellik dolayısıyla, Merkez Teşkilâtı ile Bakanlar Kurulu arasında âdeti bir köprü durumundadır.

Şimdiye kadar, Türkiye'deki plânlama mekanizmasına dışarıdan bakan yabancı uzmanlar ve yardım makamları en çok ümitlendiren de bu organ oldu. Teknisyenlerle politikacıları eşit seviyede bir araya getirmek, uzun vâde li meseleler üzerinde baş başa veremelerini sağlamak, varılacak sonuçların hem bilimsel ilkelerine hem de ülke gerçeklerine uygun olmasına çalışmak başka yerlerde kolay kolay başarmamış bir şeydi. Politika hayatları belli kurallara göre ve belli bir siyasi dürüstlük çerçevesinde geçen ülkelerde böyle bir organa yer olup olmadığı tartışma konusu yapılabildi. Ama, Türkiye gibi, politikayı adam aldatmaca şeklinde anlayanların çok olduğu bir yerde Plânı böyle bir kanaldan geçirmek, aklın ve metodlu tutumun sesini hiç olmazsa en yüksek seviyede «duyurabilmek» bakımından faydalıydı.

Saç saça

Anadolu Ajansı yoluyla yayınlanan bildiriye ve gazetelere sızan haberlere bu açıdan bakılırsa, Yüksek Plânlama Kurulunun son toplantıları fazla ümit verici değildir. Plânlama çalışmalarına bel bağlayanların ümitlerini kırma noktaları şöyle özetlemek mümkün:

1. Hükümet Yüksek Plânlama Kurulu toplantılarına gereken önem vermemiştir. İlk toplantı belirtilen saatlerden çok geç başlamış. Bakanlar özel teşebbüs görüşmelerinde bulunmayı tercih etmişlerdir. Sonra, Plânı bir an önce tamamlamak zorunluğunda ortada dururken, seyahat vesileleriyle çalışmalarına uzun aralar verilmiştir.

2. Yüksek Plânlama Kurulu toplantılarında, dört-dörtlülük sekizli kuruluş bir kenara itilmiş, Başbakan ve üç yardımcı dışında başka bakanlar da toplantılara katılmamışlar dinleyici niteliğinde değil de, birer üye gibi davranmışlardır. Bu kabiliyet, âdeti bir marifet şekline taşınmış ve ilân edilmiştir.

3. Bir numaralı Başbakan Yardımcısı Sayın Ekrem Alican 27 Temmuz günü radyoda yaptığı konuşmada, Yüksek Plânlama Kurulunun durumunu tamamiyle değiştirecek mahiyette bir ifade kullanmıştır. «Başbakanın başkanlığında üç bakandan müteşekkil Yüksek Plânlama Kurulumuz, ilgili bakanların ve Devlet Plânlama Teşkilâtı mensuplarının da iştirakiyle müzakerelerine devam etmektedir» diyen Sayın Başbakan Yardımcısı, Merkez Teşkilâtı mensuplarının Kurul üyesi olarak değil de, danışma için çağırılmış temsilciler olarak gördüğünü belirtmek istemiştir.

4. Devlet Plânlama Teşkilâtının kurulması hakkındaki 91 sayılı ve 38 Eylül 1960 tarihli kanununun 14 maddesi, «Yüksek Plânlama Kurulu, Plânı inceleyerek, kabul edilmiş bulunan ana hedeflere uygun olmadığını bir raporla Bakanlar Kuruluna bildirir. Plân, Bakanlar Kurulunda incelenerek kabul edildikten sonra Teşkilâtın tasvibi ne arz olunur» dediği hâlde, Plânın, Yüksek Plânlama Kurulundan sonra bir de özel teşebbüs temsilcilerine inceletileceği Hükümetçe vaadedilmiştir. Böyle bir inceleme yapılacaksa, bunun Yüksek Plânlama Kurulu safhasından önce yapılması ve kesin şekline alan Plânın kârdan başka şey düşünmeyen hoyratlaşmış ellerde bölük pörçük edilmemesi gerekirdi. Üstelik, Hükümet, böyle bir vaatte bulunurken, sonradan zorlukla düzelttiği bir gaf yapmış, işçileri unutturmuştur.

5. Basma sızan haberlere bakılırsa, siyasi ötekçilikler plândaki bilimsel değerleri değiştirmeye kadar varmaktadır. Meselâ, «emekçi» terimi, anlamını hiç de karşılamayan «ücretli» terimiyle değiştirilmiştir.

6. Basın, Yüksek Plânlama Kurulunun Bakanlar cephesinde servet vergilerine karşı bir havanın estiğinden söz ediyor. Unutmamak gerekir ki, başta Kaldor olmak üzere, yerli yabancı bütün uzmanlar Türkiye'de fazla yatırım yapabilmeyi ve birazlık sosyal denge sağlanabilmenin yollarından birini bu rada görmekteydiler.

7. Gazetelere çok eksik şekilde de olsa akseden bazı haberler, Yüksek Plânlama Kurulundaki politikacıların Kamu İktisadi Teşebbüslerinde yapılacak bir yeniden düzenlemeye karşı koyduklarını, eski durumu sürdürmek istediklerini belirtmektedir.

Yumruk yumruğa

Yüksek Plânlama Kurulu çalışmaları hakkında dışarıya bildirilen veya basına sızan haberler şimdilik bu kadar. Plânın başına daha neler geleceği henüz belli değil. Bir süre daha toplanacak olan Yüksek Plânlama Kurulundan sonra, özel teşebbüs, hükümet ve Meclis safhaları var. Parlâmentonun, Plândaki bütünlüğü ve sürekliliği korumak için kendi kendini disiplin altına

alması, bu amaçla Plânın kabulü ve yürütülmesiyle ilgili temel usul kanunlarını kabul etmesi gerekiyor. Bu yol da Sayın Coşkun Kırca ve arkadaşları tarafından hazırlanan tasarı, şimdiden fırtına koparmağa başlamıştır bile. «Yeni İstanbul» sütunlarında başlatılan «Meclis büsbüyle» edebiyatının kürsülerden de haykırılması yakındır. Türkiye'deki Plân, plân olmaktan çıkmak veya kalkınma plânıyken başka şeylerin plânı olmak üzere.

Yüz yüze

Plân, şimdiye kadar tilsimî kelli meydi. Başta da gelen Plânın her şeyi halledeceğini söylüyordu. Ama, bugün kü davranışlar insanın aklına ister istemez iki ihtimal getiriyor: Plânı kur tuluş yolu olarak gördüklerini söyleyen politikacılar ya Plâna inanmamakta, ya da Türkiye gibi bir ülkede plânlı kalkınma gerekliliğinin neler olduğunu bilmemekteydiler.

Plânlamaya inanmadıkları hâlde Plândan bahsedemeyenler, şimdiye kadar içe ridedi sabırsızları ve dışarıdaki şüphecileri inandırıp oyalamak için bunu bir vesile olarak kullanmış olabilirler. «Bu siyasi kadro ile memleket kalkınmaz» diyenlere ebekleyin, Plân çıksın» demek veya «vereceğimiz paraları har vurup harman savurmayacağımızdan nasıl emin olabiliriz» diye soranlara Devlet Plânlama Teşkilâtının değerinden bahsetmek pek kolay olmuştur. Ya bancı uzmanlar ve kese sahipleri bura dayken Devlet Plânlama Teşkilâtını il tifatla boğup, onlar gittikten sonra, Plânı şurasından kırpmağa başlayanlar, her şeyi olup bitti saymakta fazla acele etmemelidirler. OECD Konsorsiyumu henüz kurulmamıştır ve şimdilik, bu yoldaki teşkilatlanma hazırlıklarını yapmak üzere bir çalışma grubu meydana getirilmiştir. Plânın dış finansman için vaadde bulunanlar, Türkiye'deki çalışmaların ciddiliğine inanmak istemekteydiler. Bu bakımdan içlerine şüphe düşerse, Plân üzerinde çok daha esnek bir denetleme mekanizması kurmağa gideceklerdir. Her fırsatta memleketin dış itibarından söz edip şunu bunu susturmağa kalkınanlar, Plân konusundaki dürüst tutumlarıyla Türkiye'yi böylesine dış denetlemeler altına sokarlarsa, millî itibarın hesabı elbet bir gün onlardan sorulacaktır.

Plândan bahsedip de Türkiye gibi bir memleketi plânlı kalkınmanın gereklerini bilmemek ise, Hükümet kademisine kadar gelmiş kimselerde affedilmeyecek bir tutumdur.

Biz bize

Hükümet bindiği dalı kesmek üzere

dir. Şimdiye kadar ileriye güvenle bakmasına imkân veren tek ümit, Devlet Plânlama Teşkilâtının Merkez Teşkilâtında toplanmış olan kadronun değeridir. Bu kadro, nabza göre şerbet veren tipten uzak bir kadrodur. Ortaya konan Plânın şu veya bu yönüne tenkit edilebilir; ama, bütünüyle, bunun Türkiye gerçeklerine aklın ve bilginin ışığını tutan bir çalışma olduğu muhakkak. Şimdi, Plânı temelinden sarsacak tutumlarla saplanmak ve plâncıların rolünü küçümsemek, böyle bir kadronun yardımından büsbütün mahrum kalmak sonucunu doğurabilir. Ashnda onların yerlerini almak isteyen ve Menderes çevresinde görülenlerden pek farklı olmayan bir başka kadro da yok değildir. Fakat, bu gibilerin Menderes'i ne reye götürecekleri unutulmamalıdır.

Plânı kuşa çevirmek, başlıklarına göre, Türkiye'de demokrasinin bulunduğu nu ispat etmenin bir yoludur; çünkü, demokrasiyi aklın ve bilginin otoritesi de dahil olmak üzere, otorite yokluğunda anlamak işlerine gelmekte dir.

Kucak kucaca

Şu satırlar, tanınmış Fransız siyaset bilimcisi Maurice Duverger'in son kitabından birinden alınmıştır. «Zayıf devlette plânlama olmaz; kamu yararına uygun hedeflerin ortaya konabileceğini farzetsek bile, bunlara erişmek imkân bulunmaz. Zayıf devlette, kamu kesiminin kendisi de şekilsiz bir yığından ibarettir; toplu bir yöneliş olmayan ve her biri kendi amaçlarının peşinden koşan hizmet ve teşebbüsler yığını. Zayıf devlette, karma istihsal ci hazı da esasında kapitalist unsurların etkisi altındadır; çünkü hükümet kendi etkisini duyuracak güçte değildir.»

Türkiye'de de devlet, fevz hükümetlerin elinde gitgide zayıflamakta inancsız, yönemsiz, dayanaksız bir yığın haline almaktadır. Bundan faydalanıp etkilerini gösterenler, devlet eliyle nasıl yoktan varedildiklerini unutarak, birer Rothschild veya Rockefeller edasıyla hükümetin kulağına kalkınma formüllerini fısıldamağa başlamışlardır. Yol, yöntem ve inancın yoksunluğunda içinde kıvranan zayıf kadro öylesine çaresiz kalmıştır ki, devletin idaresi İstanbul'daki «muhtac-himmet» dedelerin eline düşmek üzere dir. Oysa, şimdi, hükümetin önüne yol, yöntem gösteren bir vesika getirilmeyebilir. Ama, «bunu yürütmek inancın işidir, o da bizde yok» diyenler, Plânı evire çevirip «milyonerli kalkınma programı» haline getirmek niyetindedirler. Halk ve halktan yana olanlar böyle bir plânı elbette tutmaz.

Mümtaz Soysal

MUŞTEREK PAZAR'A "ORTAK ÜYE" KABUL EDİLDİK

BİR GAZETENİN MANŞETİ
Yanlış haber

Ortak Pazar

Yarabbi, başarıya ne kadar hasretmişik!... «Ortak Pazarın ortaklık anlaşması imzalamak maksadıyla bizimle müzakerelere başlamayı kabul etmesi üzerine, bakanlar ve basın, daha de reyî görmeden papaları svadı. Haber, hemen hemen bütün gazetelerde 8 sütun üzerine «Ortak Pazara kabul edildik» gibi yanlış şekilde yer aldı. Haberi müldemelen gazetecilerden duyan Gümrük ve Tekel Bakanı Orhan Öztrak, derhal büyük laflarla dolu bir beyanat verdi: «Bu karar ile nihayet senelerden beri Müşterek Pazara ortak üye olmak talebimiz tahakkuk etmektedir. Böylece Türkiye'nin öteden beri Avrupalı bir devlet olduğu iddiası tekrar kabul edilmiştir!»

Ertesi gün, Ferit Melen, «diş itibarımızın yükseldiğinin yeni bir delili» dedi. İhtiyatlı İnönü ise «işin prensibini hallettik» ce vabını vermekle yetindi. Sadece, Ortak Pazarın hararetili taraftarlarından Ticaret Bakanı Muhlis Ete, meselemin aşımını olduğu gibi söyledi: «Ortak Pazara kabul edilmedik. Sadece Ortak Pazar memleketleriyle gümrük anlaşmasına girebileceğimize ve bunun da ileride yapılacak karşılıklı müzakereler sonunda gerçekleştirileceği açıklanmıştır.»

Bakanlar ve basın bundan sonra, ballandıra ballandıra Ortak Pazara girmemizin faydalarını anlatırlar: «İhracatımız şöyle artacak, ithalatımız böyle gelişecek, itibarımız şöyle çoğalacak, Avrupalı olacağız falan filân.» Bilgisizliği bilgiçlik şeklinde tezahür ederek gündün güne komik leşen bir dergi ise, hür fikre olan hürmetini de ortaya koyarak, «Ortak Pazara Moskova karşı. O halde ancak Moskof usakları ortak pazara karşıdır» fetvasını verdi. Halbuki herkesin bol ke-

Orhan ÖZTRAK
Dereyi görmeden..

seden konuştuğu bu konuda tek ciddi etüd, liberal görüşlü iktisatçı Prof. Besim Üstünel tarafından yapılmıştır. Üstünel, Ortak Pazara katılımın ihracatımız üzerinde tesirli olmayacağını, bu na karşılık ortaklığın ekonomimizde çeşitli zararlar yaratacağını ortaya koydu. Ortak Pazar Komitesi, peşin fikirleriyle başdağyan bu tek ciddi etüde ne dense itibar etmedi ve «Aman, bizi pazara alın» diye Batılı dostlara yalvarma politikasını yürüttü.

Az gelişmiş memleketlerin meselelerini inceleyecek kalkınma teorileri ortaya koyan bütün dünyaca tanınmış iktisatçılar da, zengin ve fakir ülkeler arasında ki gümrük birliklerinin fakirleri daha da fakirleştireceğini kesin dillerle belirtmektedir. Muvakaf bir zaman için bazı koruyucu tedbirler alınması, meselesinin esasını değiştirmemektedir; Sermaye, fakir memlekette zengin memlekete kaçmaktadır. Nüfusu hızla artan az gelişmiş ülkeler için tek çıkar yol olan Sanayileşme gayretleri tehlikeye düşmektedir. Serbest, enflasyondan ve dış ödeme açıklarından büyük bir titizlikle kaçınmayı gerektirir için, yavaş bir kalkınma hızına rıza göstermek zorundadır v.s.

Ama 1962 Türkiye'sinde bütün bu ciddi itirazlara aldırış eden yoktur. Gelmiş, geçmiş bütün idarecilerin tek bir politikası vardır: «Kendi gayretimizle, bir şey yapmamız mümkün değildir. Ne yaparsak, Batılı dostlar sayesinde yapacağız. Onların lütfuyla yaşayacağız ve kalkınacağız. O halde Batılı dostlara sığınalım.»

1962 yılında Atatürk Türkiyesinde idarecilerle hükim olan görüş bu... Resmî konuşmalarda tabiatıyla açığa vurulmayan bu görüşü, bugünkü bakanların şifhî ve söhbetlerde defalarca dinledik...

Özel

teşebbüsçüler

Piyasayı açmak ümidiyle Hükümetin onlardan medet umduğunu gören özel teşebbüsçülerimiz, taleplerini gündün güne artırıyorlar.

Taleplerdeki utanmazlık ve korunu, İstanbul'daki Özel Hastahanelerinin parassız tedavi yapısından şikâyetçi. Hasta tedavisinin tamamen onlara bırakılması, işçi Sigortaları hastahanelerinin kapatılmasını istiyorlar. İşte Sağlık Bakanı Azizoglu'na yap tıkları utanmazca tekliflerden bir tanesi: «Tedavi beklenilen özel sektöre devredilmedikçe, özel hastahaneler gelişmez ve çoğalmaz. Pahalıya çıkan işçi Sigortaları hastahaneleri yerine, bunların ve özel teşebbüslerin hasta-

larını özel hastahanelere sevketmeleri lazımdır.»

Talep rekorunda ikinciliği armatörler kırdı. Armatörler, gözlerini devletin şileplerine dikmiş. Bu, şileplerin kendilerine devrini istiyorlar. İnönü'de de ikna etmişler. Armatörler, geçen hafta bu taleplerini, Ulaştırma Bakanı Rifat Öçten'e tekrarladılar. Fakat devlet teşebbüslerinin özel sektöre devrine prensip itibarıyla taraftar olan bakan, şileplerin âdeta hediye edilmesini isteyen armatörlere evet diyemedi. Onlara: «Sayın Başbakan bu işi fikir olarak kabul etmiş ama, o bu meseleyi detaylarıyla bilmez» demek zorunda kaldı. Bakan Öçten, durumu İnönü'ye de şu sözlerle anlattı: «Paşam, onlar ağır şartları ve borçları devlete bırakıp, şilepleri almak istiyorlar.»

Başka bir örnek, Sağlık Bakanlığının Valiliklere, Sağlık Merkezleri ihtiyaçlarının Sümerbanktan karşılanmasını isteyen bir tammim göndermesi üzerine çıktı. Özel teşebbüsçüler derhal kazan kaldırdılar ve tammimin özel teşebbüs aleyhinde olduğunu ileri sürdüler! Bakanlığın gerekçe si ise, liberal ekonomi anlayışına tamamen uygun. Bakanlık, «Efendim, Sümerbank mamülleri ucuz. Özel teşebbüs te mamülleri Sumerbank seviyesine indirsin. Ondan alalım». Fakat hayır! Bizim devlet kesesinden servet yapmaya almış liberalizmimize göre, devlet, kendi ucuz malını elinin tersiyle itip, özel sektörün pahalı malını almak zorundadır. Özel teşebbüsçülük ve liberalizm anlayışımız budur.

Özel sektör, bu arada vergi kaçakçılığını da şahane bir tedbir buldu: Kendi kendini kontrol sistemi. Vergi kaçakçılığı yapan özel teşebbüsçüler, vergi kaçak çözümlerini bulmak için, yeminli muhaseplerin yardımıyla, kendi kendilerini kontrol edecekler... Tıpkı İngilterede olduğu gibi, Özel Sektörün baş sözcüğü haline gelen Behçet Osman'ın oğlu bu konuda şöyle diyor: «Vergi kaçakçılığının önlenmesi için en iyi yoldur. Bence servet beyannamesinden çok daha faydalı olur.»

Ne yazık ki, «Yeminli muhaseplik» in avantajlarına dayanamayan bazı Maliye Bakanlığı ilgilileri de, yıllardır bu görüşü destekliyorlar. Fakat bize hiç benzemeyen İngilterede iyi sonuçlar veren bir usulün, başımıza ne işler açabileceğini kestirmek için kâhin olmaya lüzum yok.

İşte bizim özel teşebbüsümüz böyle. Özel teşebbüsçülüğümüzün liberalizmle ve «birlikte yapın» formülleriyle ilgisi yok. Bizimkiler, Batıdaki özel teşebbüsçülerin aksine, müdahaleci. Yalnız bu müdahalenin, onlar yararına, devleti yağma için kullanılmaması istiyorlar. Sloganları, «devlet versin, özel sektör kazansın» şeklindedir.

8500 lira ücretli Hukuk Müşaviri Özyörük, 1961 yılı içinde kendine 1500 lira ücretle sarışın bir sekreter almıştır. Orta tahsil li sekreterin aylığı şimdi 3.000 liradır. Birinci derece imza yetkisi olan Özyörük, yetkisini kullanarak sekreterine 3.000 lira vermekte mahzur görmemektedir!

Hukuk Müşavirliğinde, aylık ları 4.000 ile 8.500 lira arasında değişen 7 avukat vardır. Kurum da, bu yedi şahsa verilecek yeter iş yoktur. 10 binden fazla iş çisi ve uzun bir çalışma mazisi bulunan Karabük Demir ve Çelik İşletmesi bu kadar avukat kullanmamaktadır! Esasen avukatların çoğu, ya başka yerlerde dev vazifelidir, ya da serbest çalışmaktadır. Ereğli-Çelik bu talihli avukatlar için garantili ve yüksek münzam bir gelir kaynağıdır.

Diğer servislere de hiç bir bir rasyonel ölçüye tâbi tutulmadan, torpilinin kudretine göre, yüksek ücretli bir sürü memur alınmıştır. Meselâ İnceyi ve Siyasal Bilgiler Fakültesini aynı tarihte bitiren Ereğli-Çelik'e giren iki arkadaşın biri 1500 lira alırken, öbürü 3.000 lira almaktadır. Bir hariciyecinin ailesinin kıza olan İnce memuru Berter Talih'in ise 5.000 lira aylık aldığı söylenmektedir. Kısaca, Ereğli-Çelik torpillilerin nimetlendiği büyük bir çiftlik olma yolundadır.

Madalyonun bir de ters tarafı vardır. Nüfuzlu memurlarına son derece cömert davranan idare, işçilere karşı hasis ve anlayışsızdır. Bunu görmek için, Türkiye Yapı-İş Federasyonunun «Kanun girmeyen yer» başlığı altında yayınladığı basın bültenine bakmak yeter. Bülten, Demir-Çelik Endüstriyel münaşebetler Müdürü İnzasıyla yayınlanan bir tammimle, sendikaların işçilerin tesbiti ve işçilerin sendikali olmadıklarını imza ile beyan etmeleri istenmiştir. Anlaşılan, devlet parasıyla kurulan özel şirketin bol ücretli sayın idarecileri, sendikalardan hoşlanmamaktadır ve Anayasa teminatı altındaki demokratik haklara omuz silerek sendikasız işçileri istedikleri gibi kullanabileceklerini ümit etmektedirler. Nitekim bazı işçilerin verilmeyen pazar ve bayram yevmiyeleri ile fazla mesai ücretlerini talep etmeleri sayın idareciye gazaba getirmiş, bu işçileri işten atmaya başlamıştır. Bu yüzden ki Türk işçileri, Ereğli mitingini tertiplemek lüzumunu duymuşlardır.

İşte devlet parasıyla kurulan bir kaç milyarlık özel şirket, bu zihniyet içinde işletiliyor.

Ereğli mitingi

Türkiye Yapı-İş Federasyonu, Karadeniz Ereğlisi mitingini, 12 Ağustos'ta yapmaya karar vermiş bulunuyor. Bütün Sendikacılar mitinge davetlidir.

Miting 1 Temmuz'da yapılmıştı. Hükümetin vaatleri üzerine, mitingci geçikirmeyi kabul etti. Yapı-İş bir aylık beklemeden sonra, vaatlerle oyalandığını vakit kaybı olduğu kararına varmıştır.

İşçilerin: «Kudretlülür» dan lütf ve himaye beklemek yeri ne, kendi güçlerine güvenerek demokratik mücadele yollarını seçmeleri sendikacılığımızın geleceği bakımından iyi bir adımdır. Türk-İşçisi, ancak bu sayede, toplumda layık olduğu yeri alacaktır.

Yalnız işçi liderlerinin «Bakan bizi kabul etti, yok etmedi» gibi ufak meseleleri fazla büyük meyip, soğukkanlı ve şuurlu ha-

reket etmesi şarttır.

Toplu sözleşme ve grev

Patronlar, Toplu Sözleşme ve grev haklarını sifıra indirmek için ustaca tekliflerle ortaya çıkarken, Çalışma Bakanlığı, esas itibarıyla işçi sendikalarının görüşlerini aksettiren bir Grev ve Toplu Sözleşme Kanunu Tasarısı hazırlamıştır.

Tasarıda Sendika liderlerinin takıldığı önemli nokta, 20 nci maddedir. 20 nci madde şöyledir: «Bakanlar Kurulu başlamış veya beklenen bir grev veya lokavt memleketin güvenliğini veya sağlığını bozacak nitelikte görürse, durumun incelenmesini Yüksek Hakem Kuruluna bildirir.

Kurul en geç 20 gün içinde durumu inceleyerek, hazırlayacağı raporu Başbakanlığa verir.

Bakanlar Kurulu raporu alınca, başlamış veya beklenen bir grev veya lokavtın devamı veya başlamasını üç ay geçmemek üzere geri bırakabilir.»

Bu madde, 8 kişilik Yüksek Hakem Kurulundan ancak 2 işçi temsilcisi bulunduğu da düşünülürse, grevleri geniş ölçüde baltalayabilir. Fakat Çalışma Bakanlığı: «Buna benzer hükümler bazı Batı memleketlerinde de var» diyerek, bu noktada dayatmaktadır. Ne var ki bu görüş memleketimiz gerçeklerine aykırıdır. Zira Batıda çok kuvvetli sendikalar vardır ve

Bülent ECEVİT
İşçi de duyusun..

hükümetler, Sosyal kuvvet den gsinin icabı olarak, sendikalara karşı son derece ölçülü davranmak zorundadır. Bu yüzden Batıda, kanunlarda yer alan en ağır hükümler bile, kâğıt üzerinde kalır. Halbuki memleketimizde en hafif kanun hükümleri, istibdat âletleri haline gelmektedir. Bunun içindir ki 25 nci madde, grev hakkının üstünde bir Damokles kılıcıdır.

Çalışma Bakanlığı Tasarısı, Bakanlar Kurulu tarafından incelendi. Tasarı, orada şimdilik fazla bir itiraza uğramadı. İtirazlar, Parlâmentoda ortaya çıkacak.

İşin garip tarafı, bazı Amerikalı diplomatlar, Bakanlar Kurulundaki Toplu Sözleşme ve Grev Kanunu Tasarısını müzakerelerini harfi harfine dostlarına nakledebilirken, ilgili işçi teşekküllerinin bundan tek kelimeyle olsun haberdar edilmemesi!

The Economist'in Türkiyesi

Dünyaca tanınmış Economist dergisi, Batılı iş adamlarını aydınlatmak maksadıyla, broşürler yayınlıyor. 1962 Haziranında Economist, Türkiye hakkında da bir

broşür hazırladı. Etüd, «Küskün genç Türkler, demokrasiyi tehdit ediyor» girişiyi başlıyor. Sonra, genç mensuplarının ve bir kısım genç aydınların «sol temayüllü» olduğu, bunlara Kemalist te de nitelebileceği ileri sürülüyor. Ke malistler, radikal bir takım ted birleşme görüşlerini istiyorlarmış. Böylece, bu istekleri bir fantezi şeklinde sunuyor ve Türkiye hakkındaki görüşlerini şu hükme bağlıyor:

«Kemalistler bir müddet potansiyel bir tehlike kaynağı olmakta devam edeceklerdir!..»

Bu hükmün, yabancı iş çevrelerinin nasıl bir Türkiye istediklerini göstermesi bakımından ilgi çekicidir. Eenebi sermaye istediği gibi at oynatacağı bir Türkiye'nin rüyasını görmektedir. Bu durumda her türlü sömürücü lüğe karşı çıkan Kemalistleri, yabancı sermayenin en büyük tehlike kaynağı saymasına şaşmamalıdır.

Füze üsleri

The Daily Sketch adlı İngiliz gazetesi, Türkiye, İtalya ve İngiltere'de mevcut orta menzilli güdümlü füze üslerindeki Thor roketlerinin geri alınacağını yazmaktadır.

Buna sebep, Amerikanın denizaltılardan atılan Polaris füze lerinden yeter sayıda imal etmiş olması Hareket Planındaki üslerin, bundanbunadan Birleşik Devletler, 1-1/2-1/2 ile Polaris füzelerine yönelmekte, sabit üslere duyulan ihtiyaç ortadan kalkmakta, güzete değişikliğinin 1 Kasım'dan sonra yapılacağını ileri sürüyor.

Haberin doğruluk derecesi şüpheli bir şey denemez. Türk hariciyesi, bugün için Thor roketlerinin geri alınmasının varit olmadığını söylemiştir. Muhakkak olan nokta, böyle bir değişikliğin yıllardır beklenmektedir. Hareket halinde üslerden alınacak Polaris füzelelerinden yeter sayıda imalat yapılınca, Amerikanın denizaltıları ülkelerde sabit füze üslerine ihtiyaç kalmıyacağı Amerikan gazetelerinde defalarca yazılmıştır. Bu haberler, o tarihlerde bazı Türk gazetelerinde de yerleşmiş, bunun Amerikan

yardımlarına da tesir edebileceği belirtilmiştir. Gerçekten Batı memleketlerinden dün de bugün de aldığımız yardımlar, her şeyden önce Türkiye'nin askeri öne mi dolayısıyla verilmektedir. Polaris füzeleri, Türkiye'nin Balı savunmasındaki önemini azaltacağına göre, dış yardımlarda es kişi kadar cömert davranılmıya çağını beklemek lazımdır.

İçeride hiç bir ciddi hamle ye girişmeyen ve dış yardımlarla gübün gün etmeğe çalışan idare cilerimiz bakalım o zaman ne ya paeaklar? Türkiye bir an önce, dış ödeme açığını azaltacak köklü tedbirlere baş vurmaya zorun dadır.

14 lerin kararı

Uzun ve esrarlı toplantılardan sonra, 15'lerin ferden hareket etmeye karar vermeleri iyi oldu. Zira farklı görüşlere sahip 14'leri bir bütün şeklinde göstermek endişesiyle, hareketin «kokteyl fikirler» ile ortaya çıkması tehlikesi büyüktür. Nitekim 22 Şubatçılar da, bölünme korkusuyla, fikirlerini vuzuhla ortaya koymıyorlar. Halbuki şu anda memleketin her şeyden önce,

Orhan Kabibay

Alparslan Türkeş

«Yolumuz ayrıyor»

açık, sağlam ve gerçekçi fikir lere ihtiyacı var. Nabza göre ger bet verme politikasını ve «fikir kokteyl»lerini, kabul etmek lâ zım ki, mevcut partiler en iyi şekilde yapıyorlar. Bu yüzden başta toplumun zinde kuvvetleri olmak üzere, halk gündün güne mevcut partilerden soğumakta, yeni bir yol sramaktadır. Türkiye de ancak bu yeni yolun sözcü leri başarıya ulaşacaktır. Bu se beple 14'lerin çeşitli tavislerle sunmuş bir birlik havasına kapıl mamaları iyi oldu.

bovkotuna çağırıyor. Buna sebep, istismarcı mülk vassıflar elinde, sebze ve meyva fiyatlarının aşırı şekilde yüksel mesidir. Belediye ise bu istisma ra seyirci kalmaktadır. Bu du rumda, aşırı kazanç hırslısı mu tavassatları yola getirmek müs tehlike düşmektedir. Bu gün, fakat denemeye de ger bir iştir.

Tiyatroculara saldırı

Bir Orta-çağ işletmesi

Konya'nın Sızma köyündeki İva madeni işletmesini ziyaret eden Türk-İş İkinci Bölge Tem silcisi Ahmet Aras ve Türkiye Maden İşçileri Federasyonu Başkanı Kemal Öze, korkunç bir manzarayla karşılaştılar. Maden Ocakları 300 metre derinliktedir. Fakat mağara adı ile işletilmek te ve burada Maden Emniyet Ni zamnamesi uygulanmamaktadır! Bu yüzden, insan hayatına çok ucuz değer biçen madende, bir çok işçi sakat kalmıştır.

Dahası var: İşletme tek ta raslı bir iş akdi ile, çevher bulunana kadar işçilerin bedava çalıştırılmak, çevher bulunduktan sonra da, emeğinin karşılığı nı vermeden işçileri yeni çevher aramak için işyerinden ayırmak gibi kölelik rejimlerine hâs me

Erdek ve Yenisehirde, ökü cü tiyatro toplulukları, faşistle rin tertipleriyle karşılaştılar. Ye nisehirdeki olay şu: Bursalı genç ler, bir tiyatro topluluğu kura rak, Yenisehirin Koyunhisar kö yüne gidiyorlar ve köylülere pa rasız «Pusuda» oyununu oynu yorlar. Köylüler memnun. Fakat itira makinasi derhal çalışmaya başlıyor: «Bunlar komünist mü lak! Öyle olmasa köy yerinde be dava tiyatro oynarlar mı?» Jan darmalar geliyor, karakolda ifa deler almıyor: «Maksatları ney di, niçin köylülerden para alma mışlardı?» Gençler geceyi kara kolda geçirdiler, ertesi gün 11 kilometre yolu yaya yürüyerek ilçeye getirtiler. Gençleri an cak Yenisehirin aydın fikirli kay makamının müdahalesi kurtardı.

Erdekteki olay ise şu: Er dekte «Genç oyuncular» tiyatro topluluğu «Vatandaş oyunu» adlı bir piyes oynuyor. Seyircilerden üç faşist, oyunu bazmaya çalışı yor. Faşistler genç oyunculara «Hainler, komünistler, milliyet

totlara baş vurmaktadır.

İşletme ayrıca işçi temsilei lerini tanımamaktadır ve sendi kaer 19 işçiyi bir mazeret bulup, işlerinden çıkarmıştır.

Tam bir Ortaçağ değil mi?

İşçi - köylü dayanışması

Geçen hafta Yapı-İş Fede rasyonu Genel Başkanı Tahir Öz türk, Kütahya Kiremit ve tuğla fabrikalarında çalışmakta olan işçileri köylerine giderek ziyaret etti. Ziyaret işçi ve köylü daya nışmasının güzel bir örneği oldu.

İzmir halkına çağrı!

Ege Harp Sanayii ve Yar dımcı Kolları İşçileri Sendikası, güzel ve demokratik bir teşebbü se girişmiş bulunuyor: Sendika mensupları 29 Temmuz - 4 Ağustos tarihleri arasında bir hafta müddetle sebze ve meyva yemeyeceklerdir. Ege Harp Sana yii İşçileri, diğer Sendikalar ve İzmir halkını, meyva ve sebze

İlhan Selçuk

Markсист iş adamları ve yazarlar

Türkiye'nin haracını yiyenlerden pek meşhur bir iş adamıyla konuşuyordum. Bana dedi ki: — Bizimki gibi az gelişmiş bir ülkede sosyalizm olmaz...

— Niçin? diye sordum Adamcağızın.

— Sosyalizm bolşeviklik demektir, Moskofçuluk demektir, hıyanet—i vataniye demektir, diktacılık demektir, demokrasi düşmanlığı demektir... gibi söylenene söylenene dibi çıkmış, nefesi tükenmiş bir eski plâğı gramafona koyacağını beklerken, ne dese beğenirsiniz:

— Önce Sermaye birikecek, kapitalizm taazzuv edecek ki sonra sosyalizm olsun. Tarihi akış budur. İşçi sınıfına, yani yığınlara dayanmayan bir sosyalizm olmaz. Marks da bunu böyle bilir. Bizim sosyalistler sosyalizmi halkın dışına arayan maceraperestlerdir.

Aaaa... Bizim iş adamı düpedüz Marksist kesilmiş, Ciddi ciddi:

— Kitap yazmıyor efendim . diyor, az gelişmiş ülkelerde değil sanayileşmiş ülkelerde olur sosyalizm.

Pek takdir ettim adamı doğrusu. Ağkolsun. Ben Marks bu kadar değer vermiyordum. Hem size bir şey süyliyeyim mi bu gidile yakında bizim bütün özel sektör Marksist olacak Marksist geçinenlerle birleşip büyük kapitalizmi kurmak yolunda halkı soymağa devam edecekler.

Hale bunların içinde bazıları:

— Efendim sosyalizmi halkın içinde, halkla beraber aramalı diyorlar... Halkın dışında sosyalizm aranmaz.

Üstadlar sanki halkın dışında sosyalizm olurmuş gibi veya halkın dışında olan şeye sosyalizm denirmiş gibi iki nefeste bir:

— sosyalizmi halkla beraber, halkla elele aramalı... diyorlar da başka birşey demiyorlar.

Ne denir bu da bir fikirdir ve saygıya şayandır. Marksist iş adamlarımızı tebrik ederiz Bu fikirleri kendilerine veren kalemler erbabını da tebrik ederiz. Bu iddiaya göre bizim en hızlı sosyalistler Bayar — Menderes ikilisi oluyor. Çünkü onlar her mahallede bir milyon politikası ile düpedüz sosyalizmi destekliyorlardı. Bir an evvel kapitalizmin en koyusu kapitalistlerin ağababaları ortaya çıksın ki arkadaş sosyalizm gelsin

Ve haydi beyler, efendiler devlet eliyle özel kapitali teşvik kampanyasına biz de katılalım. Madem kitap böyle yazıyormuş, madem sosyalizm kapitalizmin doğuşundan sonra yayılmış biz de sermaye birikimini can havliyle destekliye lim Bütün sosyalist fikirlerin şundilik canı cehennem... Varsa kapitalizm yoksa sosyalizm... Halk ne kadar çabuk sosyalizme, sermaye ne kadar çabuk sosyalizme kapitalizm o kadar çabuk güçlenecek, kapitalizm güçlendi mi de sosyalizmin temelini attık demektir. O zaman gel keyfim gel...

★

Türkiye'nin haracını yiyen pek meşhur iş adamına: — Sosyalizmi kalkınma metodu olarak hiç düşünmediniz mi?... dedim. Bunun sizin anladığınız şekilden geniş farkları vardır.

— Nasıl? dedi.

— Bir kere, dedim, sizin dediğiniz olacak iş değil... sosyal güvenlik ilkeleri Türkiye'de Batı anlamında bir büyük özel kapital birikimini engelliyen ülkelerdir. Yirminci yüz yılda da sosyal adalet ve sosyal güvenlik ilkelerinden vazgeçemeyiz.

— Ama Marks?

— Siz Marksist misiniz?

— Evet... Yoo... bilmem ki... Ben tarafsızım. Marks'a göre...

— Marksın ele alıp incelediği sermaye devlet eliyle özel teşebbüse ihvan edilmiş özel sermaye değildi. Sosyalizmin tarihi oluşta gelişmiş olan yolu vardır. Bir de akıl yoluyla az gelişmiş toplumlara uygulanan yolu. Bu ikisi arasındaki farkı, pek az bir müşahadeyle bile teşhis edilebilir mümkün. Türkiye 1962 yılından sonra Yirminci asrın dördüncü çeyreğine doğru devlet eliyle büyük sermaye birikimine hız mı verecek? — Demokrasi...

— Biz demokrasi istiyoruz. Demokrasi istediğimiz için de doğru bildiğimiz inandığımız fikirler demokratik haklar çerçevesinde yazıyoruz. Umumî efkâr iki tarafı okuyup karar vermektedir. İster özel sermaye birikiminden yana olur, ister sosyalizmden yana... Bizim vazifemiz yazmak.

Bizim Marksist iş adamı bu konuşmadan pek hoşlanmadı. Ama ben bütün iş adamlarımıza, bütün tüccar, ithalatçı, vesairemize Marksist olmalarını tavsiye ediyordum. Olar da bunu pek benimseyiyorlar. Hatta pek yakında Marksist yayınlar yapmak için hazırlığa bile girişeceklermiş... yaparlar al. Parsları da mağallah bol...

sizler, vatansızlar. Bu piyesi nasıl oynuyorsunuz» diye bağırıyorlar. Erdekiler de bu küfürlerden nasiplerini alıyorlar: «Siz, bu piyesi nasıl seyrediyorsunuz? Mil liyetsiz Erdekiler!.. Fakat Erdek halkı uyanık... Fasistleri susturmasını ve sindirmesini biliyor...»

Bu tarz olaylara daha bir müddet şahit olacağız. Ama sah te milliyetçiler ve çıkarıcılar artık anlamalı ki, asırlık iftiharlar ne halkı aldatmaya, ne de halkı aydınları sindirmeye yetmi yor..

Demiryolu işçileri

Türkiye Demiryolları İşçileri Sendikaları Federasyonunun T.C. D.D. Genel Müdürlüğü ile altı ay da bir yaptıkları toplantılarının sonuncusu, demiryolu işçileri için tam bir hayal kırıklığıyla bitti: Umum Müdürlük, yurt dışı tetkik seyahatine çıkan mutlu memurlarının yolluklarını 240 li radan 360 liraya çıkarırken, yurt içi vazife seyahatine çıkan işçilerin 4 lira yolluğunu arttırmayı reddetmiştir. Bir kısım işçilere, «muvakkat» diye ilvey evlât muamelesi yapılması, çok düşük ücret seviyesinin yükseltilmesinden kaçınılması ve keyfi emeklilik muamelelerinin düzeltilmemesi, Türkiye'nin en büyük işletmesinin de, idareciler ve işçiler arasında gerginliği gündem güne arttır maktadır. İlerideki patlamalar da, idarecilerin bugünkü uzlaşmaz tutumunun payı büyük olacaktır.

Tütün rezaleti

Mavi küf yüzünden bu yıl re

kolte düşük, fiyat yüksek olacak. % 85 randımanlı tütünün baş fiyatı 13 liradan aşağı düşmeyecek fiyatlar, her yıl olduğu gibi bu yıl da müstahsilin cebine gitmeyecek. İstismarcı büyük firmalar, şimdiden mahsulü 7—8 lira fiyatla bağlıyorlar. Para sıkıntısı içinde bulunan muhtaç çiftçi bu düşük fiyatı kabullenmek zorunda. Hükümet, her yıl olduğu gibi bu yıl da bu apaçık istismar olayı karşısında seyirci.

Assubay Okulu

Ankarada geçen hafta 2 binden fazla genç, ellerinde bayrak, «Okul isteriz. Adalet isteriz» sesleri arasında, bir yürüyüş yaptılar. Gençler, Ankaraya, jandarma Assubay Okulu imtihanına girmek için gelmişlerdi. Okula 6 bin müracaat vardı. Halbuki sadece 220 öğrenci alınacaktı. Diğer sınıf jandarma assubay okullarıyla birlikte, bu rakam 320 yi aşmıyordu. Talep ise 6 binin üstündeydi. Bu durumda torpil işlemiştir. Gençlerden biri, «Bir haftadır parklarda sabahlı yoruz. Kart ve tavsiye işliyor. İmtihanın kesin sonucu henüz belli değil ama, okula gireceklerin bazıları şimdiden belli oldu.» diyordu. Başka birinin görüşü de şuydu: «Bir bakan okula alınması için öğrenci getirdi. Benim tanıdığım yok. Albaylardan tavsiye mektubu bulamıyorum. Çeketimi sattım, bekliyorum. Biz Türk evladı değil miyiz?»

Yürüyüş bunun için yapılmıştı: 6 bin kişiden ancak 220 kişi alınacaktı. Bir de işin içine torpil karıştıyordu... Gençler âde ta isyan halindeydiler...

Bu durum eğitim sistemimizi zin yetersizliğini, yüzbinlerce fa

kir çocuğun okuma imkânlarının mahrum kaldığını ortaya koyuyor. Kabaca yapılan bir inceleme göre, ilk okuldan sonra köylü çocuklarının ancak yüzde 3 ü okula gidebiliyor. Bunların yarısı da yolda dökmüş yormuş. Geçen yıl 36 bin köylü çocuğu, köy öğretmen okullarına müracaat etmiş. Ancak 3 bin kişi okula alınmış. Jandarma Assubay Okuluna da müracaat 6 bin, kabul olunan 220 kişi. Fakirlere yollar kapalı. Pek yakında Üniversiteye girme yarışları başlayacak. Geçen yıl 10 binden fazla lise mezunu sokaklarda kaldı... Gelecek yıl tedbir alınmadıkça söylendi. Fakat hiç bir tedbir alınmadı. Geçen yıl ki olaylara, bu yıl da şahit olacağız, işte eğitimde sosyal adalet!

Üniversite bursları

Yeterli ve muhtaç öğrencilere, hayata atıldıkları zaman ödemek üzere, kredi açmak için kurulan Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu, gayesine uygun şekilde işlemiyor. Kurum, öğrencinin krediye gerçekten muhtaç bulunup bulunmadığını inceleyecek imkânlarla sahip değil. Bu konuda öğrencinin beyanıyla yetiniliyor.

Bir örnek olmak üzere, Dil ve Tarih—Coğrafya Fakültesini ele alalım. Fakülteye, 138 kişilik kontenjan ayrılmış; bunun 50'si birinci, 50'si ikinci, 38'i de üçüncü sınıf öğrencilerine verilecek. İlk sınıfta kullanılan tek ölçü, öğrencilerin giriş imtihanında aldıkları puan derecesidir. İkinci sınıflar için ise ölçü, iki üç yıl önce alınan lise diplomalarındaki notlar. Bu yüzden kredilerin en fazla ehliyet gösterenlere gittiği ileri sürülse bile, en muhtaç öğrencilere gittiği söylenemez. Mil

li Türk Talebe Birliğinin 60 öğrenci arasında yaptığı anket, bu nu açıkça ortaya koyuyor. Gerçekten bu 60 öğrencinin 16 tanesi devlet dairelerinde çalışıyor ve 450—900 lira arasında ücret alıyor. 15 öğrenciye ayda 300 liranın fazla havale geliyor. Kredisi alan 60 öğrencinin ancak 11 tanesi gerçekten fakir.

Kredilerin kullanılmasında, öğrencilerin ihtiyacını tesbit edecek bir metod bulmak zarurî. Aksi halde Kredi ve Yurtlar Kurumu, gayesini gerçekleştirilemeyecektir.

Çöpçü grevi

İzmirin 641 işçisi bir kaç gün süren bir grev yaptı. İzmir sokakları, bir kaç gün pis kaldı. Çöpçü vatandaşlarımız, düşük yevmiyelerinin artırılmasını istiyorlar. Buna karşılık Temizlik İşleri Müdürlüğünün cevabı şu: «Bu, doğrudan doğruya tahriktir. Zira göçmen sınırları içinde bulunmalarına imkân yoktur. Aldıkları para bir şeyi geçindirecek durumdadır.»

Bu zihniyette müdürler buldukça, işçilerin her Allahın günü grev yapmadıklarına şaşmak lâzım.

Haydut avı

İçişleri Bakanı Kurutluoğlu'nun gezisi üçü başladı. Geziyle birlikte, eşkiya takibi hızlandı ve bazı eşkiyalar yakalandı. Kurutluoğlu da çeşitli konuşmalarıyla, halkı boş yere taciz etmekten kaçınan anlayışlı bir bakan imtiyazını verdi. Kaçakçılıkla mücahede konusundaki akıllıca sözleri, Doğu halkını sevindirdi. Gerçekten bakan, eşkiyalığın sebeple

rinden biri olan kaçakçılığın gidet tedbirleriyle değil, ancak iktisadi tedbirlerle önlenmesini söyleyerek, yaraya parmak bastı ve alacak tedbirleri de belirtti: «Mayınlı bölge kaldırılacak. Hudut boyunca geniş yollar yapılacaktır. Yol, motorlu seyyar ekip tarafından kontrol edilecek. Pazarlar kurulacak, karşılıklı mal alışverişine imkân verecek yeni hudut kapıları açılacaktır.»

Buraya kadar her şey iyi ve güzeldi. Fakat Tatvana gelince işler bozulmaya başladı. Tatvana 9 kilometre mesafede 11 otomobilin, 4 haydut tarafından soyulması, işin rengini değiştirdi. Bakan: «Bu tipik bir soygun olayı değil» dedi. Sebep? Soygunculukta bir av tüfeği kullanılmış, halbuki işin profesyonelleri uzun namlulu ve yivli harp silahları kullanmış. Sonra yol kesenler, soydukları insanların üstlerini aramamış. «Parayı ver» demekle yetinmiş. Üstelik 4 soyguncunun biri düzgün konuşuyormuş, hatâ kravatı da varmış... O halde? Komünist parmağı? Barzanî taraftarlarının hükümeti güllüğe duruma düşürmek için girişimleri bir oyun? Bilemeyiz ama, 10 bin lira ve 5 kol saati hasılat sağlayan soygun, eğer siyasi bir gösteriyse, çok daha açık şekilde yapılmalı. Zira soygunun siyasi hürriyetini keşfedebilmek için, Kurutluoğlu'nun ince zekâsını kullanması gerekmiştir. Zira Kurutluoğlu'dan daha az zeki bir bakan olsaydı, soyguncuların siyasi hürriyetini anıyamıyacaktık ve soygunculuk boş yere yapılmış olacaktı.

Tatvan soygununun eşkiyalarla mücahedeyle izandırması ve bazı haydutların ele geçirilmesi beklenir. Fakat bütün haydutların yakalanmasıyla da, Doğuda eşkiyalık önlenilebilecek midir? Sanmıyoruz. Elbette ki jandarmanın takviyesi ve telsiz, seri mo

Öhhöööö

İtibar

İnönü (22 Şubat'tan sonra): «Dış İtibarımız arttı» dedi.

Feyzioğlu (Brüksel dönüşü): «Dış İtibarımız arttı» dedi.

Melen (Amerikaya olan borcumuzdan 160 milyonu serbest bırakan anlaşmaya imzayı yaptıktan sonra): «Dış İtibarımız arttı» dedi.

Meğer itibarsızlık kaşınmazdan gözü müzden akıyormuş da, haberimiz bile yokmuş! Şimdi sıra öteki parti liderlerinde ve öteki bakanlarda... Bari onlar da kolları sıvasalar da, şu itibarımız iyi ce bir artsın.

Nasıl olsa Ortak Pazar'la Gümrük Birliği müzakerelerine başlayacağız, bundan böyle bol bol itibar satarız.

Cep kitapları: I

Ortak Pazar'ın amacı şudur: «Malın, hizmetlerin, insanların ve sermayenin serbestçe hareket edebileceği bir iktisadi bütün kurmak ve Avrupa milletleri arasında birliği sağlamak...»

Gelelim bu cümlelerin analizine: Bizde «mallar» serbestçe hareket edebiliyorlar. Bu bakımdan Ortak Pazar'a girmemiz yersizdir.

Bizde hizmetçilik esastır. Bu bakımdan...

Bizde sermaye (kulakları çınlasın) çok rahat ve serbestçe hareket edebilir. Bu bakımdan...

Canım, sadece insanlar için de Ortak Pazar'a girilmez yani!.. Çiftetelli oynayacak değiller ya Ortak Pazar'da...

Sıfıra sıfır...

Adalet Bakanı «Aftan yalnız ve yalnız Anayasayı ihlâl suçundan mahkûm olanlar istifade edecek» diyor.

En doğrusu da bu! Türkiye hapis haneleri hırsızlarla, kaatillerle, sahtekârlarla, rüşvetçilerle, irzcularla, namusen

larla dolu. Ama, işlerinde bir tane bile «Anayasayı ihlâl» suçundan mahkûm olmuş yok. Şimdi kalkıp ta bütün hapis hanelerinin kapısını açmak olur mu? En iyisi, Anayasacıları bırakmak... Her yıl gidin harem mi Anayasayı tepelemek?

Yani, anıyacağımız: İhtilâl, koalisyon, af... Sıfıra sıfır, elde var sıfır!..

«Cendermeler geliyor...»

Yeni bir karar: Lise mezunları askerlik hizmetlerini «polis» olarak yapabileceklermiş!

Bir de fakülte sıkıntısı çeker dururuz! Vallahi yerinde bir karar!.. İşte, bitti gitti yüksek öğrenim davası...

Yalnız, fakültelere giremeyen bu lise öğrenciler o kızılgınlıkla vatandaşlara bir yükleneyecek olursa, alman randıman Ortak Pazar'a bile sığmaz, haberiniz olsun!..

Yürü yavrum yürü!..

Yürüyüşler başladı yine... İzmir te mizlik işçileri, Sivas DDY işçileri, askerî okula alınmayan öğrenciler... Ve...

Ne yaparsınlar, işler yürümeyece gayret dayıya düştü. Ama, sadece yürümekle olmaz ki, yürütmek te gerek!

Bozkurtlar

Polatlı AP ilçe kongresinde Tevet oğlu Fethi beg ve arkadaşları «Bozkurtlarımız» diye takdim edilmişler.

Biz insanlığımızdan utanıyoruz, elin adamı kurtlukla övünüyor be kardeşim! Ne biçim dünya bu, anıyamadık? Hem, düşünmüyorlar ki, kurdun ardına ancak köpekler düşer.

Dışarda

4000 doktorumuz dışarda çalışıyor muş. Yani, yabancı ülkelerde...

Ben hiç şaşmadım buna... Bizim neyiz dışarda değil ki? Gözümüz dışarda, kulağımız dışarda, aklımız dışarda,

servetimiz dışarda, kökümüz dışarda, demokrasimiz dışarda, göbeğimiz dışarda, kıçımız dışarda, afacımız dışarda, yardımımız dışarda, hep dışarda! umudumuz dışarda!..

İçerde hiç bir şeyimiz yok mu? Var tabii... Dardımız içerde, öfkemiz içerde, dalgamız dümenimiz içerde, bütçemiz içerde... Daha sayayım mı?

Buyursunlar!

Şehinşah Hazretleri Ekimde Türkiye'ye geleceklermiş. Bence bu, Misurî'nin gelişinden daha önemli. Ama acaba, yeryüzünde toprak reformu yapılmış mı, inanınmış bir şehinşahın bulunduğunu gösterme mi geliyor, yoksa bizim şahalara, kum torbası atarak yükselmenin yolunu mu öğretme?

Yolcular

Petrol işçileri, Genel Kurul toplanırken, «Biz hükümetin değil, Atatürk'ün yolundayız» dediler.

Tumturaklı bir lâf, ama özü yok! Çünkü hükümet te aynı yolda olduğunu söylüyor. Hem, bugüne dek hükümetler tepeleye tepeleye yolda hayır mı koydular ki!..

Bana kalırsa, işçiler kolları sıvayıp o yolu yeniden yapmalar, ondan sonra rahat yürüyüp gitmelidir...

Plân!..

Plânlaşma'da «emekçi» sözü silinip, yerine «ücretli» sözü konulmuş!

Şimdi anladınız mı Grev ve Toplu Sözleşme kanunlarının niçin geciktirilmediğini?

Emekçiye kâğıt üstünde dayanımı yan, caddede dayanabilir mi?

Buna Kalkınma Plânı değil, düpe düz «plân» derler!

Civileme v.s...

Alian Ordü'nda sukoyverdi!

— Af meselesi Ekim ayında halle edilmezse, ben hükümeti terk ederim!

İnönü 62 model çiviledi:

— Cummu!

Acık rejim

Bir vatandaş bir vatandasa soruyor: — Acık rejim ne demektir be?

Öteki cevap veriyor:

— Şu demektir: Yani her bir şeyimiz açıkta demektir... Hırsızlık açıkta, rüşvet açıkta, yol kesme açıkta, dağa çıkma açıkta, lüküs inşaat açıkta, evsizlikten açıkta, donsuzluktan açıkta, işsizlikten açıkta, karaborsa açıkta, kaçakçılık açıkta, haksızlık açıkta, olup biten açıkta, olacaklar açıkta... Yani gizlimiz, kapalıımız, saklıımız, örtülüümüz yok demektir. Hani, yiğidin mah mevdanda gerek derler ya, işte o biçim... Her bir şeyimiz ortada...

Serbetli

Feyzioğlu nabza göre şerbet vermeğe başladı. Sivas konuşmasında demokrasiyi, hürriyeti, hükümeti, halkı iyiyi, kötüyü bir güzel tanımladı. Aşağıdaki sözler onundur.

«Memleket işleri iyiye gidiyor.» (Hükümet ve İcrat).

«Siyasi sahada vazgeçilmez demokrasiyi sıkı sıkıya bağlıyız.» (Demokrasi anlayışı).

«Çok partili hürriyet havası içeri sude hür seçim...» (Hürriyet anlayışı). «Tek çıkar yol demokrasidir. Bunun dışında düşününler, bu memleketin iyiliğini istemiyorlar.» (Menderes bundan eksik bir şey söylememiştir.)

Feyzioğlu'yu ve oynadığımız demokrasiyi anlamak isteyenler şu yu karkî sözleri iyi okusunlar.

Hüseyin Korkmazgil

Sabir Kurutluoğlu
«Komünist parmağı»

törlü vasıta, topçu uçağı ve heli kopierle teçhizi mücadeleyle kolaylaştıracağıdır. Fakat başarının temel şartı, halkın yardımını ve desteğini kazanmaktır. Halbuki halk, hükümete güvenmemektedir. Bir kısım jandarmaların ise halkta bıraktığı intiba, da yak ve dipçikten ibarettir. O halde soyguncululuğu önlemenin temel şartı, halkı devlete ısındırarak ve onun devlete güvenini sağlamaktır. Bu da çok gayret, çok zaman ve yepyeni bir anlayış isteyen bir iştir...

Tasarruf Bonoları

İhmal ve bilgisizlik yüzünden, prensip itibarıyla doğru olan tasarruf bonusu işi dejenere olmuş tur. Piyasada «tasarruf bonusu ağaları» türemiştir. Bonolar, yüzde 30 dan muamele görüyor. Yani istismarçı mutavassıtlar 250 liralık bonoyu, 75 liraya alıyorlar. 250 liralık bono, 5 yılda 75 lira faiz getirdiğine göre, istismarçılar bonoları aşında parasız almaktadır! Bu ikandala son vermek şart. Ge rekirse, Hükümet bonoların tedavülünü sağlayarak emekçilerin in safsızca istismarını önlemeli.

Bir memurun cilesi

Düzcede yaşlı bir memur bir müteahhidin çıkarımı ile olmadı için villardır ile çekmektedir. Bu yüzden Belediyedeki Fen memurluğu vazifesini de kaybetmiş tir.

Yaşlı memur İhsan Örgü'nün talihsizliği, Belediye Sarayını yapan nüfuzlu müteahhidin fiyat farkı talebini, dosyanın noksan oluşu ve yolsuzluk şüphesi üzerine reddetmesiyle oş'adı. Bu hareket müteahhidin cilesinden çıkardı, Fen memuru Örgü'na diğer personel önünde ağır hakaret etti. Müteahhit bu yüzden hapse mahkûm ol duysa da ceza tecrübe edildi.

Bir gece evine giderken, 60 lık memurun, meçhul şahıslar tarafından yol kesildi ve yüzü gö zü kana bulandı, ölümlü tehdit edildi. Emniyet amirliği, müteahhit ten başka kişiyi, olmayan ihli yar memura salduran meçhul şahısları bir türlü bulamadı. Fiyat farkını veren yaşlı memur, 1 Mart 1962 günü vazife sine de kaybettili. Müteahhit ise fi yal farkını aldı.

Yaşlı memur, hâlâ bakanlık

an durumu inceleyecek bir müfettiş gönderilmesini bekliyor.

Kırıkkale ağaları

Kırıkkalenin halkçı kaymakamı Lâtif Evrensel ile kereste ağaları arasında aylardır bir mücadele sürüyor. Kereste ağaları şehir içine yerleşmiş. Şehir ise ahşap evlerden kurulu. Sık sık yangın oluyor. Yangınlar, belki de yüksek fiyatla sigortacıların işine geliyor, ama bundan fakir Kırıkkale halkının zarar gördüğü ortada.

Lâtif Evrensel, bunun için şehir dışında bir sanayi sitesi kurmuş. Kerestecileri oraya taşımak istiyor. Kaymakam 4 aydır bu işin peşinde. Fakat dördüncü tebligata rağmen, siyasî partilere sirtını da yayarak kereste ağaları kıpırdanıyor. Keresteciler, bir de Komisyon kurup Ankaraya yollamışlar. Komisyon, Evrenseli Kırıkkale'den attırmaya çalışıyor.

Kaymakam: «50 — 60 kişinin zümrevi menfaati sebebiyle, amme menfaati muhtemel durumdadır» diyor.

Su — yol işçileri

Devlet Su — Yol İşçileri Sendikası Yıllık Genel Kurul Toplantısı, diğer işçi kongreleri gibi sert tenkitlere sahne oldu. İlk sözü Sendika Başkanı Cihangir İldeniz aldı ve «Devlet, işçilerin sosyal ihtiyaçlarını karşılayacak tedbirler alacak yerde, hâlâ bir avuç zümreye işçiyi ezdirmektedir.» dedi.

Yapı — İş temsilcisi Kaya Timur ise «Ekmeğime alınımın tene katık eden işçiler bir gün her şeye mutlaka hakim olacaktır» diye sözlerine başladı ve Ereğli — Çelik rezaletlerinin bir vechesini anlattı: «Fabrikaya ait hiçbir faaliyet yokken, insan: hayrete düşecek çifte telefonu tül perdeli, maroken koltuklu her türlü lüks konforu haiz şantiyeler derhal kurulmuş, fakat işçi için barınacak bir çadır dahi düşünülmemiştir. Köle gibi çalışan işçiler açıkta yatmaktadır.»

Kesikköprü ve Hirfanlı işçileri temsilcisi Hüseyin Ekşi de, işçilerin 8, Umum Müdürün ise 110 lira yevmiye aldığını belirterek, milyonlarca işçinin Mecliste tek temsilcisi olmadığını söyledi.

Son sözü askerî işyerleri temsilcisi Etem Özgü aldı. Özgü «Paranız yok, nasıl grev yapacaksınız diyenlere paranın grev ile kazancı göstereceğiz» fikrini savundu. Özgü, konuşurken İnönü'nün «Davetinize teşekkür eder, başkanlar dilerim» diyen telgraftı okudu. Özgü «Türk işçisi artık böyle telgraflarla avutulmaktan bıkmıştır» dedi ve uzun uzun alkışlandı.

Çelikbaş ve işçiler

İşçiler ve Çelikbaş arasında henüz ardi kesilmeyen bir söz dönelosu başladı. Üçüncü Ziya Hoşbiri'nin Çelikbaşın istifasını istemesiyle açıldı. Çelikbaş, buna, içinde «bilgisiz» kelimesi geçen bir cevap verdi. Türk — İş Genel Sekreteri Halil Tunç, bu hakareti, «Çelikbaş ve onun zihniyetindeki İnanlı bile kurtaramaz» şeklinde karşıladı. Çelikbaşın, «donkişotlaşa» dediği işitildi. Yapı — İş Federasyonu Başkanı Tahir Öztürk «Biz Donkişot isek, Çelikbaş ta yelde girmendir. Gücünü ve istikametini rüzgârdan alır. Kendisini bu rüzgâr kesilince görmek isteriz» cevabını yaptı. Türk — İş İkinci Bölge Temsilcisi Ahmet Aras, Çelikbaşla bilgi yarışması istedi ve Donkişotun seyisini tembihen «Biz Donkişotsak, o da Şanso Panso dur» dedi. Türk — İş V. Bölge tem

silcileri, Sivasta Feyzioğluna onları da Çelikbaşın istifasını iste diklerini söyledi. Demiryolları Sendikaları Federasyonu Başkanı Rıza Totik de «Hükümetin bir bakını çıkarıyor, bizi Donkişotlukla suçlandırıyor ve bizi hakir görüyor. Hükümet, bu lafları sarfeden Bakanına en ufak bir ikazda bulunmuyor. Üzülünüz büyük.» sözleriyle kampanyaya katıldı. Pazar günü Su — Yol İşçileri Sendikası Genel Kongresinde Çelikbaşın ismi sık sık geçti. Başkan Cihangir İldeniz «Ecevit gibi bakanımız, Çelikbaşın hüsrana uğratacağı» dedi. Başka bir hatip «Çelikbaşın işçisidir. Onun soyadı bakırbaş olmalı. Çelikbaş, işçi olduğu zaman ancak soyadına layık olur» esprisini yaptı. Fakat delegeler, Sanayi Bakanına Bakırbaş soyadını da layık görmeyerek «Çaput baş, çaput baş» diye bağurdular. Askerî İşyerleri Federasyonu Başkanı Etem Özgü ise «Diktatör patronların temsilcisi Çelikbaş, toplandırlara dahi Ticaret ve Sanayi Odalarını temsil gelire» dedi.

Bu fırtına karşısında Çelikbaş, sahibi bulunduğu Yeni Gün gazetesinde bir açıklama yapmak ilzümünü duydu ve «İşçilere bil gisiz demediğini, özel sektörün geleceği yeni iş sahaları açar. İşçi talebini çoğaltır. Ekonomi istikrar

Fethi ÇELİKBAŞ
«Donkişot!..»

İçinde ise, işçilerin reel geliri art tar. Bunun aksini iddia etmek bil gisizliktir» dediğini ileri sürdü. Gelgelelim bu sözler Sanayi Bakanının bilgisizliğini ortaya koymak tadır. Çelikbaşın, dediklerinin gerçekleşmesi için, mutlaka özel te jebbüsün gelişmesi şart değildir. Ekonominin gelişmesi şarttır. Ekonominin gelişmesi de, devlet yatırımlarıyla belki daha hızlı olur. Ama Çelikbaş için sadece özel sektör vardır. devlet sektörü yoktur.

İşçilerin sert tepkisi bazıları na, bir bardak suda fırtına yarat ma gayreti şeklinde gösterilecektir. Mesele İnönüye de bu tarzda du yurulmuştur. Aslında işçilerin bu sert tepkisini anlamak lazım. İşçiler, insan haysiyetine yararlı eğitim almamakta istemekte. Bu nok tada hassastırlar. Bakan Çelikbaş ise, bunu anlamamıştır.

T.E.K. kanun tasarısı

Sanayi Bakanı Çelikbaş, Men dersin ve Teflik İlerinin başara madiği bir işe el atmış bulunuyor. Bu, bütün elektrik işletmelerini tek elde toplayan Türkiye Elektrik Kurumu kanun tasarısıdır. Çelikbaş, tasarısı Meclise sevkedeceğini söylüyor.

1960 tan önce, Komisyonunda Turgut Yeğenoğlu ve Rıza Tekeli gibi mühendis C.H.P. milletvekili ler tarafından da desteklenen tasar, Genel Kurulda. İstanbul millet vekillerinin sert tenkidine uğradı. Şimdiki Yassuda şâkinelerinden bir

milletvekili «İstanbul'a ne kasti nız var» diye haykırdı. Bu sert tepki yüzünden, aslında rasyonel bir ihtiyaca cevap veren tasarı kanunlaşmadan kaldı. Şimdi Hükümet, bu tasarısı yeniden Meclise sevkedecek. Bakalım, bu sefer ki İstanbul milletvekilleri nasıl davranacak? Meraka değer bir soru.

Emlâk Bankası ve sosyal mesken

Lüks ve pahalı Ataköy Site sinden Emlâk Bankasının yeni idarecileri de şikâyetçi. Umum Müdür: «Hakkımız, fakat eski devrin bu bağlanmış işlerini bitirmek zorundaydık. Apartmanları paraya çevirmek için başka yol yoktu. Bu paraları, halk tipi mesken inşaatında kullanacağız» diyor.

İlk iş olarak Banka, İstanbul da Ataköyde, Ankara'da Telsizler de halk tipi mesken inşaatına başlıyor. Bu evler üç odalı olacak ve 50 bin lirayı aşmıyacak. Ayrıca, Bankanın kredi politikası değiştiriliyor. Banka kredi yerine mesken verecek. Böylece piyasada 80 bin liraya muamele gören evlerin, 50 bin liraya satılabileceği umulu yor.

Para yerine mesken herhalde daha rasyonel bir politika. Fakat bakalım Banka, muflu azınlığın siyasî tazyiklerine nasıl dayanabilecek? Göreceğiz.

Televizyon

Şimdi de bir televizyon modası ortaya çıktı. İlgili bakanlar televizyon kurma şerefini paylaşmıyorlar. Alman firmaları da bu işi körükliyor. Zira Almanlar, Türkiyede televizyon kurulursa, bol bol televizyon malzemesi satacaklar. Gelgelelim yatırımları nasıl gerçekleştireceğini düşünen Plâncılar, pahalı ve lüks bir istihlak malı olan televizyona şiddetle aleyhtar.

Kurdaşın ormanları

Orta—Doğu Üniversitesi Rektörü Kemal Kurdaş, geniş üniversite arazisi üzerindeki tepeleri ağaçlandırmaya azmetmiş. Üniversite programı 5 bin ağaç olduğu hâlde, Kurdaş şimdiye kadar 500 binden fazla ağaç dikmiş. Son baharda 2 milyon ağaç dikmek kararmda. Yeni Ziraat Bakanı, 2 milyon fidan vademiştir. Kurdaş, bir sürü tepayı teraştırmıştır. Teraslanan çorak tepelerin manzarası hemen değişiyor ve çorak tepeler hemen az çok bir yeşillik kavuşuyor. Devletin yıllardır tahribine seyirci kaldığı ormanları, kurtarabilirse, Kurdaş gibi amatör orman

Kemal KURDAŞ
Ağaç sevgisi

cular kurtaracak.

Bu arada Ankaralılar da, Üniversite arazisi üzerinde bulunan nefis bir göle sahip olmuş bulunu yorlar. Gölbasi civarındaki göl, baraj ve Gölbasi ile mukayese edilemeyecek kadar güzel ve tehlikeli kesiz. Ekilen ağaçlar büyüyünce burası Ankaranın en güzel sayfiye yeri hâline gelecek.

Cumhuriyet'te gayriciddî mukayese

Cumhuriyet gazetesine şim diye kadar Türkiyenin «en ciddî» gazetesi gözüyle bakanlar, geçen pazar günü beşinci sayfa da yayınlanan kocaman başlıklı ve grafikli yazıyı gördükten sonra tereddüt geçirdiler. Cumhuriyet'in ciddî kadrosuna her nasılsa «gayri ciddî» bir ka lem, uzmanların yıllardan beri altından kalkamadıkları bir mukayeseyi bir çırpıda yapıvermek te ve özel teşebbüs devlet te jebbüsünden «çok daha verimli» göstermekteydi. Adı meçhul ik lisat dâhisi, mukayese esas olarak işçi başına ortalama istihsal den hareket etmiş. Ama istihsal ölçüsü olarak, istihsal edilen mal ların para değerini almış. Tabii bu hesaba göre, Mahmutpaşa'nın Bizans'tan kalma mahzenlerinde, diyelim, metresi 100 lira dan günde 10 metre ipekli doku yan işçi, Zonguldak'taki Kömür işletmesine günde 100 liralık bir ton taşkömürü çıkaran devlet iş çisinden on misli «daha verimli» olmaktadır! Bravo, meçhul İktisatçı...

Sançarın hezeyanları

İrkçı ve Turancı Nejdî San çarın küfür ve iftira dolu cevabı na, belki bir iki dişe gelir söz söy ler diye cevap vermeye hazırlan yorduk. Fakat zafile. Cevap, bir hezeyanmeden ibarettir. Sadece, yazarı hakkında, mütehasıs okuyuculara bir fikir vermek için cevabı özetlemekle yetireceğiz:

1. Sançarın «Atatürk geberdi» sözlerine şahit olan Millî Eğitim Bakanlığı Teftiş Heyeti Başkanı Ekrem Saraç ile Müfettiş Cezmi Bertinin ifadeleri sayılmamış. Zira Ekrem Saraç, Hasan Ali Yü celin adamıymış, Cezmi Bertin de gerçi Balıkesir Maarif Müdürü muavini iken Sançarın arkadaşım ymış, yakın dostu görünmüş ama garip bir Atatürkçüymüş. «Rakı makkâdestir, günkü Atatürke ke yif veriyor» demiş. Bu adamların söylediklerine inanmamak lazım mış...

2. Boyu kısa da olsa, Yaşar Doğu gibi kuvvetliymiş. Kimseden tokat yememiş. Kuvvetin boyla bir ilgisi yokmuş...

3. Turancıymış... Sançar, bu konu da şöyle diyor: «Tekrar edeyim. Turancıym, bununla övünüyorum. Turan ülküsünde bir gün gerçek leyeceğine, Tanrının birliğine inan dığım kesinlikle inanıyorum. Biz görmesek bile, bizden sonraki mutlu insanlar bugünü görecek ve bu bayramı kutlayacaklardır» pekkââ...

4. Öğretmenlik sicilinde kötü seyler yazabilmiş. Namık Kemal sicili de kötüymüş. Sicili nasıl bizim elimize geçermiş? Millî Em niyet, evet Millî Emniyet bu işe el koymalıymış...

5. Talebesi Manisa milletvekili Muammer Ertene sorduğu soruyu hatırlıyamamış, ama mantık böyle bir soru sormasına im kân yokmuş. Ne var ki Muammer Ertene, ırkçı hocanın sorusunu. Ve ona verdiği dersi kelimesi kelime sine hatırlıyor ve dostlarına anla tıyor...

İNCELEME

Türkiyede laiklik üzerine...

Gülten Kazgan

Aşağıdaki yazıda İstanbul İktisat Fakültesi Doçentlerinden Dr. Gülten Kazgan, dinsel devletten lâik devlete geçişi ve bunun ortaya çıkarttığı meseleleri inceliyor. Yazara göre, bugün Türk toplumu, Atatürk devrimlerinden sonra kanunlarda yapılan bütün yenileşmeye rağmen gelenekler bakımından Osmanlı İmparatorluğunun bir devamıdır. Türkiyede lâiklik anlaşılmamış, lâik davranış yerleşememiş, toplumsal kurumlar şeklen batılılaşmakla beraber, öz itibarıyla, zihniyet itibarıyla doğulu kalmıştır.

En az üç asır süren bir çöküşün bir iki nesil içinde etkilerinin bertaraf edilmesi kolay olmayacaktır. Türkiyeyi diğer geri ülkelerden ayıran, geçmişten devraldığı ve hâlâ etkisinden kurtulamadığı Osmanlı İmparatorluğunun çöküşüdür

Dinsel devlet...

İslâm dini kuruluşunda yalnızca fertle tek bir evrensel Tanrı arasındaki ilişkileri düzenlemeye yönelmemiştir; toplumun hukuk sistemi, yönetime kurumları, ekonomik düzeni de dinsel çerçevede buluyordu. İkel ve göçebe Arap topluluklarına yerleşik şehir uygarlığını getirmek, fertle tek Tanrı ilişkilerini tesbit ederek bir etik sistem içinde ahlâk anlayışını geliştirmek kadar gerekli idi. İslâm dininin doğduğu toplumsal çevre göz önünde tutulduğunda niçin sadece bir moral değerler sistemi olmakla yetinmeyip, aynı zamanda devlet teşkilâtının esaslarını kurmağa yöneldiğini anlamak hiç de güç değildir. Nasıl Roma uygarlığında moral değerlerin yıkılışı, ferdin öneminin küçümsenmesi, kanun önünde eşitsizlik içinde doğan Hıristiyanlık içinde din yoluyla bunların kurulması amacıyla gülmüş ve dünya içinde geliştiği çevreyi yeni bir düzene bağlamağa çalışmışsa İslâm dini için de aynı gerçek vardır. Yedinci yüzyılda ki Arap topluluğu bir taraftan moral değerlerin, diğer taraftan bir devlet teşkilâtının kurulması zorunluluğu içinde bulunuyordu. Bu zorunluluk bize İslâmiyetin, Hıristiyanlıktan farklı olarak niçin yalnızca fertle Tanrı ilişkilerini düzenlemekle yetinmeyip çok daha geniş bir toplumsal düzenlemeye gittiğini açıkladığı gibi kuruluşunda «lâik» olmadığını göstermektedir.

Orta—çağdaki Arap, İran ve canlılığını Yeni—çağın başlangıcına kadar devam ettiren Türk uygarlığı, diğer bir deyişle geniş anlamda İslâm uygarlığının getirdiği kalıpları içinde hukuk, yönetim, ekonomik kurumları geliştirmiş ve san'at da bu kalıplara bağlı kalmıştır. Ancak, başlangıçta dinin kurulması ve gelişmesini sağladığı kurumlar, içinde geliştiği ka-

lpların her türlü esneklikten yoksunluğu dolayısıyla canlılıklarını kolayca tüketmiş ve kendilerini yenileme imkânlarını bula mamıştır. İslâm uygarlığının resim, sanatı, müziği ve şiiri bu kalıplar içinde donup kaldığı gibi aynı gerçek geniş ölçüde tüm toplumsal kurumları bakımından da varit olmuştur. Dinsel kalıpların tayin ettiği ve yönettiği toplumsal kurumları lâik leştirmek mümkün olmamış, Batının gelişen fikir ve san'at hayatı izlenemediği gibi toplumsal evrimi de Doğu uygarlığının katı düzenini etkilememiştir. Şurası ilgi çekicidir ki, birkaç yüzyıl Avrupa'nın ortasında egemenliğini sürdüren Osmanlı İmparatorluğu, Batının sür'atli ekonomik ve toplumsal değişmesinden uzak kalmıştır. Lâik olmayan bir dinsel devlet kuruluşunun bu katılaşmada büyük payı olduğuna şüphe yoktur.

Osmanlı İmparatorluğunun yenileşme hareketleri de lâik olmamasının bütün etkilerini taşır. Tanzimat bunun en güzel örneğidir. İslâm hukuku içinde Batılılaşma çabası, lâik olmaksızın idare teşkilâtını yenileştirme Tanzimat hareketinin özellikleridir. Bütün yenileşme hareketleri ise, İslâm dininin doğuşunda ve gelişmesinde aynı zamanda devlet teşkilâtını da düzenleme amacını gütmeye dolayısıyla, dinsel ilkelere bağlı kalma gereğini savunmaların tepkisi ile karşılanmış ve bu çatışma Atatürk devrimlerine kadar sürmüştür. Asırlar boyunca lâiklikten uzak kalmış bir toplum düzenini Batıya aktarılan kanunlar yoluyla lâikleştirme çabası ise köksüz, temelsiz lâik kurumları, toplumda kökleştirmeye gayretinden başka birşey değildir.

Atatürk devrinde lâik anlayışa bağlanmış bir aydın kadro sayesinde ayakta durabilen lâiklik çok parti devrine geçildiğinde, demokratik çok mekanizmasının geri bir toplumda böyle bir aydın kadroyu yaşama imkânına sahip olmadığını orta-

ya koymuştur; geniş halk kütelerinin bu geleneğe sahip olmamasından ötürü dinsel eğilime sahip politik kadroyu tercih etmeleri lâiklik anlayışına büyük bir sarıntı geçirtmektedir.

Dinsel devlet esaslarını kuran İslâm İliğa bağlı Osmanlı İmparatorluğu Yavuz Sultan Selimin Mısır seferinden sonra hilâfeti de ele geçirmesiyle kuvvetini lâik olmayan bir düzenden alan kadroların gelişmesini kolaylaştırmıştır. Ne gariptir ki Batının Orta—çağın geleneksel düzenini yıktığı bir devrede Osmanlı İmparatorluğu hilâfeti ele geçirmekle kendi Ortaçağını hazırlayacak ve Atatürk devrimlerine kadar hegemonyasını sürdüreceği olan dinsel kalıpların kuvvetlenmesini hazırlamak tayı. Türk toplumunun Orta—çağına bir sınırlı çizmek gerekirse, bunu herhalde 1517 de başlatıp 1923 de bitirmek, 1923 sonrasını ise «Yeni çağa geçme çabası» olarak vasıflandırmak gerekir.

Osmanlı toplumunda geciken Orta—çağ beraberinde kendi düzenini muhafaza etmeyi sağlayacak bir de gerici kadroyu yaratmıştır. Yeniçeri ocağından Medrese'ye kadar uzanan bu kadro bir taraftan dinsel düzenin savunucusu olmuş, bir taraftan da bu vasıyla her türlü yenileşme hareketine karşı koymağa yönelmiştir. Donmuş kalıplar içinde yetişen kâfaların hiç bir yeniliğe açık olmaması, her türlü hoşgöründen yoksunluğu ve kısa bir süre için de bütün canlılığını yitirmesi olağandır. Herhalde günümüze kadar Türk toplumunun kısır fikir ve sanat hayatı, hoşgörülük sıklığı de uzun asırlar boyunca süregelen etkilerin beklenen bir sonucundan başka birşey değildir.

Tarih, Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u aldığı zaman müslüman olmayanlara karşı hoşgörüsünü, etrafını saran İslâmın çağın bilimleri ile ilgisi ve parlak çalışmalarını söz konusu eder. Her ne kadar İstanbul'un fethinde İslâm'daki «gâza» anlayışının bir payı olduğuna şüphe yoksa da, Müslüman olmayan şehir sâkinlerinin tümünün yok edilmemesi, hatâta dinsel kurumların muhafazaya imkân verilmesi, bu «gâza» da Batı Orta—çağdaki engizisyon mahkemelerinden çok daha fazla hoşgörünün hâkim olduğunu gösterir.

Kanunî Sultan Süleyman devrinde devam eden parlak askeri fetihlere yenileri ni eklemek gayesini güderken Yavuz Sultan Selim «Halife» olmak tutkusuna da kapılmıştır. Daha bir süre askeri güce dayanarak yapılan fetihler aslında bütün toplumsal ve ekonomik çöküşü hazırlayan hilâfetin gücünü sağlayabilmiştir.

Hilâfetin rolü

Halifelik müessesesi nasıl olup da gücünü askeri fetihlerin aşarısı zayıfla diktan sonra da devam ettirebilmiştir? Mesele sadece İslâm devlet anlayışının lâik olmayan ve donup kalmaya elverişli kalıpları ile açıklanabilir mi? Hilâfet bazı ekonomik, toplumsal ve siyasal menfaatlere bağlı olmasaydı kendi içinde çöküp gitmeyecek miydi?

Günümüzde «din» inkımar edilecek nasıl şeyhlik, ağalık gibi aslında bir toplumsal statü ve onun getirdiği ekonomik menfaatleri muhafaza etmek amacıyla halim aydınlanmasını engelleyecek bir bütöl inançlar silsilesi haline getirilmişse, Osmanlı İmparatorluğunda da benzer ve kapsamlı daha geniş bir müessesese olarak kurulmuştu.

Bir kere, devletin başında aynı zamanda halife olan şahsın bulunması çağdaş anlamdaki millet kavramı yerine din birliğine dayanan «imamet» anlayışının hâkimiyetini sağlamıştır. Askeri gücü tükenen İmparatorluğun sınırları içinde yaşayan, dini İslâm fakat ayrı irklara mensup toplulukların yeni uyanan millet sorununu ermesini engellemek için bu elde büyük bir kozdur. Nitekim, Birinci Dünya Savaşı sonunda İmparatorluk dağılmağa kadar sınırları içinde kalan ancak bunlar olabilmştir. Hatta, İmparatorluk dağıldıktan sonra dahi «Pan—İslâmizm» anlayışın bayraktarlığını elden bırakmayan Enver Paşa bu geleneğin devam çabasına bir örnek gösterilebilir. Diğer bir deyişle, hilâfet siyasal bütünlüğü İmparatorluk sınırları içinde devam ettirmek için gerekli bir araç sayılabilir.

Bundan başka, dinsel devlet düzeni gücünü ancak bu düzenden alan müesseseler de yaratmış ve her türlü yenileşme hareketine bunların karşı koymasına sayede Orta—çağın dünya gidisinin dışına kalarak sürdürebilmştir. Yenileşme hareketlerinin toplumsal kurumlara dokunmamasını sadece teknik alanda kaldığı ik-

zamanlarda dahi bu menfaat gruplarının gösterdiği tepkinin ne denli güçlü olduğunu anlamak için askeri alanda yenileşmeğe karşı yenilerlerin, matbaanın girmesi ne karşı medreseli hocaların karşı koymalarını incelemek yeter zannettiriz. Saray ve etrafındaki mutlu azınlık ise, tabii, bu arada unutulmamak gerekir.

Dinsel devlet anlayışı, aynı zamanda, en etkili akyon olan yobazlaşma ile halkın uyutulmasını sağlayarak da kendi gücünü devam ettirebilmiştir. İmparatorluğun bütün kurumları ile donarak çökmeğe başladığı sıralarda halka maddî sefaletini unutturmak, onu yaşayan insanın dünya sından her yönü ile uzak tutmakla mümkün olmuştur. Sınırlarımız ötesindeki devletlerin materyalizme Jayanan sınıf çabalarını başladığı zaman, İmparatorluk henüz tatlı bir rahavet içindeydi. Yalnız halk değil, hürriyet öncülüğü yapan ve Batının hürriyete özenen Jön Türkler dahi maddî sefaletle değil fakat siyasî iktidara karşı çarpışmış ve sefaletle siyasî iktidar arasındaki ilişkiyi dahi görmüştür.

Andre Gide, özünde materyalizme karşı olan Hıristiyanlığın, Kilisenin maddî çıkarı dolayısıyla zamanla bu özden ayrılarak kapitalizmin en kuvvetli desteği haline getirildiğini söyler. Osmanlı toplumunda ise maddî çıkar «kapitalizm» in burjuva ve ekonomik düzenine hiçbir zaman bağlanamaz çünkü toplumsal evrimde Orta—çağın nazaratleri bir safhayı teşkil eden kapitalizm Osmanlı İmparatorluğunun ekonomik sistemi olmamıştır. Kapitalizmle tek ilişkisi, kapitalist devletlerin ekonomik sömürgeci haline gelmekten ibarettir. Ancak, yukarıda belirttiğimiz gibi, dinsel devlet siyasal bütünlüğü sağlamak için halife gibi bir araç olarak kullandığı gibi yaratıldığı kurumlara bağlı sosyal statü ve bunun getirdiği ekonomik menfaatler de kendisinin savunucusu olmuştur.

Öz değişmedi

Bugünkü Türk toplumu ise Avrupa sadaki lâiklik ilkesine rağmen asırlar boyunca kendisini hissettiren bu etkilerden kurtulamamıştır. Memleketteki aydın sâdronun yakındığı «dini siyasal amaçlar için kullanma» geleneğinin kökü yine bu toplumdadır; Atatürk devrinde eğer baskı altında tutulduysa, bu bize geleneğin öldüğüünü değil sadece susturulduğunu gösterir. Nitekim, Serbest Fırka denemesi Atatürk devrinde dahi bu geleneğin yaşamağa ta olduğunu açıkça isbatlar. Dini maddî çıkarlar için kullanma geleneği de yine Osmanlı İmparatorluğunda bize arıta kalan bir alışkanlıktır. Tarihimiz değil halk, aydınlar dahi geleneksel bir çevre içinde savunulan dinsel müesseseler gerisindeki maddî menfaatleri görmediği zaman ne kadar yanlış kuvvetlerle mücadele etmeye yöknelemediğini örneklerle doludur.

Atatürk, olağanüstü bir önsezi ile dinsel devletin getirdiği bütün maddî çıkarları ortadan kaldıracak bir tasfiyeye girişmiştir. Medreseler, kâpıhanası, şeyhlik ve dine bağlı diğer rütbelere kanunla yasaklanmıştır. Ancak, kanunla değil fakat toplumsal yapının değişmesiyle tasfiye edilebilecek menfaat gruplarına dokunmak mümkün olmamıştır. Bugün din maskesi arkasında savunulan bu grupların menfaatleridir. Nüfusunun büyük bir kısmı köyde yaşayan bir memleket maddî çıkarların da daha çok köy ekonomisi ile ilgili olması tabiidir. Nitekim, en şiddetli tepkiler köyü din yoluyla uyutmağa çalısanların, köyün uyanması için alınacak istenilen tedbirlere karşı gösterdiği tepkilerdir. Aydınlaşığı köye sokmak, bunun için imkânsız değilse dahi çok güçtür.

Bizce, bugün Türk toplumu, Atatürk devrimlerinden sonra kanunlarda yapılan bütün yenileşmeye rağmen, gelenekler bakımından Osmanlı İmparatorluğunun bir devamıdır. Geniş ölçüde dinsel devlet hâkimiyetine bağladığımız ve İmparatorluğun çöküşünü hazırlayan kalıplaşma kanun yoluyla bertaraf edilmiş olmakla beraber, bunun getirdiği bir takım gelenekler ve davranış özellikleri şekil değiştirerek yine etkilerini göstermektedir. Türk yede lâiklik anlaşılmamış, lâik davranış yerleşememiş, toplumsal kurumlar şeklen Batılılaşmakla beraber öz itibarıyla, zihniyet itibarıyla Doğulu kalmıştır.

En az üç asır süren bir çöküşün bir iki nesil içinde etkilerinin bertaraf edilmesi kolay olmayacaktır. Türkiyeyi diğer geri ülkelerden ayıran geçmişten devraldığı ve hâlâ etkisinden kurtulamadığı Osmanlı İmparatorluğunun çöküşüdür. Bugün karşılaştığımız problemler toplumbilimsel lerimiz kadar, aydınlanmaları için, tarihte rimize de ağır bir görev yüklemektedir.

İNCELEME

Tarımdaki Asalaklar

Halim Köylü

Traktör çeşitleri

Türk çiftçisini sömüren, tarımsal ürünlerimizin özünü emen pembe kurt, yeşil kurt, siyah ve çekirge nin yanı sıra bunlardan daha sömürücü ve alt edilemesi güç olan bazı asalak böcekler vardır ki bunlar çiftçiye ziraat alet ve makineleri ile kimyevi gübre ve mücadele ilaçları satan «Özel teşebbüs» firmalarıdır.

Özel teşebbüsle Devlet Sektörünün elele verdiği şu günlerde bir oyunun daha perdesini aralamayı mümkün bulduğumuz için bu yazımızda tarımsal alet ve ilaçlar satan firmaların iç yüzlerini açıklayacağız. Yurdumuzda her yıl tarımsal işletmelerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere dışardan ortalama 70 — 80 milyon liralık ziraat alet ve makineleri ile kimyevi gübre ve ilaçlar getirilmektedir. Bunun % 30'u özel bir kanunla ve bu iş için kurulan Türkiye Ziraî Donatım Kurumu tarafından, geri kalan % 70'i özel teşebbüs firmaları tarafından yurda sokulmaktadır. Yurda sokulan ziraat alet ve makineleri nin özel teşebbüs firmaları ile Ziraî Donatım Kurumu arasında bölünmüş oram her yıl ithal kotalarındaki tahsilatlar, piyasanın ihtiyaçlarına ve ithal imkânlarına göre değişmekte olup ortalama olarak en az % 60'ı özel firmalar tarafından getirilen ziraat alet ve makinelerinden bu işle meşgul olan bir kaç firma milyonlarca liralık kârlar sağlamaktadır.

Firmaların çıkışı elden geldiği kadar çok miktarda alet ve makineyi yurda sokmakta olup özellikle bol bol döviz tahsis edilen yedek parça ithalatında dış sömürücülerle el ele vererek türlü dolaplar döndürülmektedir. Örneğin bir kaç yıl önce yurda sokulan bir traktörün elde bulunan yedek parçaları bu ihtiyacı karşılamak için dışardaki imalatçıları sık sık tip değiştirmekte ve beş yıl önce ithal edilen bir traktörün elde kalan yedek parçası bu yeni gelenlere uymamaktadır. Bu yüzden sadece Ziraî Donatım Kurumu elinde milyonlarca liralık iş yaramaz yedek parça stoku birikmiş olup Türk çiftçisini en zayıf yönünden sömürmek için ithalata firmalarla dışardaki imalatçıları iş birliği yapmaktadır.

Aynı şekilde Ziraî Kalkınma hamle sine giriştiğimiz 1950 yılından 1960 yılına kadar değişik firmalardan tam 60 çeşit traktör getirilmiş olup bunların yıldıan yıla değişen tipleri de hesaba katılacak olursa yurdumuzda kullanılan traktör çeşitlerinin 115'in üstüne çıkmaktadır.

Dışardaki imalatçıları çıkarı, sattığı makinelerini bir an önce kullanılmaz hale gelerek yenilerinin alınmasında olduğu gibi göre bu değişik firmaların birbirine uy mayan yedek parçaları yüzünden köylümüz bir traktör mezarlığı haline gelmiştir. Halbuki tüm bu amaçla kurulan Ziraî Donatım Kurumunun yurdun her köşesin de satış mağazaları ile tamir atölyeleri bulunduğuna göre yurda sokulacak traktör çeşitlerinin birkaç ipse bağlanarak sadece bu çeşitlerin getirilmesi ve eskiden traktör parçalarının yeni traktörlerde kullanılması sağlanabilirdi. Bu suretle dış ticaret dengemizde her yıl milyonlarca liralık döviz tasarrufu sağlanmış olacağı gibi yedek parça ithal edilemeyen yıllarda binlerce traktörün yüz üstü kalması önlenmiş olurdu.

Amma kutsal liberalizm, özel teşebbüsün dokunulmazlığı, serbest rekabet kuralları gibi büyük prensipler karşısında birkaç yüz milyon liralık israfın ne önemi vardır ki?... Hele bu büyük firmalar partilerinin seçim masraflarına bu başlıklarla katılırlarsa köylünün yurtık

galvarına bir yama daha vuculması baha sına yeni bir çeşit traktör ithalinde ne sakınca olabilir?...

Tarım ilaçları rezaleti

İnsan sağlığı için gerekli ilaçlar üzerindeki korkunç spekülasyonu YÖN'ün geçen sayılarında tüzülerek okuduk. İnsan sağlığına kasteden bu kirli ellerin tarım ilaçları üzerinde daha temiz kalması düşünülemez. Hem bu ilaçlar milyonlarca asalak böceklerle karşı kullanılabilecek na göre yazık değil mi bu hayvancılara. Tanrı onları da yaşasınlar diye yaratmış mı? Ama başkasının sırtından, ama alın teriyle. Bu ancak yaradının bileceği bir iş?...

Yıl 1956 Demokrat İktidar bir yan ışık yapıp tertemiz bir adamı Tarım Bakanlığına getirmiş. Temiz fakat gereği kadar yürekli değil. Ziraî Donatım Kurumu her yıl Devlet bütçesinde özel firmalara aktardığı milyonlarca liralık tarım ilaçlarının tatlı kârlarına özenercek bir müesseseye kurmak istemiş. Bu ilaçların ham maddeleri dışardan getirilerek İzmir'de kurulacak çok basit bir fabrikada küçük bir manipülasyona tâbi tutulacak ve ambalajlanıp satışa çıkarılacak. Gerekli ham maddeleri ucuz fiatla sağlamak ve İzmir'deki tesisleri kurmak üzere Amerika'ya büyük bir kimya fabrikası ile iyi bir anlayışa sahipmiş. İşletme ve idare kadroları tesbit edilmiş. İşe başlamak için sadece Bakanın onayı kalmış.

Geleceğim, suyun başına yedi gözlü üç dev anası oturmuş, bırakmaz susayanları. Bu ilaçları yapıp satan ve sadece Ziraî Donatım Kurumuna verdiği ilaçlardan yılda en az 5 — 6 milyon lira kâr sağlayan üç büyük firma vardır yurdumuzda. Bu tatlı kârların elden geçeceğini anlayan firmalardan biri o devrin otoriter Bakanlarından birinin Alman eniştesini Şirketlerine ortak etmiş ve başlamış çekişme. Bu otoriter Bakan, Tarım Bakanına resmen bir yazı göndermiş. «Memleketin kalkınması özel teşebbüsün yardımı ile mümkün olacağından, bu ilaçları yapan Millî Sanayi yurdumuzda kurulmuş bulunduğundan, her işe Devletin el atması doğru olmayacağından... dan, dan... Ziraî Donatım Kurumunun giriştiği teşebbüsten vaz geçmesi...» ricası ile biten bir yazı. Yazıyı imzalayan Bakan otoriter ve nüfuzlu, yazıyı alan Bakan temiz fakat yitirilmiş... Donatımın yazısı ile öteki Bakanın yazısını gülmeyeceği ebinde geçirmiş, meseleyi Başbakan'a açmak istemiş, fakat imkân bulup bir türlü açamamış ve sonunda Donatımcılara dert yanıp:

— Bu adam o Bakanlıkta durdukça yaptırılmayacak bu işi. Şimdilik vaz geçelim ya teşebbüsten. Hele biraz daha bekleyelim... diye boyun bükmüş adamcağız...

Tahhül bu iş öylece yüz üstü kalmış. Halbuki liberal ve idealist Bakanın yurdumuzda kurulmuş olduğundan bahsettiği sanayi, çok ilkel ve basit bir ambalajcılık tan ibaret olup yurt dışından getirilen ve % 90'ı D.D.T. türünden olan ham maddelerin Marmara adalarından motorlarla gelen mermer tozları ile karıştırılıp torbalara konmasından başka birşey değil. Dışardan gelen ham maddenin fiyatı 100 ise, mermer tozunun karıştırılıp ambalajlandıktan sonra Devlete satış fiyatı 300. Sadece Tarım Bakanlığı vurt çapında Ziraî Mücadele ihtiyacı için bu üç firmadan yılda en az 8 — 10 milyon liralık ilaç satın aldığına göre 5 — 6 milyon liralık temiz kârın bu üç firma arasında tatlı bölüşülmesi ne kadar kolay. Bir de Ziraî Donatım Kurumu çıkacak ortaya.

O da hisse alacak bu kârlardan. Ah bu kahrolası Devletçilik. Alt üst alıyor piyasa sayı?...

Son günlerde öğreniyoruz ki bu üç firmadan en kodamsını, yurdumuzda ileri fikirlerle savaş ve ekonomik konularda ilmi araştırmalar yapmak için toplanan 6 milyon liralık fona en büyük bağışları da bulunanlardan biriymiş! Marmara adalarının mermer tozunun altın fiatına satmak kolaylığını keşfeden bu becerikli firma toplanan paralarla yapılacak ilmi araştırmalarda bakırdan altın yapmak hünerinin sırrını da açıklayırsa de yurdu muz ekonomik güçlüklerden kurtulur se...

Ziraî Donatım Kurumunun başarısız işleri

Ama özel teşebbüsün bu kötü yönleri ni ortaya sererken Donatım Kurumunun başaramadığı bazı işlere de dokunmamak insafsızlık olacak. Evvelâ Donatım Kurumunun başındaki idareciler sosyal inancı ları bakımından Devletçiliğe inanmamış, liberal kişilerdir. Bu her zaman, her de virde böyle olmuştur. Yazdığı ilacın gıfı sına inanmayıp hastanın kulağına usulca çık karınca duası fısıldayan bir doktor düşünelim. Bu doktorun yazacağı reçete den hayır gelir mi hastaya? Her işte so rumluluk korkusu, statik konunun korunması ve dalavereli işlere fazlaca burun sokan çetin karakterli müfettişlerin teşkilattan uzaklaştırılması. İşte bu üç prensip faali yetlerinin pusulası...

MEKTUP

Tütün yaprağından İsmet paşa'ya...

Ben bir tütün yaprağıyım Paşam.. Siz beni bilmezsiniz, nerden bileceksiniz. Ben İzmir dolayların da bir tarlada, sararmış bir tütün yaprağıyım.

Bu yıl bizi hastalık vurdu. Kuruyup döktük tarla. Dokuz dönümlük tarla, şöyle gelip bir bakarsın, bomboş. Orda burda yer yer beş on fidan, sararmış üç beş yaprak. Mavi küf dediler kimileri, kimileri gene, yağmursuzluktan başlayıp gübresizlikte durdular.

Ama Göçmen Hasana bir suç kon duramadılar. Göçmen Hasan dediğim — iş te derdim ondan ya — tarlayı kira ile tutan, geceleri gündüzlere ekleyip kızıyla karısıyla, elde gapa, dudakları çatlak çatlak, durmadan toprağı eşeyen bir adam.

Göçmen Hasan şimdi bizden umudu iyice kesince, ağaların tarlasına gündüzelide gidiyor, karısını kızını alıp. Ama her akşam, gökten yere karahıklar inince, gelip boş tarlanın başına dikiliyor, başlıyor laf etmeye :

— Böyle miydi kavlimiz hey insafsız tütün yaprağı. Böyle mi edecektin Göçmen Hasana sen?

Tarlada benden gayri kâla kâla üç beş sararmış yaprak daha var. Hepimiz boynumuzu büküp toprağı bakiyoruz. Göçmen Hasan dura dura konuşuyor bo yuna:

— Hey insafsız tütün kardeş. Bilmez değilsin ya.. Tarla kira. İki yüz lira ister daha benden tarlanın sahibi. Bak Göçmene ettiklerine. De bana, nerden bulalım parayı da verelim. Gayri gelen yıla da tarlayı kiralayamayız. Hepten mahvettin, tükettin bizi hey insafsız tütün. Tarla benim olaydı, eh ne edelim. Bir koca kıy açlığa, gebermezsek dayanır dık. Gelen yıla yeniden sürer ekirdik top rağı. Sen insafsız tütün, bütün süğ sen de. Toprakta ne var?.. Toprak vatan top rağı. Düşman elinden özlemiyse yana ya na koşup kavuşturmuşuz anavatan topra ğı. Ama kira ileymiş, olsun.. Süğ sende hep, sen insafsız tütün. Ne vardı hasta lık bulacak. Sen dört kez çapalamadık mı, karı kızan.. Eller iki çapayı yetiştire mezen, biz sabahlaradek her bir fidanın dibinde turnak turnak toprağıni kabartma dık mı. Şimdi ne edelim, tarla kira. İki yüz lira isterler benden. Sen insafsız tütün

Örneğin Donatım Kurumu bir traktör fabrikasına ortak. Kuruluşu, işleyişi ayrı bir etüt konusu olan bu traktör fabrikası her dönemde dört ayak üstüne düşmektedir. Bu fabrikanın donatım aracı lığı ile sattığı traktörlerin son günlerde yedek parça sıkıntısı çekilmektedir. Donatım Kurumu küçük bir komisyon karşılığında bu fabrikanın satışlığını yapmakta iken son yıllarda ödenecek satış komisyonu üzerinde anlaşamıyarak bu işi bırakmıştır. Şimdi bu iş illerde ve ilçelerde so rumsuz kişilerin aracılığı ile yapılmakta ve yedek parça sıkıntısı çeken Türk çiftçisi her fırsatta soyulmaktadır. Neden?... Madem ki bir kamu hizmeti yapmak için kurulmuş geniş bir teşkilât vardır ve madem ki son yıllarda ithalât güçlükleri dolayısıyla donatım mağazaları satacak bir şey bulamamaktadır. O halde Donatım Kurumu evvelce kendi aracılığı ile satılmış olan bu traktörlerin parçalarını hiç bir komisyon almadan bile neden satmaz?..

Evvelki yazılarımızdan birinde deyin diğimize gibi sömürücü amaçlarla işleyen özel teşebbüs, resmî sektör işletmeleriyle sirtünme yerlerinden bu müesseseleri de bozmuş ve bunlar da kuruluş gayelerinden uzaklaşarak kâr amacıyla işleyen kötü birer müessese haline gelmişlerdir. Evvelâ inanç lâzım beyler, yaptığın işe heyecanı duymak lâzım. İleri reformlara, Devletçiliğe, tarımsal alanda yeni hamlelere inanan kişiler, inandıkları Devlet işlerinin başında ancak bu kadar başarı sağlayabilirler. Üst yani, selâm, ke lâm...

tütün yaprağı. Göçmen Hasan konuşmaktan yorulunca çömeliyor yere. Bir zaman da öyle ağlıyor inim inim..

Ben sararmış bir tütün yaprağıyım Paşam. İzmir dolaylarında bir tarlada sararmış bir tütün yaprağı. Bizim çilemiz yanmaktadır, bilirim. İkin gün altında yanarız. Sonra sigara olur, dudaklarda yana yana, küle döner, biteriz. Ama hiç bir yangın bizi Göçmen Hasanın her akşam gün batımında gelip, boş tarlanın başında ettiği sözler gibi yakamaz.

Ben sararmış bir tütün yaprağıyım ama, Göçmen Hasanın göz yaşlarına katlanamıyorum.

Gelen yıla da tarlayı kiralayamayacak. Kimi kez göçmenler kümelenir dertleşirler, duyarız. Paşa bir the» dese, derler, ossaat kanun çıkar. Gayetle güzel bir kannanmış o dedikleri her neyse. Top raksız köylülerden yanaymış..

Bana da sorarsan İsmet Paşam, ben bir sararmış bütün yaprağıyım ama, olup gideni, görüp durduğundan, toprağı işle yene, sevene, elleyene vermek gerek.

Göçmen Hasana gelince sen görme din, nerden göreceksin.. Eğilip toprağı, kı zamın okşar gibi okşadığını. Neyse bu iş uzun.

Toprakların üzerinde sözü yürüten bir Paşa olaraktan şunu bilmeni yürekten dilerim.

Gelen yıla Göçmen Hasana toprak vermedin mi, Göçmenin işi bitik.. Göçmen, karısı kızlarıyla aç yatıp aç kalkma da. Bunu böylece duyusun İsmet Paşam.

Mektubumu okuduğun günün akşamı, Göçmen Hasan acap şimdilik ne ediyor, diye meraklandın mı? Uyak denilen çelik kaşlarından birine binip, İzmir dolayların dan bir geçiver. Göçmeni boş tütün tarla sının başında, diye gelmiş, bana ilenirken göreceksin:

— Sen insafsız tütün yaprağı, halleri mi bilmez gibi, ne vardı hastalık bulacak.. Bak Göçmene ettiklerine.

Böyle yakınıyor senin Göçmenin. Anavatan toprağı diye özlemle yana yana koşup geldiği yurdunda, bir kırak tola sının başında.

Diyeceğin bu kadar. Bilil sükun edelim.

Fatma İrfan Serhan

Aydın bir iş adamı, kalkınma konusunda görüşünü açıklıyor ve memleketin «mutlu azınlık»ı kemer sıkılmaya dâvet ediyor

NASIL KALKINACAĞIZ?

Özel teşebbüs temsilcileri, bakanlarla yaptıkları toplantıda, milyarlık tâvizler kopartmağa çalışırken, Mühendis müteahhit Neşe Deriş, mutlu azınlıktan fedakârlık istiyor. Yüksek Mühendis Neşe Deriş 39 yaşındadır ve radyatör, çelik kazan, vantilatör, ısıtma cihazları, hava menfezleri, soğutma kulesi imâl etmekte, proje ve taahhüt işleri yapmaktadır.

Genç işadamı şöyle diyor: «27 Mayıs'tan hemen sonra geçirdiğim basit bir ameliyatın nekahat devresi esnasında, evde koltuğa uzanmış hayal kuruyordum. Türkiyenin mutlak hâkimisin, dedim kendime, gel bakalım meseleleri hallet. Önce problemleri sıraladım: Eğitim dâvası, toprak reformu, feodal bünye, cılız endüstri vesaire. Bundan kendime 10 verdim. Şimdi hâl çareleri? Cevap yok. Kendime sıfır vermeğe dahi utandım. Yavaş yavaş idrak ettim ki umumiyetle aydın diye geçinenlerimiz senelerdenberi uyutulmuş ve uyumuş. Dış tarafta Avrupaî bir cilâ, içten kof mu kof, sâdece okumuşuz, ama anla mamışız, bakmışız, ama görmemişiz, fikirden mahrum, medenî cesarettten mahrum, velhasıl entellektüel bir pelte. Tabii bunun neticesi olarak bir efkârı umumiyeye teşekkül edememiş ve başımıza gelenler istedikleri gibi cirit oynatabilmişler...

YÖN'e ilqim erken başladı. Samiyetinizden şüphe edenlere çok rastladım. Bence aksi isbat olununcaya kadar bu şüphe malûm Şark çamuru olmaktan ileri gitmez. Böyle devam edeceğinizi ümit ederim. Benim hiçbir siyasî emelim ve hattâ muharrir filân olmak arzum yok. Ben meslek ve hayat istikametini seçmiş bir insanım. Yalnız memleketimizde son zamanlarda vukua gelen içtimâî uyanıklık muvacehesinde ben de beş kuruşluk biletimle aydınlar kervanının en arka sırasında bir yer alayım dedim.»

Kalkınma çabası

27 Mayıs hareketinin memleketimizi getirdiği yeniliklerden biri, memleket meselelerinin aydın kitle içinde yeni bir ışık altında, kesif ve kılde münakaşa ve müzakere imkânlarının hazırlanmış olmasıdır. Ciddiden yakın tarihte bizde «30 senede Yakın Doğunun Amerikası olacağız», «Görülmemiş kalkınma» sloganları ile uyutulan aydınlar inkılap darbeleriyle birdenbire silkinmişlerdir. Yalnız şunu da kabul etmemiz icap eder ki görülen kalkınma iddiasında bulunanlar bu iddialarında haklı çıkmışlardır zira bu kalkınmayı kimse görememiştir. Bu gün içinde bulunduğumuz ortam, memleket meselelerinin sathı çıkmasını mümkün kılmış ve bu suretle bugüne kadar «tabu» olan birçok mesele bütün çıplaklığı ile umumî efkârın günlük konuşma mevzuu arasına girmiştir.

Bizi en çok işgal eden mesele, zihinlerimizi en çok kurcalayan ve rahatsız eden mevzu, artık big kimsenin saklayamayacağı şekilde geri kalmış bir millet olmanın yolu na girmiş olduğumuz hakikattir veya korkusudur. Sivil olsun asker olsun, aydınları

mızın bir kısmında bu endişe daha da had safhaya girmiş ve bir milli beka endişesi halini almıştır. Afrikada istiklâli ilan eden ve düne kadar «yanıyam» dediğimiz milletleri de içine alan ve Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan istatistiklerde milletlerin okur yazarlık derecesini gösteren bir listenin sondan on birinci hanesinde Türkiye'nin ismini görmek bu müğrur milletin va kur aydınları için oldukça ağır bir sille olmuştur. Düne kadar küçük eyaletlerimizden olan bir konuşu memleketin az nüfusu ve mahdüt imkânları ile bizi geçmekte olduğu, hattâ nüfus başına gelir bakımından geçmiş olduğu hakikatının zihinlerimizde yerleşmesi, infialimizi son haddine çıkarmıştır. Gerek bu hakikatlerin anlaşılması ve gerekse içine düştüğümüz durumdan dolayı duyulan üzüntü, endişe ve hattâ utanç memleketimizde ciddiden, ama ciddiden kalkınması için acele olarak harekete geçilmesi zamanının geldiğini ve hareket eden medeniyet katarının son vagonunun son basamağına dahi atlayamadan yaya kalacağımız korkusunun belirliğini açıkça ortaya koy muştur.

İşte bu düşüncelerin baskısı altında, silkinip boy gösteren zinde kuvvetler hâki ki kalkınmanın yolunu aramaktadır, tartış

maktadır. Dünyada mevcut muhtelif iktisadî ve içtimâî düzenlerin kaçınılmaz tesiriyle memleketimizde değişik fikirlerin birbirleriyle çatışmasına yol açmıştır. Kalkınma yolunu arayan insanlardan bir kısmı sağa bakıyor, diğerleri sola, bir miktarı da geriye. Kendi yollarında yürüyebilseler hepsi ile ri gittiklerini iddia edecekler. Kalkınma burada ham maddeler mamûl madde hâlinde kendine has bir özelliği vardır ki bu şart tatmin edilmediği takdirde netice almaya imkân yoktur. Kalkınmanın değişmez şartı bir süre için mahrumiyete katlanmayı göze almak, her türlü fedakârlıktan kaçınmamaktır. Hakikaten kalkınmanın be deli ter ve gözyasıdır. Yoksa hem müsrif bir hayatı idame ettirmek hem de kalkınmak istersek sadece kendi kendimizi aldatmış oluruz. Görülmemiş kalkınma devrinde bunu denedik ve aldığımız netice meydan da. Hakikat odur ki yükselmek isteyenler, tepelere tırmanmanın arz ettiği zahmetlere katlanmayı peşinen göze almalıdırlar. Tepeler sarptır, çıkış yorucudur, tepeye giden yol ızdıraplarla doludur; bu yolda terimizi skitmemiz sıyrıklarımızdaki kana aldurmamız lazımdır, zira tepeden görülen manzara güzeldir, havası tatlı ve serindir.

Başka milletler ne yaptılar?

Yaşadığımız çağda, Batı Dünyasının yüzyıllardanberi içinde bulunduğu kalkınma hamlesinin en zengin meyvalarının idrak edildiğine şahit olduk. Hakikaten «Batılı» dediğimiz camiaya dahil milletlerden bazıları, dünya tarihinde görülmemiş bir maddî refah ve manevî huzur vasatı yaratmağa muvaffak oldular. Buna mukabil yine yaşadığımız çağda, geri kalmış milletlerin, batıda uygulanan sistemlere benzeyen metodlarla büyük hamleler yapmağa çalıştıklarını gördük. Bir zamanlar Papa dünyayı İspanya ile Portekiz arasında nasıl taksim etmişse, bugün de dünyamızı ayrı ayrı iktisadî ve siyasî görüşlere dayanan iki kampa böldü. Her iki taraf da kalkınmanın ancak kendi sistemleri içinde mümkün olacağını iddia ediyor, bu itibarla evvelâ muhtelif milletlerin kalkınma tarihlerini kısaca tetkik edelim.

Batı Dünyasının, kalkınma katarında esaslı bir yer işgal etmesi İngiltere'deki «Sanayi İhtilâli» ile başladı. İngiltere bundan daha evvel demokrasi fenemelerine girmiş çıkmış ve parlamenter bir sistem kurmuş olmakla beraber memleketin iktisadî bünye sine hâkim olan asiller zümresi siyasî nüfuzu ellerinde tutuyorlardı. Sanayi İhtilâli ile beraber makinalaşma devri başlayınca İngiltere yeni bir içtimâî ve iktisadî düzen içine girdi ve iki yeni zümre ortaya çıktı: Sermayedar ve işçi. Tarihin hemen her devrinde çalıştıran ve çalışan sınıflar olmakla beraber bu iki unsur arasındaki münasebetler hiçbir zaman bu kadar kesin hatlarla sınırlanmamıştı. Sermaye ve emek ayrı iki teşekkül halinde teşkilatlanmağa başlayınca millî bünyede zaman zaman şiddetli sorunlara sebep olacak hâdiselerin de tohumları atılmış oldu.

Hakikaten sanayileşme yoluna giren İngiltere bir kaç asır boyunca bu iki sınıfın kesif mücadelesine sahne olmuştur. Sermayedar sınıf kendi menfaatlerini korumak için Muhafazakâr Parti etrafında kilmelen di ve buna hayat şartları temin edilemek için İşçi Partisi etrafında saflarını kapattı. İngilterenin kalkınması bu iki zümrenin mücadelesine rağmen veya daha doğrusunu söylemek icap ederse bu iki zümrenin mücadelesinde, tahakkuk etti. İşçi Partisi işçilerin istismar edildiğini, kötü şartlar altında çalıştırıldığını, çalışma saatlerinin uzun olduğunu senelerce iddia etti ve durumun kendi lehlerine değişmesi için mücadele etti ve birçok sahalarda muvaffak oldu. İngiliz işçisi ister istismar edilmiş olsun ister olmasın değişmeyen hakikat odur ki bu işçiler çok kesif bir çalışma nümunesi vermişlerdir. On yaşında çocukların günde 10 — 12 saat, büyükerin 14 saat çalıştığı bir hakikattir. Evet bu işçiler, bugünün değil, o devrin ölçülerine göre de istismar edilircesine çalıştırılmış olabilirler. Fakat çalıştırılmışlardır, çalışmışlardır. Asıl mesele de budur.

İşte istismar vaveylâları arasında geçen bu devir İngilterenin çalışma devriydi, fedakârlık ve mahrumiyet devriydi. Bu kesif çalışma devresi İngilterenin büyük hamleler yaptığı devirdir. Bir an için sermayedarların fazla ve işçilerin az kazandığını düşünceler dahi, İngilizlerin milletçe bir çalışma ve fedakârlık devri yaşamış olduklarını kabul etmek icap eder. Daha sonraları, hepimizin bildiğimiz gibi, sağduyu sahibi İngiliz milletçi içtimâî yaralarını sarmasını bilmiş ve Emekçi sınıfın haklarını koruyacak tedbirleri, demokratik bir düzen içinde, alarak iki sınıf arasındaki farkların bir husumet unsuru olmasını önlemiştir.

İngilizlerin kalkınmasını sadece çalışma ve fedakârlıkta aramak doğru olmaz. Sanayileşme hareketinin tabii neticesi olan pazar ihtiyacı kendini hissettirince Büyük Britanya İmparatorluğu deniz aşırı memleketlerde mallarına çıkış imkânları aradı ve böylece müstemlekecilik devri başladı. Asırlarca bir dilim ekmeğe çalıştırılan dev Hindistan insan gücü ve zengin ham madde kaynakları süzülerek İngiltereye aktırıldı, burada ham maddelere mamûl madde hâline getirilerek değerinin defalarca üstünde fiatlara dünya piyasalarına arz edildi. İngilterenin kalkınması deyince akla hemen Hindistan gelir.

Yalnız Hindistan mı? Ya Afrika? Yüzyıllarca emmas madenlerinde esir gibi çalıştırılan siyahilerin ter damlalarının prillisi Londradaki saraylarda asil bir edayla de

RÖPORTAJ

Bir Sosyal Cinayet

Turgut AKIN

Şimdi Garipler Mezarı 548/324 No. da bir genç kız uyuyadurur. Artık işinden çıkarılma korkusu, ana ve iki kardeşine bakma endişesi yok. Artık her tanrının sabahı 7.30 banliyö treni, iş, kardeşleri ne incik—boncuk almak yok...

Ah o körolası! 4 Ağustosta işinden çıkarılmış olacağından kendine başka bir iş bulmanız bu suse... denen Makarna Fabrika sının verdiği kâğıt yok mu?.. Zaten ayda aldığı neydi ki? Topu—topu 150 Türk Lirası. Evet, evet bunun 60—70 lirası geçekönüv kirasına ayrılmış. Kalanı yeme, içme, giyim ve kardeşlerine incik—boncuk parası. Bunu bile çok görmüştür zavallıya. Bu zamanda kendine başka bir iş bul demek, işsizler ordusuna katıl demektir. Azar azar kendini ve bakacaklarını ölüme terket demektir. Herkes bu işsizlik yükünü taşıyamaz. Hele bu gençceğ bir kız olursa daha da güç. Herkes kendi vücudunu satamaz. İşte bizim 1943 yılında sa kız Hanife'den doğma Şükriye Yetkinlioğlu da tüm umutlarını yitince tutup her sabah bindiği banliyö trenini beklediği yerde atıveriyor kendini altına...

Sonsuz uykusunda o şimdi. Ve şimdi onun hakkını arayacağı, sorumluların yakasına yapışacağı kimseceğleri yok. Yoksulun dostu olmaz bilirim. Zabıt tutarlar. İki dudak arasından işten çıkarıldıkları tehdidi altında istedikleri işçilere istedikleri gibi ifade verdirtirler. Ya ortada duran bu acı gerçek. 18 yıllık yoksulun acı sonu!.. Doğrusunu isterseniz

ben bizim toplumumuzun susuşundan, nemelâzımcılığında ür küyorum. «Bana dokunmayan yılan bin yaşasın» sözü, sanki tümümüzün kanına işlemiş. Ama bilmezler ki yılan kendi lerini ısıracaktır.

Biz bu intihar olayını gazeteleerde okuyunca bir yol soruş turalım, işin aslına öğrenelim dedik. Hangi kapıyı çaldıkça umduğumuzu bulamadık. Şükriyenin fabrika arkadaşları işlerini kaybetme korkusuyla sustular. Ama sosyal bir cinayet ortada!..

Emniyet Basın Bürosundan Şükriyenin nevinin adresini alarak yola koyulduk. Demirtirka Karakolu Yenihasat 3. Sokak. Ara ki bulasın. Bu sokak adları nı, burada yaşayanlarla alay olsun diye takmışlar sanki. Aman ne hayat, ne hayat? Gürül gürül neşe akan kişilere bakın hele!.. Yalınayak, toz—toprak içinde dolsuz, üstü başı paramparça çocukların oynadığı bu sokaklara bakın!.. Başkentini felçli yeri diyorum buralara ben. Köyden kopup gelmiş ve Başkentini mizin beden işlerini gören bu kişilere bakıp utane duymamak elde değil. İşte onlardan birinin dramıdır Şükriyenin ölümü...

Çocuklardan sorup öğreniyorum evi. Küçük avlu içinde uydurma merdivenden çıkıyor rum. Kalabalkı kafın sesleri, ağlaşmalar duyuyorum. Başsağlığına gelen komşular ve Şükriyenin iş arkadaşları bunlar. İçeri giremiyorum. Kapıyı çalıp bekliryorum. Sıska, üflesen düşecek ya pıda bir adam aşağıdan geliyor. «Buyur beğ» diyor. Kendisine

Şükran Yetkinlioğlu
«Ben ne edem beğ?..»

bu olaydan üzüldüğümü ve intiharın sebebini öğrenip gazeteye yazmak istediğimi söylüyorum.

Bu adam Erzurumun köylüklerinden gelmiş Veli Polat'ır. Kahvede ocakçılık yapar. Üç çocuğu var. Dördüncüsü ha geldi, ha gelecek. Veli Polat Şükriyenin eniş testidir. Şimdi bir gün çalışır, bir gün çalışmaz. Yani anlayacağınız Ayın onbeş günü boşta gezer. Çünlük geliri 7 lira 8 liradır. Şükriyeye Şükran diyorlar. Veli Polat okuma—yazma bilmez. Olaydan çok üzgün olduğu belli — Ben ne edem beğ!.. Anası köye gitmişti Zaten. Tel çektilik. Zavallı şimdi üzüntüsünden ölmüştür. Benim karı da ağlaya ağlaya deli olacak. Ben ne edem beğ. Şaşırđım kaldım. Anlatın nasıl oldu bu iş diyorum. Dardi, tasası neydi kızcağzın?.. Çok

büyük üzüntüsü olmazsa atar mı kendini trenin altına?.. Bu sıra, şiş gözlerle ağlamaktan bitmiş Veli Polatın eşi söze karışıyor: — Benim Şükranım bir tane, akli başında, hatırlı bir kızdı. Aha cümle âlem komşu, iş arkadaşları bilir. Bir de bahtık bir gün üzgün—üzgün durur. Kız ne var de bize derim?.. Hastayım deyip atlatır bizi. Zati amaliyatta oldu. Yatıp hastahane de. Meğer işinden olacak imiş Biz ne bilmek beğ böyle olacağını?..

Kız arkadaşlarından Fabrikadaki durumunu soruyorum. Tümü iyiliğinden, mazbutluğundan bahsediyor. Hepsi o kadar. Peki diyorum işten çıkarılması, nun asıl sebebi ne? Gençceğ bir kız söyleyecek gibi oluyor. Diğerleri bir çimdikle susturuyor kızcağzın. Ne yapıyorsam lâf alamıyorum ağızlarından. — Beğ biz ekmeğ yiyoruz Fabrikadan. Biz bir şey bilmiyoruz? Fabrika adamları, ustalarımız hep iyiler. Rahmetli de iyi idi!..

Evet ey millet hiç kimseceğler kötü değil. Şu işçileri korkutan, bir dilim ekmeğten olmadır. Bir dilim ekmeğ uğruna izzet, nefsi gıgneme. En yakın iş arkadaşlarının dramını anlatamama Yayla Fabrikası demir perdeden farksız şimdiki. Kimse adını vermeye cesaret edemiyor. Biz de fazla üstelenedik. Sonradan anladık ki Fabrikasının aleyhinde tek lâf eden ehinde sonunda şifayı buluyormuş. Hep araların dışı onları şikâyet eden arkadaşları varmış. Yarımından emin olan tek kişi yokmuş işlerinde. Hâlâ biz sermayenin ürkekliğinden lâf edelim. Ürkek Sermayeyi ürkütürüz diye korkalım. Bir kaç patron uğruna yüzleri, binleri, milyonları insanca yaşama dışına atalım.

Söz açılmışken azıcık Fabrikadan bahsedelim. Sahibi Yassıada kahramanlarından Şemsi Demir kandır.

Değirmen davası sanki dan olup zamanlaşımı sebebiyle dâva düşmüştür. Ticarî Unvanı

Yayla—İrmik ve Fabrikaları A. Ş. dir. 120 işçi çalıştırır. Fabrika Makarna ve Değirmen kısmı diye ikiye ayrılır. Değirmen kısmı üç vardiya halinde çalışır. Ücret saat başı bir lira olduğu halde her ne hikmetse Şükriye ve Şükriye gibiler ayda 150 lira alır. Ha haklarını yemiyelim patronların. Yılda bir de ikramiye verirler işçilerine. Şükriye gibi ayrıca 3, 4 kızı daha basit sebeplerle işten çıkartılacağı tebliği yapılmış.

Fabrika işçilerinin kayıtlı olduğu Sendikaya gidiyorum. Türkiye Toprak Mahsulleri (Gıda) Sanayii Sendikası -Başkanı Sayın Muzaffer Daysal ilginç den çok memnun kalıyor. Şükriyenin sendikaya kayıtlı olmadığını öğreniyorum. Olaydan üzgün oldukları belli. Bu ara duvarla ki yazıya gözüm takılıyor. (Bir likten kuvvet doğar). İçime bir umut geliyor. Ha, bir de klâsik eserlerle dolu minnacık bir kitaplığı var Sendikanın. Bu olay hakkında ne diyeceğini soruyorum. Bize aşağıdaki beyanatını veriyor, Bay Daysal: «İşçinin yarımından emin bulunmayı, onun gerek işbaşında, gerekse iş hayatı dışında karşılaştığı sosyal ve ekonomik olaylar içinde psi kolofisine tesir etmekte ve kişi olarak yıkıntısına sebep teşkil etmektedir. İşçi için ekmeğ, barış, hürriyet ve emniyet unsurlarının önemi, böyle tekil olaylar münaşebetiyle zaman zaman beşirmekte ve üzerine eğilmekte gibi bir fırsat düşmekte ise de basın yolu ile halk oyu'na intikal etmeyen bunun gibi binlerce, olay tesbit etmek hiç de güç değildir.»

Şimdi Garipler Mezarı 548/324 No. da bir genç kız uyuyadurur. Evet baylar bir sosyal cinayet daha işlemiş bulunuyoruz. Falli meçhul değil. Suçu idareciler, hükümet edenler, Mecliste yumruklananlar sizere sesleniyoruz şimdi: Ayağa kalkın ve bu sosyal cinayetin besiz bını veriniz?..

Şükran (sol başta oturan) fabrika arkadaşlarıyla
«Beğ biz ekmeğ yiyoruz fabrikadan!...»

İNCELEME

Sosyalizm ve Ortak Pazar

Ortak Pazar'a girip girmemek konusu, yalnız Türkiye'de değil, bütün Avrupa'da tartışılan bir konu. Avrupa Sosyalist partileri, Ortak Pazar'a doğru gidişin ardında özel teşebbüs sistemini kuvvetlendirip «ölümsüzleştirmek» gayretlerinin bulunmasından endişe ediyorlar. Bu endişeyi en çok duyan partilerin başında İngiliz İşçi Partisi geliyor. İşçi Partisi'nin radikal tutumlu milletvekillerinden Bayan BARBARA CASTLE tarafından hazırlanan ve New Statesman dergisinde yayınlanan aşağıdaki yazı, Ortak Pazar'ın sosyalizme karşı olan yönlerini açıklıyor.

Bana neler dediler?

Sosyalist plânlama ile devlet teşebbüsçülüğü, Ortak Pazarla bir arada yürümez mi? Geçenlerde bunu öğrenmek üzere Brüksel'e gittim. Brüksel'de bana sık sık İngiliz Sosyalistlerin Ortak Pazarı, yanlış anlamış oldukları söylendi. Bana anlatılanlara bakılırsa, «Ortak Pazar hiç bir hürriyet tanımamak tadır; aksine, şimdiye kadar görülmedik derecede plânlama ihtiva etmektedir; İngiltere'nin ortaklığa girişi de bu eğilimi kuvvetlendirecektir.»

Akla hemen bazı sorular gelirse, bütün bu söylenenler makûl gözükabilir, so rular sunlar; ne gibi bir plânlama, ne gibi amaçlarla teşvik edilmektedir? Bu plânlama, meselâ İngiliz İşçi Partisi'nin 1960—1970 devresi için hazırladığı plâftormda tasarlanan plânlama anlayışına uymakta mıdır? İşte bu noktada ortaklığın temel felsefesi karşına çıkmaktadır. Sanayilerin salt iktisadî bakımdan en müessir, en uygun şekilde yeniden teşkilatlanmasının Devletlerce de sağlanması gerektiği inanılır. Malların, iş gücünün ve sermayenin, Roma Andlaşması'nın temel ilkelerine uygun olarak serbest hareketi kabul edildiği andan itibaren, iktisadî mülâhazalar her şeyi hâkim olacaktır. Zira sermaye kâr peşinde koşar, siyasî alanda kararlaşırılmış sosyal bir amacın peşinde değil.

Avrupa'lı arkadaşlarımızın pek önem verdiği Sosyal Fon ve Avrupa Yatırım Bankası ile ilgili andlaşma hükümleri de bu iktisadî gereği esaslı olarak değiştirilmektedir. Sosyal Fon, sosyalizasyon yüzünden işlerini kaybeden işçilere, Avrupa Yatırım Bankası ise geri kalmış bölgelere yardım etmek üzere kurulmuştur. Bunların her ikisi de Ortak Pazar'ın temel felsefesini yansıtmaktadır. Meselâ Sosyal Fon, işsiz kalan işçilerin yeniden işe yerleştirilmeleri için girişilecek eğitim masraflarının yarısını katılmaktadır. Ancak bu yardımı, yeniden eğitilen işçiler işe girdikten altı ay sonra yapmaktadır. Bununla güdülen maksat, işçilerin ileride işe yerleştirilmeleri kesin olarak sağlanmadıkça, Devletlerin ve iş verenlerin işçileri eğitmeye girişmelerini önlemektir. Fakat bunlara iş bulmak konusunda Devlete hiçbir vebce yüklenmemektedir. Bu nu sağlamak, iktisadî kuvvetlerin serbest işleyişine bırakılmıştır. Ortaklığın geri kalmış bölgelere ulaşmak için hiç müessir politikasının olmadığı bana açıkça ifade edilmiştir. Zira böyle bir politika serbest teşebbüsün zorlaması anlamına

gelir ki buna da kimse razı değildir. Bu boşluğu göya dolduracak olan Avrupa Yatırım Bankası malî taassuba saptanmıştır. Banka özel sermayenin asli olarak yaptığı bir yatırıma, en son baş vurulacak kaynak olmak şartıyla destekler. Ancak bu hâlde de piyasa faiz hadleri üzerinden kredi açtığı gibi, faiz ve ana paranın ödenmesi teminat altına alınmadan kredi açmaz.

Bütün bu konularda Ortaklık İngiliz Muhafazakâr hükümetlerinin sosyal düşüncesinin dahi gerisindedir. Gerçekten İngiltere Pazar'a girerse, geri kalmış bölgeleri kalkındırmak politikası felce uğrayacaktır. Meselâ İngiliz Ticaret Bankası İngiltere'nin zengin bir bölgesinde bir fabrika kurmak için yapılan müracaata, «İlgili şirketi fabrikayı Gal bölgesinde kurmak hususunda ikna etme cevabı verilebilir» ümüdiyle reddedebilir. Bu hâlde Ortak Pazar'a girilmiş bulunuyorsa —Şu şirketin fabrikayı Gal yerine Almanya'da kurmasına kimse engel olamaz.

Rekabet sevdası

Bu arada rekabetin serbestçe yapılabilmesi için girişilen hazırlıklar hızla gelişmektedir. Rekabet Dairesinin işi, Ortak Pazar'da her hangi bir sanayinin öbürleriyle eşit şartlar altında rekabet etmesini kısıtlayan herhangi bir fark gözetici hareketin Devletten ve özel teşebbüslerin kaçınmasını sağlamaktır. Bu fark gözetici hareketlere tipik örnekler karteller ve devlet primleridir. Ancak bu konuda alınacak tedbirlerin karteller ve primlerin varlığını aşarak geniş bir sosyal politika ve malî politika alanına uygulanmasına hazırlık yapılmaktadır. Roma Andlaşması, üye devletlerin iktisadî politikalarını bir birine yaklaştırarak ekonomik faaliyetlerin hem örnek bir şekilde geliştirilmesini, ayrıca sosyal alanda üye devletler arasında da yakın iş birliği sağlanmasını istemektedir.

İşte Roma Andlaşmasının cevap verdiği plânlama şeklini bu çerçevede içerisine de mülâza etmek lazımdır. Bürokrasi'de bir sosyalistin bana söylediği gibi, bugün Avrupa'da serbest ticareti sağlamak için ne nispette bir müdahale ihtiyacı vardır tartışılmaktadır. Buna verilen cevap, istihsal masraflarını etkileyen bütün devlet faaliyetlerinin eşitlenmesi gerektiğidir. Bu sebepledir ki sonbaharda üye devletlerin sosyal güvenlik mevzuatını birbirine nasıl yaklaştıracaklarını araştıracak bir konferans tertiplenmektedir. Bu konuda önemli olan, yalnız ilgili mevzuatın güçlü değil, ayrıca sosyal güvenlik masraflarının finansman şeklidir. Kara Avrupa'

sında sosyal sigorta masraflarının büyük kısmı ön plânda ikinci derecede sigorta lıların ödemeleri ile karşılanır. Devletin işi çok azdır. İngiltere'de ise sosyal hizmetlerin finansmanına Hazine çok daha geniş ölçüde iştirak ettiğinden, masrafların büyük kısmı genel vergi hasılatından karşılanır. Sosyal hizmetlerin gelir dağıtımını daha adil bir hâle getirmesi için bu şekilde finanse edilmesi gerektiği İşçi Partisi'nin hareketle savunduğu hususlardan biridir. Eğer İngiltere Ortaklığa katılırsa, üyeler kaldırılması gerekli, bir devlet primi olarak görecekları bu finansman şeklini değiştirmesi için onu zorla yacaklardır.

Bundan sonra millî vergi politikalarının yeknesak hâle getirilmesi gelecek tir. Rekabet Dairesi bu konu üzerinde çalışmaktadır. Bunu, malî politikaların ahenkleştirilmesi takip edecektir. Gerçi bütün bu hususlarda Bakanlar Konseyi'nin oy birliği ile karar vermesi gerekmektedir. Bu sebeple, hiç olmazsa nazari olarak, İngiltere tasvip etmediği bir teklifi veto etmek hakkına sahiptir. Ancak katılmaya karar verdiği andan itibaren, İngiltere'nin Roma Andlaşması'nın 101 nci maddesine göre Ortak Pazar'da rekabet şartlarını zedeleyen idari ve kanunî hükümleri kaldırmak hususunda giriştiği taahhütte bağlı kalacağını da unutmamak lazımdır.

Bir çoklarının tahmin ettiği gibi, Britanyanın Ortak Pazar'a girişi bir sermaye kaçmasına, ya da büyük bir ithalat fazlasına sebep olursa, İngiliz hükümeti'nin sterlinin değerini korumak üzere kam biyo kontrolleri ya da ithalat tahditleri uygulamasına müsaade edilmeyecektir. Yapabileceği yegâne şey, Andlaşma'nın karşılıklı yardımla ilgili hükümlerine baş vurmak olacaktır. Bu hükümler Bakanlar Konseyi'nin kabul edeceği şartlar çerçevesi içinde uygulanacaktır. Para Komitesi'nin enflasyoncu ya da fark gözetici addettiği tedbirleri Konseyin de tasvip etmeyeceği muhakkaktır.

Kartel tehlikesi

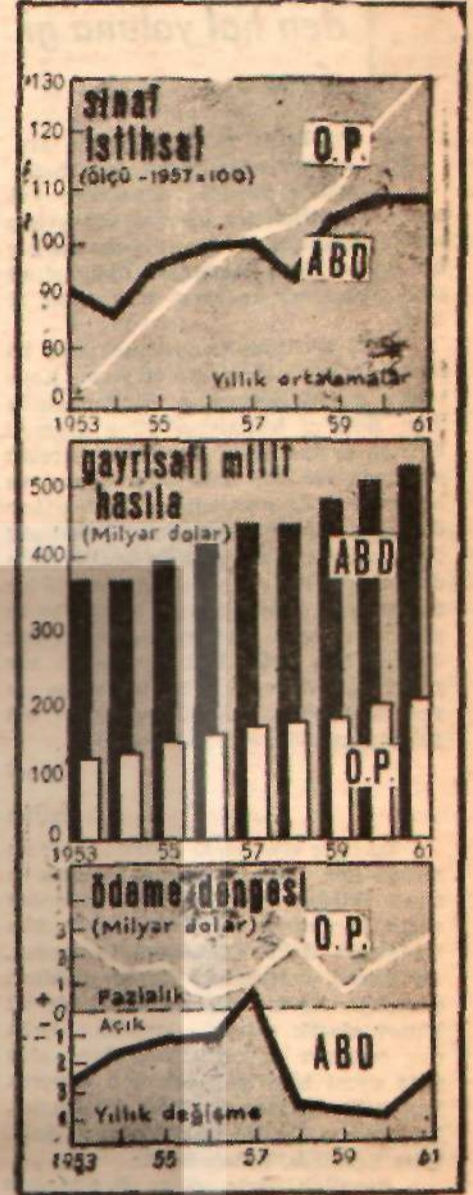
Rekabete verilen öneme rağmen, teşebbüslerin büyük birimler hâlinde birleşmesi aleyhinde bir cereyan yoktur; bilâkis böyle bir temayül teşvik edilmektedir. Bu tutum kartel ve tekelleri tanzim eden hükümlerde ortaya çıkmaktadır. Kartelle karşı konan hükümler bir hayli serttir. Bu hükümler Almanlar'ın kartel aleyhtarı felsefesine dayanmaktadır. Ancak Almanların tekeller aleyhinde müessir kanunları olmamıştır. Ortak Pazar'ın da yok! Andlaşmanın bu meseleyle ilgili 86. maddesi, sadece bir teşebbüsün piyasa içinde hâkim durumunu üye devletler arasındaki ticareti etkileyecek şekilde kötüye kullanmasını önlemektedir. Hâkim durumu tarif etme de kullanılacak kısıtlar tesbit edilmiştir. Bunun sonucu olarak özellikle ihracat kartelleri tarafından yapılan fiyat tesbit edici anlaşmaları önlemek üzere alınan şiddetli tedbirler, ilgili şirketleri tek şirket hâline gelmeye yöneltmektedir. Nitekim Avrupa Yatırım Bankası da eğilimi teşvik etmektedir. Bu bakımdan görevlerinden biri, bir kaç üye devlete birden yararlı olan projeleri finanse etmektir. Bana söyledigine göre, Banka bu yetkisini büyük uluslararası şirketlerin kurulmasını teşvik ederek kullanmaktadır. Bu kozmopoliten Ortak Pazar'dan vazgeçme yolunu kapayacağı ileri sürülmektedir.

Devlet tekellerine gelince, bunlara karşı takınılan tavır çok farklıdır. Aslında Roma Andlaşması, ortak bir ulaştırma politikası istemekle birlikte, kamu hizmetlerinin devlete yürütülmesini veya devletin senai işletmelerinin bulunmasını önleyici hükümler ihtiva etmektedir. Fakat 37. madde, üye devletlerin ticari hareketleri hâiz devlet tekellerini hemahtek bir hâle getirmeleri hükümlünü koymaktadır.

Bir İşçi Partisi'nin İngiliz ekonomisi ni canlandırmak üzere ortaya koymuş olduğu teklifleri bu çerçevede nasıl gerçekleştirebileceğini sormak lazımdır. Bir Millî Plânlama Teşkilatı'nın kurulmasına karşı engel yoktur, yeter ki bu teşkilatın faaliyeti bir takım istihsal hedefleri tesbit etmeye inhisar etsin. Tesbit edilen hedefleri gerçekleştirmek üzere, hükümet aktif bir çaba göstermeğe kalktığı anda güçlüklerle karşılaşacaktır. Yatırımların teşvikinde Ortak Pazar'a göre usulsüz hiçbir şey yoktur. Devletin yatırımları bizzat yönetmesi ise caiz görülmeğe bir şeydir. Halbuki doğru dürüst bir iktisadî büyüme sağlamak için İşçi Partisi bu tedbirleri almamaktadır. Ortak Pazar'ın Para Komisyonu

AMERİKA İLE ORTAK PAZAR KARŞI KARŞIYA

Amerikan iktisadî hayatındaki duraklamaya karşılık Ortak Pazar ülkelerindeki gelişme Washington çevrelerini düşündürüyor:

si İşçi Partisi'nin uygulamayı düşündüğü yatırım politikasını müsamahayla karşılamayacaktır. Halbuki İşçi Partisi'nin plânında endüstrilere yapılacak yardımlar önemli bir yer tutmaktadır. Sınai araştırmaları arttırmak, yeni ve önceden denenmiş projeleri finanse etmek, uçak endüstrisi gibi millî önemi haiz teşebbüsleri desteklemek gibi yardımlar. Hatta bir endüstrinin ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere gelişme konseylerinin kurulması bile —eğer bunlar devletten malî yardım alacak larsa— Ortak Pazar'ın yetkili organlarınca fark gözetici addedilebilecektir.

Devletçiliğin sonu

İşçi Partisi'nin plâftormuna göre kömür, elektrik, gaz, demiryolları gibi millî endüstrilerin bir plân çerçevesi içinde makine ve cihazlarını geliştirebilmelerini önleyen her çeşit kayıt kaldırılmalıdır. Millî sağlık hizmetlerinin ihtiyaçları devletleştirilmiş bir ceza endüstrisinden elde edilebilmelidir. Bu tedbirlerin Ortak Pazar'daki kayıtlarını atlatılabileceği şüpheli dir. Devletleştirilen endüstri alanlarındaki özel teşebbüsler, elbette, Ortak Pazar organlarına, İngiliz sanayiindeki rekabet imkânlarının devlet kaynakları kullanılarak sabote edildiğini ileri sürerek şikâyet bu lunacaklardır.

Fakat bu konuda güçlük Ortak Pazar'a girdikten sonra özel teşebbüslerin fazla birleşme ve ticari bağlar kurma yoluyla kozmopolitenleşmelerinden doğacaktır. Bu hâlde uluslararası bir mahiyet almış teşebbüsleri, parçalanmanın güçlüğünden ötürü, devletleştirme hemesi hemesi kânsız bir hâl olacaktır.

Brüksel'de Ortak Pazar'ın en yetkili kişilerinden biri tarafından söylenen bir söz çok mânidardır: İngiltere Ortak Pazar'a katıldığı takdirde, kendine has bir politika takip etmesi hariç, her istediğini yapabilecektir. Bu söylenen ise Ortaklığın ekonomik felsefesi dikata alınarak müessir bir edim, İngiliz İşçi Partisi'nin bu sözün ardındaki sosyalizme karşı politikayı, sosyalizme karşı olancağına şikâyetini göstermektedir.

CEZAYİR

**Liderler arasında,
ki anlaşmazlık, bir
iç harbe dönme-
den hal yoluna gi-
riyor**

Ben Bella ve Ben Hedda arasındaki anlaşmazlık son hafta içinde önemli gelişmelere yol açtı. Bu gelişmeler bir ara silâha bağ vurmak şeklinde olduysa da, durum hiç bir zaman Türk basınının iddia ettiği gibi gerçek bir iç savaş mahiyetini almadı.

Milli Kurtuluş Ordusunun ikiye bölünme ihtimali, iki numaralı kuzey Konsantin askeri bölgesinin 25 Temmuzda Ben Bella'cı birliklerin eline geçmesi üzerine ortaya çıktı. Bu askeri hareket sırasında bir kaç mücahidin ölmesi ve bir kaçının da yaralanması üzerine kardeş kanı dökülmüş oluyordu. Fakat sağduyu sahiplerinin etkisi ile bu harekâta devam edilmedi. Zira, ortada belirli bir mukavemet olmadığından, bir darbe teebbüsünü haklı gösterecek sebepler çok değildi. Ben Bella halk arasındaki sevgisini kaybettirecek bu teşebbüse devam edilmemesini istedi ve askeri bölger arasında geçiş yasaklandı.

Siyasi büro

İki lider arasındaki çatışma, 23 Temmuzda Ben Bella grubunun Tlemsan'da siyasi iktidarı devralacak bir çekirdek organ kurmasıyla şekillenmiş oldu. Ben Hedda'nın dahil edilmediği bu organ, dış temsil haricindeki bütün yetkileri devralıyor ve hiç olmazsa ikinci bir hükümet olarak ortaya çıkıyordu. Daha çok ordunun etkisiyle kurulduğu anlaşılan siyasi büro şu üyelerden ibarettir: Ben Bella, Muhammet Hidir Ait Ahmet, Muhammet Budiaf, Muhammet Said, Hacı Benallah, Rabah Bitat.

Benallah hariç, diğer üyeler Ben İardır. Böylece siyasi büronun kuruluşlarıdır. Böylece siyasi büronun kuruluş tarzı, ihtilâle başlangıçta fiilen katılanlara yetki vermek endişesini açık bir şekilde ortaya koymuştur. Ordu liderleri, genç Cezayir devletinin yönetiminde ihtilâlcilerin söz sahibi olmasını istemektedir. Sonradan katılanların ve «salon politikacıları»nın arslan payını koparmasına ordu razı değildir. Bu bakımdan Ben Bella ile Ben Hedda arasındaki anlaşmazlık, Milli Kurtuluş ordusu ile geçici hükümet arasındaki dar gırtlığa bağliyanların sayısı oldukça fazla. Gerçekten, anlaşmazlığın su yüzüne çıkmasına sebep, genel kurmay başkanı albay Bumedyen ve iki yardımcısının geçici hükümet tarafından görevlerinden uzaklaştırılması. Bir çok yorucu Ben Bella'nın kendi inisiyatifini ile değil. Ordu komutanlarının beklentisi ile hareket ettiğini belirtiyor. Ordunun genç komutanları arasında sabırsız ve kontrolü güç olanlar mevcut. Bunlar bir an önce Cezayir şehrine yürüyüp, idareyi ele almak istiyor. Siyasi bir anlaşmaya bağlı almak istiyor. Siyasi bir anlaşmaya bağlı olmadan yapılacak böyle bir hareket ise Ben Bella'ya sadık Cezayir muhtar bölgesi birliklerinin silâhı mukavemet göstermelerine yol açacak.

Ben Hedda yumuşuyor

Siyasi Büro'nun kurulması geçici hükümet tarafından hayretle karşılandı. Başbakan Hedda durumu kabule yanaşır görünürken, yardımcılarında Kerim ve Budiaf sert davranılmasına taraftar. Kerim'e göre siyasi büro, memleket menfaatleri aleyhine. Budiaf ise bunun bir hükümet darbesi olduğu kanaatinde. Zaten Ben Bella'ya karşı çıkan en azlı muhalif bunlar. Geçici hükümet başkanı Ben Hedda, buharın basından beri ilımlı bir tutum benimsediğini gösteriyor. Ben Hedda, milli ihtilâl konseyi — milli meclis — tarafından tasvip edilmek kaydıyla, siyasi büronun bir yıl süre ile iş başında

GÜNEYDOĞU ASYANIN DEĞİŞEN ÇEHRESİ 1

kalmasına razı.

Ben Hedda, böylelikle, yeni kuralacak devlette Ben Bella grubunun üstün yetkisini kabul ediyor. Zira, siyasi büro, milli kurtuluş cephesinin siyasi parti haline gelmesinde, genel seçimlere katılacak adayların teşkilinde ve kurucu meclis görevi başlamak üzere egemenlik haklarının kullanılmasında birinci derecede rol oynayacaktır. Fakat böyle anlaşılıyor ki ne Tlemsan kararlarında, ne de Hedda'cılarının toplandığı Tizi-Uzu'da kesin bir hareket hattı takip edilemiyor. Ne Ben Bella, ne de Ben Hedda gruplarına tam manasiyle hâkim.

Durum

Tarafı karşı karşıya getiren sebepler Bella'nın tek partili sosyalist bir rejim kurmak Hedda'nın ise genel sosyalist eğilimli, fakat çok partili bir yönetim kurmak istemesine mi bağlanmalıdır? Bugüne kadar iki liderin ayrılma meseleleri bir rejim meselesi olarak görüldü. Fakat, az da olsa Arap — Berberi (kabîli) çekişmesinin, şahsi rekabetin, dış müdahalelerin bugün Cezayir'de birbirine karşı iki kampın kurulmasını etkilediği bir gerçek. Rakibine nazaran liderlik nitelikleri, kültürü ve halklığı üstün görünen Ben Bella, vatandaşlarını sefaletten, işsizlikten kurtarmak toprak reformunu gerçekleştirmek, ağaların nüfuzunu kırmak, iş tizmar düzenini yıkmak gerçek bir demokrasinin zeminini hazırlamak istiyor. Ben Bella'nın genç Cezayir devletini başarıya ulaştırması, gruplar arasında ki çatışmayı keşkinleştirmeden, kendi görüşlerine yakın bir uzlaşma formülünü Ben Hedda'cılara kabul ettirmekteki başarısına bağlıdır.

İki tarafın da ihtilâle en yüksek otoritesi olarak kabul ettiği milli ihtilâl konseyi (C.N.R.A.) Ben Bella'nın iktidara gelmesini sağlayacak bir kuruluşta. Fakat bu kuruluşun Cezayiri gerçek anlamda temsil edip edemeyeceği meselesi ortaya çıkıyor. Bu yoldaki ilk açık ikazı siyasi büroya seçilen Ben Bella'nın hapisane arkadaşları Ait Ahmet yaptı. Geçici hükümetteki dışişleri bakanlığı görevinden istifa etmiş olan Saad Dah

lab'la birlikte Paris'e gidecek. Ahmet, bütün görevlerinden istifa etti ve böylece halkın isteğine cevap verdiğini ileri sürdü. Ahmet'e göre milli ihtilâl konseyi, son bünye değişikliğinin meydana çıkardığı meseleleri çözecek kapasitede değil. Konseyin verimli bir çalışma yapabileceği, üniversite mensuplarının, işçi teşekküllerinin, kadınların meslek teşekküllerinin temsil edilmesine yani korporasyona dayanan bir nitelik kazanmasına bağlı. Ahmet, bugünkü durumda bütün yöneticileri sorumlu buluyor. Ahmet'in bu tutumunu bir üçüncü grup şeklinde yorumlamanın doğru olmadığı kanaatindeyiz. Dahlab ve Ahmet gibi üyeler iki taraftaki müfritlerin galip gelmelerini önlemek ve bir denge olmak istiyorlar.

Zira bir yandan uzlaşma teşebbüsleri devam ederken, öte yandan Bella'nın baş düşmanı olarak gösterilen Kerim, Tizi-Uzu'da İhtilâl Koruma Komitesi'ni kurdu. Bu tarz hareket en azından Ben Bella'ya karşı — ihtilâlciler olarak göstermek ve uzlaşma teşebbüslerini güçlendirmek, sonucunu verir.

Siyasi boşluk

Kötümser olmak için bir sebep mevcut olmasına rağmen, iki tarafta da «Vatanseverlik ve sağduyunun galip geleceğini» söyleyenlerin çokluğu ümit verici Konstantin harekâtı sırasında tevkil edilen ve bir kaç gün sonra serbest bırakılan geçici hükümet devlet bakanı Ben Tobbal, Ben Bella'nın elçisi Hidir'la yaptığı görüşmeden sonra, «siyasi büro siyasi boşluktan daha iyidir» diyecek kadar iyimserdi.

Müfritler hâkim olmazsa — ki bu zayıf bir ihtimaldir — Cezayir'in Kongo'ya dönmesi beklenemez. Siyasi alandaki çekişme, karşılıklı temaların süresine bağlı olarak bazı gelişmeler gösterebilir. Bu arada, siyasi büronun genişletilmesi mümkün. Fakat, her ne olursa olsun seçimler tevbil edilen tarihte yani 12 Ağustosta yapılmayacak. Milli Kurtuluş Cephesi içindeki anlaşmazlık giderilmedikçe de seçimlerin yakın bir gelecekte yani bir kaç ay içinde yapı-

ması güçleşecek. Bu durumdan en fazla endişe duyan Cezayirdeki Avrupalılar. Liderler mücadelesinin devamı Avrupa halkının Fransa'ya göçe devam etmeleri ne yol açıyor. Bu nokta ilerdeki Fransız — Cezayir iş birliğini zayıflatır. Hatta içinde Paris'e giden Cezayirli so rumlu şahısların, yetkili Fransız makamlarına Cezayirdeki Avrupalıların güvenliği için teminat verdikleri ve dış müdahale tehlikesini önlemek istedikleri anlaşılıyor.

Cezayirlilerin kendi meselelerini çözebilecek siyasi niteliğe sahip olduklarını düşünerek, durumun olumlu bir şekilde gelişeceği beklenmelidir.

ABD

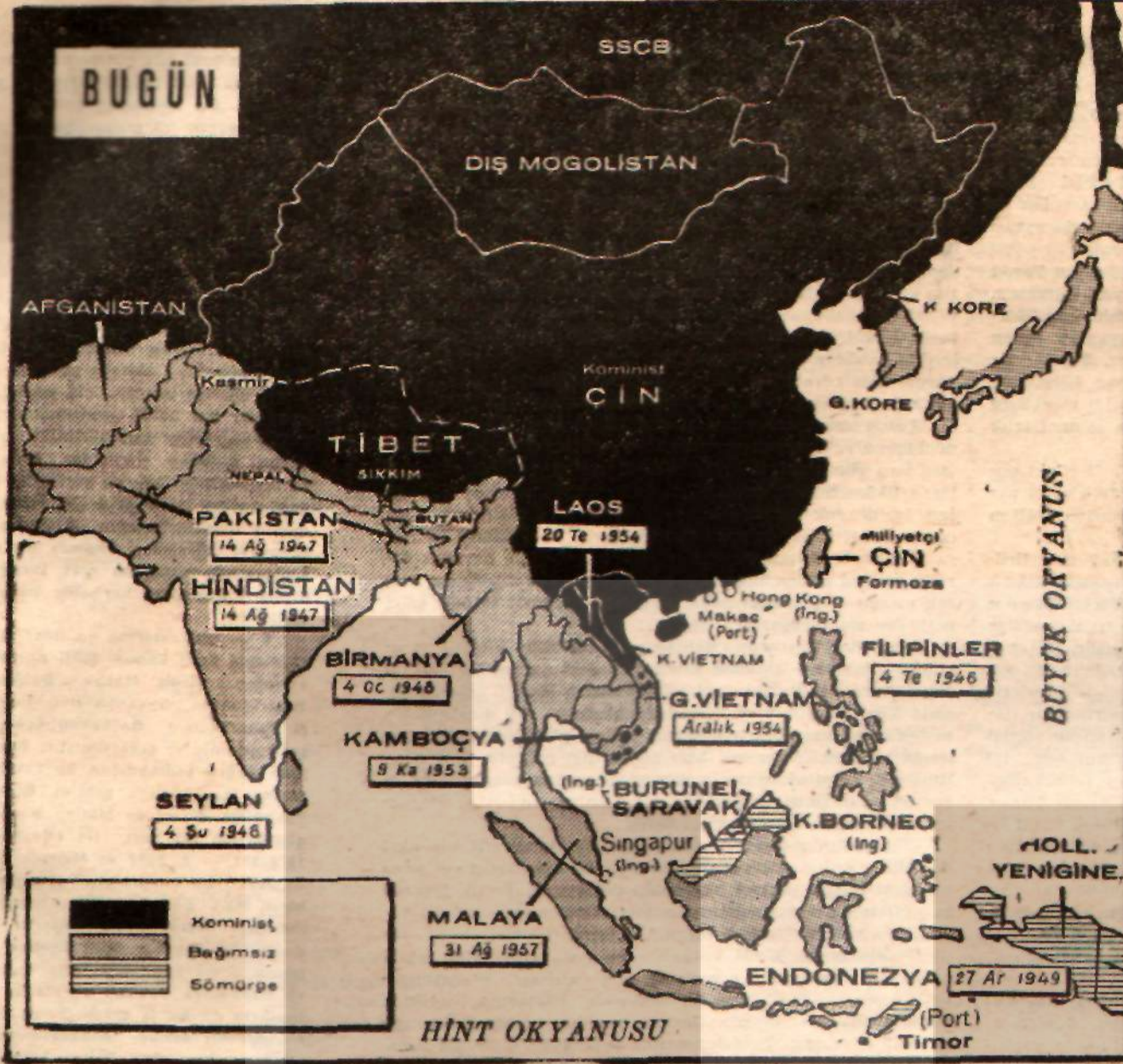
**Kennedy «iş yap -
mıyan» kongre ile
ne yapacağını düşünüyor.**

Kongre ve sosyal fayda

Başkan Kennedy'nin gerek iç ve gerek dış politika alanındaki faaliyetinde kongrenin hissedilir bir mukavemeti ile karşılaşmakta olduğunu belirtmişti. Gerçekten bugüne kadar Kennedy idaresinin özellikle iç politikada uygulamak istediği önemli kanunlar kongrenin tasvibini kazanamamıştır.

Eğitime devletin yardımı, çiftliklerin kontrolü, şehircilik işleri ile görevli bir bakanlığın kurulması, sivil savunma kanunlarındaki kanun tasarıları muhafazacı barajı aşmıyor. Son olarak 65 yaşından yukarı olan vatandaşların sağlık hizmetlerinden ücretsiz faydalanmalarını öngören tasarı iki oy farkla Senatodan geçemedi. Başkan Kennedy, sağlık hizmetleri için sosyalleştirilmesi yolunda bir adım atılan bu tasarıyı reddedilmesini belirli

GÜNEYDOĞU ASYANIN DEĞİŞEN ÇEHRESİ 2

bir üzüntü ile karşıladı ve şimdi bu ta sarı lehinde veya aleyhinde söz söylemek Amerikan milletine düşüyor» diyerek halk oyunun hakemliğini istedi.

Kennedy, 1962 Ekiminde yapılacak seçimlere kadar bir iş yapamayacağını anlamış bulunuyor.

SEBEPLER: Kongrenin ısrarla sağa kaçmasının esas sebeplerini sisteminde ara mak lazım. Fakat bazı yakın sebeplerin etkisi de açık. Bu arada geçenlerde ölen Temsilciler Meclisi başkanı Sam Rayburn'un yerinin doldurulmadığı söyleniyor. Sam Rayburn bir kanun tasarılarının aklı betini önceden haber verebilecek bir sezgi kabiliyetine ve tecrübesine sahipti. Şimdiki başkan John McCormack ise ta sarı oylamaya sunulmadan neticeyi kestiriyor, hükümete de bu bakımdan yardımcı olamıyor. Senatoda ise başkan yardımcısı Johnson'un etkisinden çok, Jennings Randolph ve Carl Hayden'in sözü ediliyor. Senatör Randolph'un sağlık hizmetlerinin sosyalleşmesinde Başkan Kennedy'ye söz verdiği hâlde, aleyhte oy kullandığı ve tasarıların müzakeresinin geri bırakılmasında önemli rol oynadığı söyleniyor.

Beş ayın Kongre ile münasebetleri de tenkit ediliyor.

Bu münasebetleri düzenlemekle görevli Larry O'Brien'in sert taktikler kullanmasının iyi sonuç vermediği anlaşılıyor.

Bunlardan başka, Eisenhower devrinin sekiz yıllık bir gevşeme havası çeklinde bıraktığı miras var. Daha geriye gidersek ne Truman'ın, ne de Eisenhower'ın özellikle iç politika alanında esaslı hareketlere girişmedikleri söylenebilir.

Bu arada Kennedy'nin seçimleri az farkla kazanması ve Küba hareketinde uğradığı prestij kaybından bahsedilebilir. Fakat bunların etkisi kongrenin ilk oturumunda hissedilmişti. İkinci oturumunda ise Kongre borsa bunalımını baş göstermeden önce Kennedy'nin içeride refahın artması ve reform kanunlarının uygulanması hedefini geciktirmeye başladı. Aslında kanun tasarılarının reddedilmesinde mahallî endişeler ve çıkarlar da rol oynadı. Sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesi konusundaki kanun tasarısına senatör Randolph'un muhalefet etmesi, temsilcisi bulunduğu Batı Virginia eyaletine 14 milyon dolarlık bir yıllık külfet yükü

mesinden ileri geliyordu.

Ciftliklerin kontrolü ile ilgili tasarı da kendi bölgeleri için ucuz tohumluk isteyen güncül senatörlerin muhalefeti yüzünden kabul edilmedi. Okullarla ilgili tasarı mübalega edilen dini mülahazalarla vergi reformu, senato maliye komisyonu başkanı Byrd'in gayretleri ile kongre duvarını aşamadılar.

Bütün bunlardan sonra, bu kongrenin, bugüne kadar gelenlerden en fazla geride kaldığını söylemek demokrasinin sağlama kalesi olan A.B.D. için hoş olma makla birlikte, batak de değildir.

BATI YENİ GİNE

Endonezya'nın bu ülkenin yönetimini 1963 yılı başında ele geçirmek istemesi müzakereleri çıkmaza soktu.

Endonezya başkanı Batı Yeni Gine konusundaki tutumu ile basit bir Asya politikacısı olduğunu gösterdi. Hollanda ile müzakerelerinde takındığı tavırlar ve sarfettiği sözler arasında bir uyumsuzluk, bir tutarlılık yok.

Sokarno, bir ay kadar önce Hollanda'dan Amerikalı diplomat Bunker'in hazırladığı planı kabul ettiğini açıkça bildirmesini istedi, bir ay sonra da bu planı kabul eden Hollanda ile müzakereleri kesti.

Geçen hafta Washington'da Hollanda ile Dışişleri Bakanı Subandrio, Moskova Büyükelçisi Adam Malik ve bir general den kurulu Endonezya temsilcileri arasında başlıyan müzakereler, Endonezya'nın yönetiminin 1963 başında kendilerine devrini öne süren ve dolayısıyla Bunker planının uygulanmasını imkânsız hâle getiren talepleri yüzünden bir gelişme gösteremedi ve Endonezya heyetinin geri çağırılması üzerine şimdilik çıkmaza girdi.

Bunker planı Batı Yeni Ginenin iki

yıllık süre ile bir intikal devresi geçirmesi ve Birleşmiş Milletlerin bu geçişte nezaret etmesini teklif ediyor. Batı Yeni Gine de işlerin Hollandalılar tarafından yürütüldüğü ve bunun bir istisna düzeni teşkil ettiği bilinmekte. Yönetimin kademeli bir şekilde Endonezyalılara devredilmesi mantıklı bir çözüm. Siyasal olgunluk dereceleri tatminkâr olmayan sömürge ülkelerin Kongonun durumuna düşmesini önlemek şart. Hollanda'nın bugüne kadar getirdiği bir taktik kullandığı söylenebilir de, müzakerelerin kesilmesinden sorumlu olduğu ileri sürülemez. Bazı Sovyet yetkililerinin Cakarta'yı ziyaret ettikten sonra, Sokarno'nun «kan devranı»nın hızlandığı muhakkak. Geçenlerde, Mikoyan'ın ziyareti sırasında Asyalı politikacı Avrupa siyaset sözlüğünden bir deyim kullanmak istedi: «Çanlar Hollanda için çalıyor»...

Sokarno'nun bir süre sonra Washington ve Birleşmiş Milletler genel sekreteri U Thant'ın teşebbüsleri üzerine, yeniden müzakerelere yanaşacağını söylemek bir kehanet sayılmamalı. Çünkü güncül para şüpheci indirmeleri ile Batı Yeni Gineyi ele geçiremeyeceğini her geçen gün daha fazla Sokarno bilmektedir.

KONGO

Katanga'nın bağımsızlık iddiası buhranın en önemli noktası ... U Thant, Combe'ye karşı bir askerî harekete girişmek niyetinde.

Hokkabazlar çetesi

Kongo buhranının en önemli noktası Katanga'nın bağımsızlık iddiası. Bu meselede...

dan beri bir çözüme ulaşamaması. Amerika Birleşik Devletlerinin ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri U Thant'ın son günlerde belli başlı endişeleri arasında yer aldı. Katanga'nın ayrılmasına son vermek için bugüne kadar silâhlı müdahaleden perde arkası faaliyetlere kadar her şey yapıldı. Fakat Katanganın zengin madenlerini işleten sermayedarlar ve bunları iktisadi sebeplerle gizlice destekleyen İngiliz, Fransız ve Belçika hükümetleri, tesirli bir harekâta girişmesini önüyorlar. Kukla lider Combe de, iplerini oynatanların isteklerini başarıyla yerine getiriyor. Kukla lider sözde bağımsızlığın yıldönümü münasebetiyle, düzenlediği askerî geçit resminden sonra, Katangalı kadınları Birleşmiş Milletler askerlerine saldırttı. Bu kadınlar askerlere taş attı ve «büyük bir siyasi görüşle» «Kahrolsun Kennedy — Adula — Nehri üçlüsü» diye bağırdılar.

Hintli askerlerin havaya bir kaç el ateş açması ise, Combe tarafından «barışçı nümayişçilere karşı şiddet tedbirleri» olarak gösterildi.

İlmî karakteri ve budist felsefesi ile tanınan ve bugüne kadar bütün bu oyunlara metanetle göğüs germiş olan genel sekreter U Thant, Avrupa yolu luğu sırasında şöyle demekten kendisini alamadı: «Böyle bir hokkabazlar çetesi ile nasıl başa çıkacağımı bilemiyorum.»

Amerikanın

temasları

Combe'nin kaypak tutumundan ve Birleşmiş Milletler alevhtarlığından bıkan Amerika, Katanga meselesine bir son vermek için yaptığı temaslara artı rıyor Amerika'nın askerî bir harekât dışında bütün tedbirleri müttefikleri ile gözden geçirdiği belirtiliyor. Katanga'nın ihracatına boykot ilan etmek, ticaret yollarını kesmek ve Union Minière du Haut — Katanga'dan alınan yıllık 56 milyon dolar verginin merkezi hükûmete verilmesini sağlamak söz konusudur. Dışişleri bakan yardımcılarının Menzies Williams ve Harlan Cleveland'ın Londra, Paris ve Brüksel'deki temaslara mahiyeti bu. Fakat Londra, Amerika'nın bu tekliflerine «hayır» demiş bulunuyor.

U Thant

ne yapacak?

Katanga'nın maden gelirlerinden diğer eyaletlerin kalkındırılması için faydalanılmasını hedef tutan Birleşmiş Milletler planını Combe reddetti. Combe'ye göre bu planın maksadı «kabiliyet siz Leopoldville hükümetini ayakta tutmak ve tembelliğe alışmış halkı beslemek».

U Thant, Combe'nin cere savaşı tehdidini karşılık, yeni bir askerî harekâta girişmek niyetinde. Bunu Birleşmiş Milletler Merkezinden yapılan bir açıklama madan kestirmek mümkün. Birmanyalı diplomat, kongo meselesi ile görevli özel komisyonunu, Güvenlik Konseyini, yeni bir harekâta girişilmesini haklı görmeye sevkedecek bir dosya hazırlamakla görevlendirildi. Mesele'nin önümüzdeki haftalarda Güvenlik Konseyinde bir kere daha görüşülmesi muhtemel. U Thant artık Katanga'ya kesin darbenin vurulması gerektiği kanaatinde. Zira ilmî başbakan Adula'dan S.O.S. işaretleri gelmeye başladı.

TÜRK SOSYALİZMİNİN İLKELERİ

Yazan:

HİLMİ ÖZGEN

AÇIKLAMA

Reşat Tardu'nun cevabı

Millî Eğitim Bakanlığı eski müsteşarı Reşat Tardu hakkında yayınladığımız kısa not, öğretmenler arasında geniş yankı uyandırdı. Bazı öğretmenler, Reşat Tardu'yu «Tevfik İleri»nin cellâdlarından biri olarak takdim ettiğimizi hakkı buldular. Bir kısım öğretmenler ise, ilgili yazının insafsız ve haksız olduğunu söylediler. Bu arada Reşat Tardu da aynen yayınladığımız bir açıklama gönderdi.

Anlaşmazlık sanırsız öğretmen Tardu ile Müsteşar Tardu arasında bir ayırım yapılmamasından İleri geliyor. Öğretmen Tardu'ya hiç bir diyeceğimiz yok. Öğretmen Tardu, dar fikrli de olsa, dürüst ve vefalı bir insandır. Onu sayan ve seven yüzlerce öğretmen Tardu'nun talebesi olmuştur. Tardu da Müsteşarlığı sırasında eskinden talebeliğini yapan öğretmenleri yakından öğrenmiş, onları korumuş ve en iyi mevkilere getirmiştir. Bu da Tardu'yu sevenlerin ve ona minnettarlık hissiyle bağlı bulunanların sayısını arttırmıştır.

Müsteşar Tardu'ya gelince, Tardu ya Tevfik İleri'nin politikasını yürütmüştür; ya da İleri; Tardu'nun fikirlerini uygulamıştır. Her iki halde de; Tardu'nun müsteşarlığı; eğitim hayatımızın kara bir devresini teşkil eder.

Tevfik İleri'nin ne maksatla, Eğitim Bakanlığına getirildiği mâlumdur. Bu koştugu İktisat devrimci ve açık fikrli Avni Başman ısgal ediyordu. L.P.'nin reaksiyoner eğitim politikasına karşı direnen Avni Başman ve müsteşarı Besim Kadırcıoğlu ancak bir kaç ay iş başında kalabildikleri. D.P.'nin reaksiyoner politikasını yürütmeyi reddeden Başman, bu vazifeden ayrılmış, yerine «D.P.'nin eğitim alanındaki fikirlerini gerçekleştirme» maksadıyla Tevfik İleri getirilmiştir. İşte Reşat Tardu, bu görevi üzerine alan Tevfik İleri'nin seçtiği müsteşardır. Onun seçiminde, Yön okuyucularının çok iyi tanıdığı kafatası üçüncüsü Senatör Cahit Okurer ve arkadaşlarının rolü olduğu söylenir. Her hâlükârda müsteşar Tardu, o tarihlerde Tevfik İleri'nin Özel Kalem Müdürü olan Cahit Okurer ile sıkı işbirliği yapmıştır. O devrede, Tardu ve Okurer'in eğitim işlerini öğretme tasfiye ve nakillerini tam yetkiyle yürüttüğü rahatça İleri sürülebilir.

Ney yapmıştır İleri—Tardu—Okurer üçlüsü? Bu gerici üçlü, Köy Enstitülerine ve Enstitü hocalarına karşı daha önceden açtığı savışı amansız şekilde yürütmüş ve Köy Enstitülerini son darbeyi vurmuştur.

Tardu zamanında, 2 yıl süren Köy Enstitüleri tahkikatı başlamıştır. Gaye, tam bir terör havası yaratmak; «Öğretmenler arasında Komünistler var, bunlar tasfiye edilmeli» yaygınlar ile arzulan tasfiye ve nakilleri yapmak, eğitim sistemimize gerici hâkim duruma geçmek idi.

Tahkikat alınamaz usullerle yürütülmüş, öğretmenler hakkında talebelere soru sorulmuş, talebelerin hocaların jurnal etmesi istenmiştir. Bir sürü devrimci öğretmen vekâlet emriyle atılmış veya uzak yerlere sürülmüştür. Yüksek Köy Enstitüsü mezunlarının denetimlik görevi geri alınmıştır. Hal'ü tamâmı bir eğitimcinin oğlunun dışarıya tahsile gitmesine bile engel olunmuştur.

Ki yıl süren tahkikat tabii ki hiç bir olumlu sonuca varmadığı iki çuvalık tahkikat evreki sâdece, İleri'nin ilk öğretim dairesine yerleştirildiği Ali Uygur'a irkçi ve Turancıların Köy Enstitüleri aleyhinde tertipledikleri toplantılar kullanılarak iftira malzemesi sağlamıştır. Fakat tahkikat asıl hedefine varmış, istenen nakil ve tasfiyelerin iltirâsız yürütülmesine imkân verecek bir terör havası yaratılmıştır. Tardu, işte böyle bir devrenin müsteşarıdır. Hocaları, talebelerine jurnal ettirmek gibi çirkin usullere başvurarak yürütülen bir tahkikat açılan veya böyle bir tahkikata gözyüzlü bir müsteşarı Tevfik İleri'nin cellâdı saymak insafsız bir davranış değildir.

Köy Enstitülerine gelince Tardu, Reşat Şemsettin'in bay-

Tardu'nun cevabı:

1 — Sağcı solcu aşırı politika isteyenlerden hiçbirine ilğim yoktur. Yazıda bahis konusu olan irkçi ve sağcı isnadını nefretle reddederim.

Millî mücadele yıllarında başlayan meslek hayatım kırkınıcı yılım da öğretmenlik kürsüsünde idrak etmiş bulunuyorum. Meslek hayatım boyunca Atatürkî idealini yaymak, aşılamak için bütün gayretimi sarfettim. Bu müddet içinde yetiştirdiğim binlerce öğrenci ve meslek arkadaşlarım bu yoldaki inançlarının ve çalışmalarımın canlı birer şahididirler.

2 — Her hangi bir grupun veya zümrenin değil, meslek umumî efkârının temayüllerine uyularak müsteşarlık vazifesine çağırıldım. Netekim iki yıl evvel, Millî Birlik Komitesince bakan aday göstermeleri için eğitim müesseselerinde yapılan anket sonuçları da bu temayülü bir kerre daha ortaya koymuştu. Müsteşarlık görevini hangi şartlarla kabul ettiğimi ve nasıl ifa ettiğimi ise yine meslek ve memleket efkârı unuttu muş değildir. Şu kadarını hatırlatayım ki, bu görevde bulunduğum müddetçe haksız kanunsuz hiçbir muameleye ortak olmadığım gibi; evvelce yapılmış olanları düzeltmeğe ve bütün meslek mensuplarının güvenlik içinde iş görmelerini sağlamağa çalıştım. Meslek hayatım be-

ladığı tasfiye hareketini tamahyan adamdır. Cevabındaki iddiaların aksine, Köy Enstitülerinin ismini dahi kaldıran tasarımı Tardu hazırlamıştır. Delil mi? Delil, tamamiyle Tardunun eseri olan 1953 tarihli İlk Öğretim Kanunu tasarısıdır. Tasarının gerekçesinde (S. 18) bu durum şu sözlerle belirtilmektedir: «1952 — 53 yılından itibaren Köy Enstitüleri ile öğretmen okullarının programları, kazandıran tecrübelerden de faydalanılarak, birleştirilmek suretiyle yeniden tasvir edilmiş, Enstitülerin öğrenim süreleri altı yıla çıkarılmış ve köylü müessesenin birleştirilmesi için hazırlanan kanunu tasarısı B.M.M. ne sunulmuştur». Görüldüğü gibi, Köy Enstitülerinin kaldırılan kanun tasarısını Tardu hazırlamıştır. Fakat Tardu, bize cevabında «Ben, o zaman bakanlıkta görevli değildim.» diyerek; işin içinden sıyrılmaya çalışmaktadır!

Tardu'nun gerekçesi Köy Enstitüleri aleyhinde ciddi bir düşünceye yakışmayan mesnetsiz ve ispatsız sözlerle doludur. İşte bazı cümleler: «Köy Enstitüleri açılmış, öğretmen okulları istikâmetindeki çalışmalar durdurulmuştur... Köy Enstitüleri, iyi düzenlenememiş bir programla asil vazifeleri olan öğretmenliği lâykıyla yapamamışlardır... Enstitülerin bilhassa kırsal alanlarında, inşaat ve ziraat işçiliği ile devamlı suretle meşgul edilen öğrencileri kıfayetsiz birer öğretmen olarak mezun olamadıklarından, gittikleri köylerde tatmîna edici neticeler alamamışlardır.»

Bu sözler, Tardu'nun dehisiz ve hatta «Köy Enstitüleri açılmış; öğretmen okulları istikâmetindeki çalışmalar durdurulmuştur.» farzındaki yanlış iddialardan medet umarak ölçüde Köy Enstitülerine aleyhtar olduğunu ve Enstitülerin tasfiyesinde baş rolü oynadığını açıkça göstermektedir. Bununla beraber Tardunun; bize gönderdiği cevapta; Köy Enstitülerine karşı olduğunu açıkça söylemekten kaçınmasını, eğer bu onun fikirlerindeki bir gelişmenin sonucuysa; sevinçle karşıladığımızı belirtmek isteriz.

Tardu'nun müsteşarlıktan ayrılmada şerefli bir olay değildir. Ayrılmış; Milliyetçiler Derneği ile olan ilğisi ve gençliğindeki Nazım Hikmet hayranlığı dolayısıyla Tevfik İleri'nin bakışlıktan uzaklaştırılmasının tabii sonucudur. İleri'nin ve İleri'nin alan ve kabul etmek istemeyen İleri'nin fikirleriyle hiç bir ilğisi bulunmayan Celâl Yardımcı, bu çok geniş yetki sahibi müsteşara tahammül edememiş, onu vazifesinden ayrılmıştır. Bu arada; Tardu'nun bir muhalefet Partisinin listesinde milletvekili aday olması, İleri'nin yeniden Eğitim Bakanlığına gelince, ondan faydalanmasını önlemiştir. Bununla beraber Tardu, önemli yerlere yerleştirdiği talebeleri vasıtasıyla bakanlıkta nüfuzu durumunu daima muhafaza etmiştir. Bu gün bile ilk öğretim Umum Müdürü Himmet Akın, öğretmenlerin onlara komünist diyen Senatör aleyhine tertiplenen yürüyüşe katılmayı reddeden İlk Öğretim Müdür Muavini Necip Aşkın ve Şube Müdürü Mustafa Cura, Tardu'nun yakınlarıdır.

Halkevleri meselesine gelince, Tardu'nun halkevlerini tasvunüğünü kabul etsek bile; Halkevlerinde öğretmenlerin çalışmasını yasak eden genelgeler gönderildiği sırada Tardu müsteşarıdır. Bu bile, Tardu'nun Halkevlerini gönülden desteklemiş olduğunu ortaya koyar.

Hele bazı Amerikalı uzmanların eğitim sistemimizin müfâkkâk hâline getirilmesi konusunda çelişkilik varsa, bu Tardu taraftarı sahte milliyetçiler, Amerikalılardan sağladıkları açıklan ücretler ve seyahatler dolayısıyla, eğitim davamızın yürütülmesini bazı Amerikalı uzmanlara peşkeş çekmekte mahzur görmemektedirler. YÖN'de; bu konu ile ilgili daha önce çıkan yazılar; bu durumu açıkça ortaya koymaktadır.

Müsteşar Tardu hakkında söyleyeceklerimiz bugünlük bu kadar. Şimdi Tardu'nun cevabını okuyunuz:

yunca olduğu gibi; bakanlıkta bulunduğum esnada da, kimden ve nereden gelirse gelsin, haksızlıkları mücadelede son haddine kadar direndikten sonra 1953 yılında istifa ederek bu vazifeden ayrıldım. Bu direnmeye tahammül edemeyen zamanın iktidarı tarafından emekliye sevk edildim. Her türlü nimet tekliflerini de reddederek 6 yıl menkıbîyetin çilelerine katıldım. Muhalefet saflarında Atatürkî ilkelere uğruna mücadelede devam ettim. Bir zümrenin veya bir kimsenin adamı değil, Türk milletinin bir hizmetkârıyım.

3 — Necdet Sançar'la hiçbir okulda veya müessesede bir gün dahi beraber çalışmadım. Bu itibarla bu zatın faasiyetlerini desteklemem veya himaye etmem tabiiatî ile bahis konusu değildir, bu iddia da uydurmadır.

4 — Önce Köy Enstitülerinin kapatılmasından ne kast edildiğinin anlaşılması lâzımdır. Bakanlıkta vazife gördüğüm müddet içinde hiçbir Köy Enstitüsü kapatılmamıştır.

5 — Bundan maksat 3893 sayılı ve 1948 tarihli Köy Enstitüleri teşkilât kanunu gereğince öğretmenlere, geçimlerini sağlayacak arazi ve avadanlık tahsis gibi hususlardan vazgeçmelerini icrettilerinin 100 liraya çıkarılması ve öğretmenlere tahsis edilen toprakların sahiplerine iadesi, avadanlıkların ve hayvanların satılması gibi hususlar mıdır? Öyle ise bu işler 1947 tarihinde 5129 sa-

yılı kanunla icra mevkiine konulmuştur. Bu tarihlerde ben tayralarda müddürlük ve öğretmenlik gibi görevlerle meşguldim. Bakanlığın bu gibi tasarrufları ile uzaktan ve yakından bir ilğim yoktu.

6 — Eğer bu tasfiyeden maksat 1953 de mer'iyete giren «Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Öğretim Programı» ise, bu program yüze yakın Köy Enstitüsü, Öğretmen Okulu mensubu ile, Bakanlığın ilgili uzmanları tarafından iki yıllık bir çalışmadan sonra hazırlanmış. Öğretmen Okulları ile, Köy Enstitülerinin bütün özellikleri bu programda en geniş mânâsıyla yer almıştır. 27 Mayıs İnkilâbından sonra bakanlık tarafından kurulan tanınmış Üniversite profesörleri ve Yücel'le katıldığı (II) Komisyonunda bu program yeniden gözden geçirilmiştir. Bu komisyonca hazırlanan raporda bu program hakkında aynen şöyle denilmektedir:

«... Uygulanmakta olan öğretmen Okulu Programının başında ve her bölümünde yer alan bu ilkeleri esas itibarı ile uygun bulmakla birlikte, her şeyden önce bunların dikkatle ve samimi bir şekilde uygulanması, hele iş Eğitiminin önem verilmesi lüzumuna inanılmaktadır.» (Rapor Sayfa: 21.)

7 — Eğer maksat 4/2/1954 tarih 6234 sayılı kanunla Köy Enstitülerinin adlarının değiştirilmesi, bu müesseselere % 25 oranında şehir, kasaba ilköğretim me-

zunun alınmasına dair kanun ise, bu ad değiştirme işi köyde; şehirde beraber çalışan meslek adamlarını aynı haklara ve unvanlara sahip kılma işi hedef tutulan bu kanunu, Köy Enstitülerinin tasfiyesi mahiyetinde görmemekle beraber çıkarıldığı tarihlerde bakanlıkta görevli değildim. Bu bakımdan şahsıma yöneltilenler yersiz ve mesnetsizdir.

8 — Eğer bu tasfiyeden maksat (II) ler Komisyonu raporunda da belirtildiği gibi, öğretim programlarının dikkatle ve samimi bir şekilde uygulanmadığı veya bu kurumların gayelerine uygun bir şekilde çalışmadıkları ise, 3 yıldır bakanlıktan uzak bulunduğuma göre bu hususlarla ilğim yoktur. Vazife başında bulunduğum müddetçe, bütün öğretmen yetiştiren okullar gibi, bu kurumları takviye etmeğe çalıştım. Tasfiyeleri istenen bazıları için yaptığım mücadeleler her halde unutulmamıştır. Me selâ Pulur Köy Enstitüsünün kapatılmasını önledim. Kızıllıullu bin'lerinin ve tesislerinin Natio'ya verilmesi hakkındaki kararı nasıl protesto ettiğimi zamanın Cumhurbaşkanı ile yüzlerce öğrenci ve öğretmen önünde bu okulun bahçesinde yaptığım sert tartışmaları orada bulunanlar herhalde hatırlayacaklardır.

9 — Halkevlerine gelince; Bu kurumlara ilğili kanun, Millî Eğitim Bakanlığınca değil, Maliye Bakanlığınca hazırlanarak, bakanlıkların mütaâkaları atamaksızın Başbakanlıkça Meclise sevk edilmiş ve çıkarılmıştır. Buna rağmen doğru bulmadığım bu tasarruf üzerine teşebbüslere geçtim. Birisi Başbakanlığa diğeri de Maliye Bakanlığına gönderilen iki yazı ile (Başbakanlık: 18/8/51 — 2.2887 ve Maliye: 18/8/51 — 3335) bu kurumların dağıtılmaması, birer Halk Eğitim Merkezi olarak kullanılacak üzere bütün malzeme ve tesisleri ile beraber Millî Eğitim Bakanlığınca devri istenmiş, şahsî temaslara ve bakanlara yazılan ayrı ayrı mektuplarla da bu iş takibi edilmiş ise de, müspet bir sonuç alınmamıştır. Bu yazıların kopyeleri Talim Terbiye Dairesinde saklıdır. Şu halde bu olaylarla ilğili olarak şahsıma yöneltilen ithamlar haksız ve gerçeklere aykırıdır.

10 — Amerikalı Uzmanlardan faydalanma işine gelince; Bugün de Başbakanlık Planlama Dairesi başta olmak üzere türlü Devlet ve Eğitim müesseselerinde yüzlerce uzman çalışmaktadır. Biz de bakanlıkta bulunduğumuz zaman Amerikalılardan ve diğer Avrupalı uzmanlardan faydalandık. Bir taraftan yerli uzmanları, seven Milliyetçiliği karşısında mesnetsiz ve insafsız bir şekilde yüklemeye çalışırken diğer taraftan da Avrupa Birliği gibi topluluklara doğru gitmeğe çalışan, Milletler ailesi arasında bulunan Türk Ulusunun eğitim işlerinde görev alanların uzmanlardan faydalanmak gibi teşebbüslerini şüphe ile karşılamak göze batan bir çelişmedir.

11 — Yazıda sözü geçen diğer hususlar dedi — kodu ve jurnal mahiyetinde olduğu için üzerinde durmuyorum. (Altın Hikâyesi gibi.)

12 — Yazıya başlık olarak seçilen Cellâlık Sıfatı ise, bütün bu açıklamalardan sonra bana değil, şu veya bu maksatla yakarak yıkarak, sindirerek; meslekî hiiziplere; guruplara ayırmağa; eğitim alanını kendi haris emelleri uğruna politika pazarı haline getirmeğe ve bir takım mevkileri ele geçirmeğe çalışanlara lâyk olsa gerektir.

13 — Müsteşarlık makamı hakkında söyleyeceklerim de şunlardır:

Millî Eğitim Bakanlığındaki mevkilere ve bazı makamlara kimlerin gözdiktiğini bu kişilerin bu yolda meşrû; gayrimeshrû, türlü vasıtaları nasıl kullandıklarını meslek umumî efkârı bilmektedir.

Bana gelince; Hemen haber vereyim ki sekiz yıl önce istifa ederek ayrıldığım bu makama dönmek niyetinde değilim. Şu halde müsteşarlık adayları arasında bulunmuyorum. Mesleğin türlü kademelerinde yıllarca geceli gündüzlü çalışarak alın teri ile bu mevkilere davet edilmeğe bekleyecek yerde şu veya bu gibi emellerle bu mevkilere göz dikip de beni karşılarında engel görenlerin, yeni adaylar hakkında da birer iftiraname hazırlamaları gerekmektedir, saygılarımla.

REŞAT TARDU

KITAPLAR

ILYADA

(Derleyip söyleyen: Homeros. Türkçesi: Azra Erhat - A Kadir. Bölüm: 19-24, dördüncü kitap. İş Bankası Kültür Yayınları, seri 1, No. 9, Çituri Biraderler Basımevi, İstanbul 1962. Resimleyen: İvi Stannali 192 sayfa, 5 lira).

Hüseyin Korkmazgil

Azra Erhat'ın yazılarını okurken Yunan Mitolojisinin büyüüne kapılır giderim. Bir kaç bin yıllık bir zamanın ağacı bana Eski Yunan'ı anlatır. Olympos'a tanrılarla birlikte çıkar, tanrılarla birlikte inirim Olympos'tan. O şiirli Ege kıyılarında her şey konuşur. Azra Erhat, insanlaşmış bir doğa'yı anlatır bize. Bence Yunan Uygarlığı, Yunan Tarihi, mitoloji den ibarettir.

A. Kadir şairdir. Onu ben «Tebliğ» den, «Hoş Geldin Halil İbrahim» den tanıyorum. Ama şairlik başka şeydir, bir Mevlâ'nı, bir Homeros'u civil civil bir türkçeyle, kalıcı bir dille bu güne kazandırmak başka şey... Doğrusu, değme şairin harcı değildir bunu yapmak. Bunu ancak insana saygısı, dile saygısı, sanata ve emeğe saygısı olan kişi yapabilir. A. Kadir'in, son yıllarda edebiyatıyla anılan bir sanatçı olduğunu biliyorum. Herkes Mevlâ'nın büyüklüğünden söz eder. Herkes «Kıyamet» de Mevlâ'nın yarı-peygamber gözüyle bakar. Ama kaç kişi bilir Mevlâ'nın, kaç kişi tadına vararak okuyabilir? İşte A. Kadir'in bir mevlâ insanı için büyüklüğü. O bir mevlâ insanı'yı tanıyandır. Mevlâ'nın, türkçe dilini herkesin sevişle okuyabileceği biçimde vermiş tir bize. Bu, küçümsenecek bir iş midir?

Bir de Homeros vardır bizim için karanlık olan. Okul sıralarında başlarız adını duymağa, «İlyada ve Odysseus adlı yapıtları vardır» demeye. Fakat, işte bütün bildiklerimiz bununla kalır. Giderek, Homeros'un kör bir

şair olduğunu, şiirler söyleyip gezdiğini, İzmir yörelerinde doğduğunu öğreniriz. Aşağı-yukarı, çoğumuzun bilgisi bundan ibarettir.

Azra Erhat'la A. Kadir baş başa veriyorlar, biri yunancasını seferber ediyor, biri türkçesini ve şairliğini; koca Homeros'u dört cilt halinde önümüze koyuyorlar. İlkokul öğrencisi okusun, sever; ortaokullusu, lisesi, Üni versitelisi okusun, sever. Bu ortak çabanın ürünüdür sevmemeye imkân yoktur. Ben olsam, okul larda Yunan Tarihi diye İlyada'yı okuturum çocuklara. Ben olsam, türkçe derslerinde mutlaka İlyada okutur. İlyada'nın dili üzerinde dururum. Azra Erhat'la A. Kadir, türkçeyi öylesine sağlam biliyor ve sağlam kullanıyorlar ki, hayranlık duymamak elde değil.

«İlyada» ve «Odysseus» un sahibi Homeros (Omios Homere veya Omer de denir), eldeki bilgi lere göre, M.Ö. 9. yüzyılda yaşamıştır. Söylentiye bakılırsa, kentten kente dolaşan kör bir şairmiş. Günümüz halk şairlerinin deni Aşık Veysel'in uyanıklığı, öyküleri ve sevgisi düşünülürse, «Homeros gibi kör bir şair bu an taktıkları; nerede, nasıl görebil miş?» diye şaşmamak gerekir. Homeros'un destanlarındaki renkliliğin, onun gözlerinin görmeyişin den geldiği de rahatlıkla söyle denebilir.

B'zde nasıl Yunus Emre'ye, hattâ Karacaoğlan'a her yerde sahip çıkılırsa, Homeros için de böyledir, ona da en az yedi kent sahip çıkmıştır.

Yedi kent, Homeros'un vatani olmakla övünmektedir. Ama, en kuvvetli söylenti, Homeros'un İzmir'de doğmuş olduğu dur. İlyada ve Odysseus'un ayrı ayrı şairlere ait olduğu da ileri sürülmekteyse de, bu konuyu uz manlara bırakmak en doğrusu dur.

İlyada (İlias Destanı)'nın kı saca konusu şudur: Tesalya'da, tanrılar arasında bir düşün var dir. Ara bozuculuk tanrısı Eris' ten başka bütün tanrılar düşünne çağırılır. Eris buna kızar ve bir altın elma üzerine «En Güzel-diye yazarak, ziyafet sofrasındaki altın elma üzerine «En Güzele-ği kim kime verir? Zeus'un karı sı Here, Aphrodite ve Athene arasında bu elma yüzünden bir gürlüktür kopar. İda Dağ'ında ki çoban, bu kadını Troya kra lının oğlu Paris'e götürür. Paris, altın elmayı tutar Aphrodite'ye verir. Bunun üzerine Here ile Athene kışplara binerler. İlion'u —yani Truva'yı— yok etmeğe karar verirler. (İlyada Destanı'na bu adın verilmesi, olayların geç tiği yere İlion denilmesinden dir).

Derken, Agamemnon komu tasında bir ordu toplanır ve At hene ile Here de ona yardımcı olurlar Tanrılarla insanların kar makarışık yaşadığı bir çağda tan rılar boş dururlar mı? Onlar da katılırlar savaşa. Çekişme, kul lararası çekişme halinde tanrı lararası çekişme haline döner. Akhilleus'la Agamemnon arasin da, tutsak kızları paylaşamama yüzünden dargınlık başlar. Paris' in kardeşi Hektor, Akhilleus'un yakın arkadaşı Patroklos'u öldü rünce Akhilleus Hektor'un üzeri ne yürür. Uzun süren kaç—kova la ve savaştan sonra Akhilleus Hektor'u öldürür. Ama yine de Yunanlılar zafere kazanamazlar.

İşte İlyada Destanı'nda Ho meros, savaşın buraya kadar ola nını anlatır. Bundan sonraki olay lar Odysseus adlı destandadır. Truva Atı diye bilinen tahta atın yapılması, Truva kentine yer leştirilmesi ve sonra kentin ele ge çirilmesi Odysseus'ta anlatılmıştır.

Yunanlılarla Troyalılar ara sındaki bu savaş on yıl sürmüş tür. İlyada'da ise savaşın ancak 49 günü anlatılır.

Homeros, destanını kafiyesiz olarak ve «heksameton» — yani altı hece— denilen, aruzla benzer bir vezinle söylemiştir. Destan okuyan herkes, o çağda Ege kı

yılarında yaşayanların gelenek leri, alışkanlıkları, kullandıkları egypter ve silahlar, besledikleri hayvanlar, değer yargıları, top lumsal yasaları, savaş güçleri ve anlayışları, tanrıları ve ill şikleri, ölü gömme törenleri, dinsel inanışları, kadın—erkek gıysileri hakkında geniş bilgi sa hibi olabilecek durumdadır. Do ğa karşısında insanın davranışı ve çok—tanrıcılığın nedenleri, destanda apaçaktır. İyi tanrılar, kötü tanrılar.

İyi davranışlar, kötü dav ranışlar... Ashında o çağda her şey öylesine «beşerî» dir ki, insa na verilen değer, ancak tanrılar la anlatılabilmektedir.

İlyada ve Odysseus, temel ya pıtlardan ikisidir. Bu iki destan, her bakımdan Avrupa sanatına analık etmiştir. Şiir, resim, tiyat ro ve müzik konuları, çok kez, İlyada'dan seçilmiştir. Bütün in sanlığın malı sayılan bu temel yapıtlardan İlyada'nın bizde daha yeni tanınmış olması, utanılacak şeydir. Ama, tabloların duvarlar dan indirildiği, sanat ve düşün yapıtlarının toplattırıldığı, kitap düşmanlığının sürüp gittiği gü nümüzde, Homeros çevirisini bi le büyük bir kazanç saymak ge rekir. Sivri aklının biri çıkıp ta, «Homeros komünisttir, bu eserin toplatılması gerektir» der se, ne yapılabilir?

İlyada ve Odysseus hakkında ilk bilgi —sanırsam— 1941 yılın da, O. Melesigen'den A. Candan' ın yaptığı «Tarih Bakımından İlyada ve Odise» çevirisine de yankıdır. Ondan sonra Ah met Cevat Emre'nin «İlyada, İi as Destanı» (1957—1961) gelmek tedir. Azra Erhat ile A. Kadir ise, İlyada çevirisine 1958'de baş lamışlardır. XIX—XXIV bölümü içine alan dördüncü ve son kitap ancak 1962 yılında yayımlanabil miştir.

İlyada, İş Bankası'nın Küll tür Yayınları serisindedir. Politi ka canbazlıklarının cirrit attığı süprüntü kitapların kitaplıkları ve caddeleri doldurduğu bir za manda Homeros'un derli—toplu bir halde dilimize kazandırılma sında yardımcı olmuş olan İş Bankası'nın bu hizmeti, doğrusu küçümsenemez.

Dördüncü kitap Patroklos' un ölüm sahnesiyle başlıyor ve Hektor'un ölümüyle son buluyor.

Akhilleus, çok sevdiği arkadaşı Patroklos'un öcünü alacaktır. Şöyle der:

«Çok üzülsün Atreus oğlu, ererin baş buğu, ister uy geleneğe armağan ver, ister armağanlarını kendine sakla, biz düşünelim şimdi savaş gücü müz, burada durup boyuna nutuk çek mek ne, Vakit yok, önümüzde büyük iş bizi bekler, herkes görecektir gene ön sıralarda Akhilleus'u, tunc karkisiyle Troyalıları kırıp geçirecek o, siz de onun gibi savaşmayı koyun aklınıza.»

Akhilleus sözünü bitirir bi firmez, Odysseus ona karşılık verir:

«Tanrıya denk Akhilleus, yigittliği ne yigittin ama, Akha oğullarını aç acuna İlyon'a yürümeğe koşmaya, bırakma sürüsünü Troyalılarla dövüşe dövüşe zülmü, Düşman sıralar birbirleriyle kay gaza girecek, çok uzun sürecek kıyasıya kavga, Hadi buyur, hızlı zemillerinin ya mında Akhalar ekmekten, sarıptan pay alınlar, ekmekten, sarıptan zehir savaş zü et, saldıрма gücü, ekmeğe yememiş adam savaşta karşı koyamaz, gün batıncaya dek dayanamaz sa vasa, savaşa atesizle ne kadar yansa da vücut, ister istemez ağrılası erli arağı, açlık susuzluk için kapılar, yürürken cüzülür dizlerin bağı, Oysa, etle, sarıpla karın doyan adam, bütün bir gün savaşır durur düş manla.»

Sonra Agamemnon konuşur, ardından yine Akhilleus: «Hektor altı etti arkadaşlarımızı, hepimizin bedentleri oldu param barca, sizse yemeğe çağırıyorsunuz bizi, oysa ben kıskırtmak isterdim Ak ha oğullarını savaşa, övünlerini almada ne karuna.»

Odysseus bunu şu sözlerle kar şılar: «Savaştan cabuk haklılık gelir insana, Zeus, insan savaşlarında tek yar gıç olan, eğdiği zaman tartıyı istediği yana, sapı çok biter tunc tıpan, buğday tonasını az, Akhalar aç acına tutamaz bir ölü nün vasını.»

Odysseus bunları söyledikten sonra doğruca Agamemnon'un barakasına giderler. Homeros bunu şöyle anlatıyor:

«Aldılar cadırdan yedi tane üçayak, piri piri yirmi legon, oniki tane at, elleri güzel işlere yatkın yedi ta ne kadın, aldılar güzel yanaklı Briseis'i de.» Akhilleus Hektor'u öldürmüş tür. Hemen bir ölüm gölgesi ve rilir.

«Kestirdi bir sürü koyun, meleyen keçi, böğürdü bicak altında bir sürü ak boğa, kızarıldı, ak dişli bir sürü domuz, Hephaistos'un ateş üstünde fig kırılı yuğları, Ölümlü çevresinde kanlar aktı ça nak canak.»

Ve hemer kolları sıvayıp: «Hep birlikte osant hazırladılar yemeği, es baylı sötenden yakımadı hiç kimsi, Yenilip lelidikten sonra doyasıya, her biri cadırına yatmaya gitti, birçok Myrsidonlar arasında bir pelus oğlu, kıyıya dalgalarmı çaptırı bir yer de açıkta, uzultulu denizin karşısında ağır atır hickiriyordu.»

Köle—efendi ilişkisinin tan rılar arasında bile var olduğunu ve insanlar gibi, ikinci, üçüncü dereceden tanrılarını alıncı satıl dığını yeri sarıms tanrının şu sözleriyle anlatıyoruz: «Ene, hayranca İkinize, demerli soylu Laomedon'a yardım et olun, nehi bir karışıkla kiralamağı siz bir yillik, is hayranca İkinize efendiler, Ama güler yüzlü merasimler...»

«K M DEMİŞ OKUMA YAZMA BİLİYORUZ DİYE...»

geçti,
geldi yılığı ödemenin günü.
yüz-üz Laomedon vermedi karşılı
kını emeginizin,
meydan okudu bir de utanmadan,
bizi kovdu,
dedi, ellerinizi ayaklarınızı bağli
yacağım,
dedi, satacağım sizl uzak adalara.»

Koca bir destanı şiir havası
içinde sürdürebilmek elbette ki
güçtür. Fakat A. Kadir, yer yer
öyle mısralar kurmuş ki, tadına
doyumuyor. Bunlardan bir kaç
örnek verilebilir:

«Büyle ölü yüzüyordu suyun üs
tünde,
güzel silâhları yüzüyordu ölü de
İkbanlıların.»

«Üçmüş geşikler gibi şehre sığın
dılar,
«Güzel surlara dayanıp kurutuyor
lar terlerini,
«Susuzluğa gidermek için iciyor
ları kana kana.»

«Daha sonra büyük bir mezar ya
par Akhalar,
benden sonra çok kürekli gemi
lerde kalacak olanlar.»

Çevirenin dili alabildiğine
başarılı. Türkçenin böylesine gü
zel kullanıldığı bir çeviri daha
okumadım diyebilirim. Çokları,
tümceleleri osmanlıca kurup, son
ra sözlüklerin türkçe karşılıkları
nı aradıkları için çeviri tatsız olu
yor. Oysa A. Kadir'le Azra Er
hat, türkçeyi anlayarak kullan
mışlar. Buna, çevirinin tümü ör
nek gösterilebilir.

Örneğin, «nasıl yeltendin
karşıma çıkmaya?», «canımı so
lurken karanlık kapladı gözleri
ni», «Poseidon'la Athene o saat
geldiler yanına», «o tanrıçayı bü
yüten, yetiştiren, everen benim»,
«topunuz, ey tanrılar, hazırdınız
dügününde», «On ölçek altın
tartıp ayırdı», «mısralarındaki
«yeltennemek», «canımı solumak»,
«osaat», «evermek», «ölçek» de
yim ve sözcükleri, ancak türkçe
yi çok iyi bilen bir kimse tarafın
dan bu kadar güzel kullanılabilir.
Sonra, sık sık tekrarı olan «Ka
nadı sözler söyledi» deyimini de
destanın havasına çok uygun düş
müştü»

Destanda kişiler konuştu ru
tur. Her konuşmanın bitiminde
Homeros açıklamaya şöyle baş
lar: «Böyle dedi..», «Der de
mez..». Ve ardından, diyecekleri
ni der. Bu, çok tatlı bir ritim ve
riyor anlatıma. A. Kadir'i salt
bunun için kutlamak gerek.

Yalnız yadırganan bir kaç
nokta var. Örneğin, «Automedon'
la Alkimos atları soktular bo
yunduruğa», «sürdü tek tırnaklı
atlarını ön sıralara, nâralarla»
mısralarında «atların boyundu
ruğa sokulması» yla, «tek tırnaklı
atlar» yadırgatıyor insanı. Bence,
at boyunduruğa sokulmaz. Bo
yunduruk daha çok öküz içindir.
Sonra, neden tek tırnaklı at de
niyor? O zaman acaba çift tir
naklı, beş tırnaklı atlar da mı
varmış?

Bir de, «şehir» yerine «kent»
denilse, daha iyi olurdu sanıyo
rum. Kent sözcüğü bugün yaygın
halde kullanılmaktadır.

Çeviri, tümüyle çok başarılı.
Hele Patroklos'un cesedinin Ak
hilleus tarafından yakıldığı sahne
sıyla Akhilleus'un Hektor'u ko
valayışı sahnesi çok canlı verile
bilmiş.

Bence, Avrupa kültürünün
çekirdeği sayılan İyada'nın, Az
ra Erhat ve A. Kadir tarafından
yapılan bu güzelim çevirisinin
bütün okul kitaplıklarında bu
ludurulması kaçınılmaz bir gö
reydir. Tarih dersinde okutulsun,
türkçe dersinde okutulsun, her
zaman, her yerde okutulsun. De
ğışen nedir? Olympos tanrıları
yerine bugün başka tanrılar var.
Öyle tanrılar ki, Yunan Mitoloji
sindeki tanrıların sevimliliğinden
bile yoksun.

BASIN İLÂN KURUMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜNDEN

20 Temmuz 1962 gün ve 11159 sayılı Resmî Gazete'de ya
yınlanan 14 numaralı Genel Kurul Kararı'nın dergilerle ilgi
li maddeleri aşağıdadır.

Madde 47 — 195 sayılı kanunun 43 üncü maddesiyle ya
yınlanabilme esasları tarif ve tesbit edilen (Gelen ve katma
bütçeli dairelerle, il özel idareleri, belediyeler, köyler ve İktisadi
Devlet Teşekkülleri ve sermayesinin yarısından fazlası
kamu hukuku tüzel kişilerine ait bulunan teşekküllerle, ka
nunla kurulan, sair müesseselerin veya bunların iştirakleri
nin vereceği) hususî ilân ve reklâmlar ile Kurumun ilân ve
reklâmlarını yayımlayabilecek fikir ve sanat dergileri ile sair
mevkuatların (Türk dilinden gayri dille yayınlananlar dahil)
aşağıdaki maddelerde yazılı özellikleri haiz olmaları, bu ilân
ve reklâmları yayımlama talebinde bulunmaları ve Basın İlân
Kurumu Yönetmeliği ile bu kararda tesbit edilen vecibeleri
kabul etmeleri ve yerine getirmeleri şarttır.

Genel Hükümler :

Madde 48 — Bu bölümde kullanılan (dergi) tabiri günlük
olmayan bütün mevkuatları ifade eder.

Madde 49 — Ansiklopediler gibi aralıklarla fasiküller ha
linde yayınlanan matbuat, adı ne olursa olsun, dergi sayıl
maz.

Madde 50 — Üniversiteler, Fakülteler, Türk Dili Kurumu,
Türk Tarih Kurumu, Mahalli İdareler, Kızılay, Yeşilay, Tica
ret ve Sanayi Odaları, Borsalar, İktisadi Devlet Teşekkülleri,
bitümün resmî sektör ile malî ve ticarî müesseseler tarafın
dan yayınlanan dergiler aşağıdaki maddelerde tarif ve tas
nifi yapılan dergiler meyanında mütalea edilemezler. Bun
lar ancak bağlı buldukları teşekküllerin kendi ilânlarını
hiçbir şarta bağlı olmaksızın yayımlayabilirler.

Dergilerin tasnifi:

Madde 51 — Dergiler münderecat ve muhtevalarına göre
nev'i bakımından dört gruba ayrılmıştır.

I — FIKIR DERGİLERİ

A) Siyasî ve içtimai aktüalite dergileri

B) Herhangi bir meslek zümresine hitap etmediği
halde cinsiyet, yaş gibi belirli bir grup gözüte
rek yayınlanan ve fikir yönü galip olan dergi
ler.

II — SANAT DERGİLERİ

(Güzel Sanat olarak kabul edilen bütün sanatlar
ile ilgili dergiler)

III — İLİM TEKNİK ve MESLEK DERGİLERİ

IV — SPOR DERGİLERİ ve MAGAZİN İLE SAİR MEVKU ATLAR

Sehife sayı ve ölçüsü :

Madde 52 — 47 nci maddede sözü edilen ilân ve reklâm
ları yayımlayabilmek için sanat dergilerinin (15 günlüklere
kadar olanlar dahil) her sayısındaki sahifelerinin yüzölçümü
toplamı 0,90 metrekareden, daha fazla süre içinde yayınlanan
sanat dergilerinin her sayısındaki sahifelerinin yüzölçümü
toplamı 1,35 metrekareden, diğer dergilerin (haftalıkla ka
dar olanlar dahil) her sayısındaki sahifelerinin yüzölçümü
toplamı 1,35 metrekareden ve daha fazla süre içinde yayınla
nanların sahifelerinin yüzölçümü toplamının 2,70 metrekare
den az olmaması şarttır.

En az yayın hayatı süresi:

Madde 53 — İlk sayısında tesbit ettiği yayın zamanına
uygunluğunu muhafaza etmek şartıyla, haftada bir ve daha
sık ara ile yayınlananlar 12 sayı, onbeş günde bir yayımla
nanlar 8 sayı, aylık ve daha fazla süre içinde yayınlananlar

6 sayı çıktıktan sonra ilân ve reklâm alabilirler.

Yayımlarına bir sayı ara veren veya birkaçını tek sayıda
toplamaş olarak çıkan mevkuatlar yeni yayınlanmış gibi iş
lem yapılır.

İlân dağıtım Esasları.

Madde 54 — Yayınlama usulü 195 sayılı Kanunun 43 üncü
maddesinde gösterilen ilân ve reklâmın hangi dergilerde,
hangi ölçülerde yayımlanacağını, Kurumun Şubesi bulunan
yerlerde aşağıdaki esaslar dahilinde Basın İlân Kurumu Ge
nel Müdürlüğü tayin eder. Ancak ilân veya reklâmın yayın
lanacağı derginin seçilmesinde; şehir, dergi nev'i fiili satış,
hitap ettiği okuyucu gibi hususlara ait isteklerini, ilân veya
reklâmı veren Kuruma bildirebilir veya Kurumu dergi intihâ
bında serbest bırakabilir.

Madde 55 — Kurumun şubesi olmayan yerlerde ilân ve
reklâmın yayımlanmasını aynı esaslara göre valilikler dü
zenler.

Madde 56 — 47 inci maddede yazılı ilân ve reklâmın, der
gilerin dizgi tertip, baskı ve yazı kadrosu (Telif ücretleri da
hil) için ödedikleri ücretler toplamı ve fiili satışları gözönün
de bulundurulmuş ilân veya reklâmı verenin istekleri de
dikkate alınmak suretille aşağıdaki esaslar dairesinde dağıtı
lır.

I — Gruplar (nev'i bakımından) arasında yapılacak dağı
tımda ilân veya reklâmı verenin isteği nazarı dikkate alınır.

II — Aynı gruba dahil dergiler arasında yapılacak dağı
tımda:

a) Fiili satış (aboneler dahil) bakımından birbirine
yakın olanlar arasında eşitliğe, riayet edilir.

b) Fiili satış (aboneler dahil) bakımından emseline
nazaran bariz şekilde üstün olanlara ilân ve rek
lâmı verenlerin isteklerine göre daha fazla ve
rtilir.

c) Herhangibir dergiye verilecek ilân veya reklâm
nın tutarı, ödediği ücretler toplamını geçemez.

Madde 57 — Kurumun ilân ve reklâmı fikir ve sanat
dergilerine verilir. Bu maksatla, Kurumun yayımlanmasına
aracı olmak ödevinde bulunduğu ilân ve reklâmın, Kuru
mun idaresine iştirak eden mevkuatlarca verilmesi sırasında
alınacak komisyona, ilân ve reklâm istihkakları ayda (15.000)
Onbeş bin liraya kadar olanlar için % 0,5, (15.000) Onbeş bin
lira ile (50.000) elli bin lira arasında olanlar için % 1 ve
(50.000) elli bin liradan fazla olanlar için de %2,5 eklenmek
suretille tahsil edilecek paralardan bir fon teşkil edilir.

Madde 58 — Bu fondan fikir ve sanat dergilerine verile
cek ilân ve reklâmın, dergilerin emsal değerine göre hesap
lanarak dağıtılır.

15 günde ve ayda bir yayınlanan dergilerin emsal değeri
2, haftalık dergilerin 3'tür. Fondan faydalanacak dergi adedi
emsal değerleri ile çarpılarak, fonun kaçta bölüneceği bulu
nur.

Madde 59 — Dergiler Basın İlân Kurumuna her ayın so
nunda bir önceki aya ait icmal varakası gönderirler. Bu ic
mal varakasında her sayının fiili satışı (Baskı, bayie verilen,
isadeler ve aboneler müfredatlı olarak gösterilmek şartıyla)
dizgi, tertip, baskı ve yazı kadrosu (telif ücretleri dahil) için
ödenen ücretler ayrı ayrı beyan edilir.

Basın İlân Kurumu icmal varakalarında bildirilen husus
ları her zaman kontrol ettirebilir. Yanlış beyanda bulunan
dergiler hakkında 195 sayılı kanunun 49 uncu maddesinin
(a) bendi uygulanır.

Basın — 12003/061

SERVETE GİDEN
YOL..

TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI

TASARRUF SAHİPLERİNE AÇIKTIR

UĞUR K.

NASIL ÇILDIRILIR?

Hitler iktidarda...

General Von Schleicher'in istifasını resmen verdiği 28 Ocaktan bir gün sonra, Cumhurbaşkanı Hindenburg, Von Papen'i Hitler'in başkanlığında «anayasa çerçevesi içinde» bir hükümetin kurulmasını inkârlarını araştırmakla görevlendirdi. Bu hürsü politikacı bir hafta boyunca, Hitler'i de atlatıp Hugenberg tarafından desteklenecek yeni bir hükümetin başkanı olmağı kurup durdu. Goebbels bile 27 Ocakta şöyle yazıyordu: «Papen'in yeni dem başbakan olması mümkün değildir.» Eski başbakan Schleicher ise bir gün önce, başkomutan General von Hammerstein'i Cumhurbaşkanı'na göndererek Papen'in başkanlığı getirilmesini sağlamaya çalışıyordu. O sırada Berlin'de gerilen entrika şeması içinde Schleicher de son dakikada terazinin kefesini Hitler'den yana ağır bastırmağa çalışıyordu. Hindenburg ise oğuş komutanına «bu Avusturyalı on başta» başkanlığa getirmeğe hiç niyeti olmadığını bildirmişti.

Ertesi gün, yani 29 Ocak Pazartesi günü bir dönüş noktasıydı: Entrikacılar son kollarını oynuyorlar ve başkente en haye ena veriyor, birbirine en zıt söylemleri yayıyorlardı. Schleicher bir kere daha ateşi körüklemek üzere sadık dostu Hammerstein'i Hitler'e gönderdi. Başkomutan Hammerstein nazi sefine Papen'in kendisini ortada bırakmasını çok muhtemel olduğunu, en ki başbakan Schleicher ve ordu ile birleşmesinin daha iyi olacağını söyledi. Fakat bu teklif Hitler'i hiç ilgilendirmiyordu. Hitler Kaiserhoff'a dönerek arka daşlarıyla birlikte pasta yiyip, kahve içiyordu ki, Goering ortaya çıktı ve Hitler'in ertesi günü başkanlığa tayin edileceğini bildirdi.

Hitler

Başbakan

O akşam, nazi sefferi bu büyük haberi Goebbels'in Reichskanzlerplatz'taki evinde kutla maktalarken, Schleicher'den yeni haberci gelerek acayip şeyler söyledi. Gelen haberci Werner von Alvensleben altında, entrika ya son derece düşük bir in sundu, o kadar ki anlatılacak dedikodu bulamazsa kendisi uydurdu. Von Alvensleben nazi lere Schleicher ile Hammerstein'in Potsdam garnizonunda alarım verdiklerini, bir askerî dikta törlük kurmak üzere yağlı Cumhurbaşkanı Neudeck'teki ika meşhâna götürmeğe hazırlan diklarını bildirdi. Bu iki general belli de böyle bir şey tasarla maları ama, böyle bir karar al maktaki muhtakkti. Fakat naziler şüpheliler. Goering, ko mutanın emrinin verdiği hızla Cumhurbaşkanı'na Papen'i du rmandan haberdar kılmağa koştu. Hitler, olup bitenleri daha sonra şöyle anlatmaktadır:

«Bu askerî darbe tasarımı karışındaki tepkim, derhal Berlin'deki S.A. ların komutanı Kurt Helldorff'u çağırarak ve onun vasıtasıyla şehirdeki bütün S.A. ları hazır duruma geçirmek oldu. Ayrıca, kendisine güvene bileceğine emin olduğum polis teftiş başkanı Wecke'ye Wilhelm Wimmer'deki altı polis taburunu aynı anda alması için hamlanma mını bildirdim. Öte yandan

Reichswehr tarafından bakanlığa aday gösterilen General von Blomberg'e derhal yola çıkması nı, 30 Ocakta saat 8 de Berlin'e varır varmaz derhal Cumhurbaşkanının yanına giderek and içmesini, böylelikle başkomutan olarak her hangi bir hükümet darbesini önleyebilecek duruma geçmesini emrettim.»

Bununla birlikte, o vakit Almanya'yı Cenevre'deki silâh sızlanma konferansında temsil etmekte olan General von Blomberg, Schleicher ve Hammers tein'in haberi olmaksızın o vakit iktidarda bulunmayan Hitler ta rafından değil, Hindenburg ile Papen tarafından çağırıldı. Von Blomberg, Hitler—Papen kabine sinde Savunma Bakanı olacaktı. Blomberg 30 Ocakta erkenden Berlin garına geldiği vakit, bir birine zıt emirler getiren iki subay tarafından karşılandı. Hammerstein'in Binbaşı von Kunt zen adındaki bir yardımcısı Blomberg'i başkomutanla görüş meğe çağırdı. Babasının yardım cılışını yapan Albay Oskar von Hindenburg ise Blomberg'e Cum hurbaşkanının huzuruna çıkmak emrini nakletti. Blomberg Cum hurbaşkanına gitti. Savunma Ba kanı olarak and içti ve böylelikle yalnızca ordu tarafından giri şilecek her hangi bir hükümet darbesini bastırarak araçları ele geçirmekle kalmadı, aynı zaman da bir kaç saate kadar tayin edi lecek hükümetin subaylarca desteklenmesini sağlayacak duru ma geçti. Hitler, bu güç anda or dunun kendisini kabul etmesin den dolayı daima minnettar kal mıştır. İktidara geçtikten az son ra bir parti kongresinde şöyle demişti: «İhtilâl saatinde ordu yanımızda yer almasaydı, bugün kü durumumuza erişemezdik.» Hitler'in iktidara geçmesini sağ lamak, daha sonra subayların omuzlarına yüklenen ağır bir sorumluluktan dolayı bir gün bu yük pişmanlık duyacaklardı.

Acayip

bir

koalisyon

Süpheşiz ki, naziler, yeni ku rulan kabinede azınlıktaydılar; kabinedeki 11 üyelikten ancak üçüne sahiptirler ve başbakanlık bir yana bırakılırsa bunlar önem li bakanlıklar da değildir. Reich İcra Kurulu Başkanı da bir çok Avrupa ülkelerinde olduğu gibi o da polis kontrol edemiyordu, polis Almanya'da çeşitli eyalet lerin kontrolündeydi. Kabinenin üçüncü üyesi Goering'ti, fakat ona belirli bir görev bulunama mıştı. Almanya hava kuvvetine sahip olur olmaz Havaçılık Ba kanlığına getirilmek üzere san dalyasız bakan olmuştu. Goering'in aynı zamanda Prusya İçişleri Bakanlığına tayinine kimse dik kat etmemişti, oysa bu tayin ona Prusya polisini kontrolü altına almak imkânını sağlıyordu. Önem li bakanlıklar, nazilerin ağzını kapattıklarından emin olan mu hafazakârlara verilmişti. Neu rath, Dışişleri Bakanlığına devsm ediyordu; Blomberg Savunma Bakanıydı; Hugenberg, birleşti rilen İktisat ve Tarım Bakanlı ğına getirilmişti; Seltz Çalışma Bakanı olmuştu; Öbür bakanlık lar ise, sivasî partilere bağlı ol mayan, Papen'in sekiz ayrı ön

ceki kabinesinde yer alan «uz man»lara verilmişti. Papen, Baş bakan yardımcısı ve Prusya Baş bakanıydı ve Hindenburg ken disine, başbakanı ancak başbakan yardımcısıyla birlikte huzuruna kabul edeceği hususunda söz vermişti. Papen'in aklına göre, bu özel durum ona Hitler'in diz gilerini elinde tutmak imkânı nı sağlayacaktı. Hatta Papen da ha fazlasını umuyordu: Bu hükû met kendisi tarafından tasarlan mış, gerçekleştirilmişti; dostu, hayranı ve koruyucusu olan ya şlı Cumhurbaşkanı'nın yardımı ve kabinede 3'e karşı 8'le çoğunlu ğu elde tutan muhafazakâr mes lektaşlarının desteğiyle bu kabine ye hükmedeceğine emindi.

Fakat bu basit ve sathi gö rüşlü siyasetçi Hitler'i tanıdı yordu; Hitler'i iktidara getiren kuvvetlerin önemini de anlamı yordu. Hitler müstesna, ne Pa pen ne de başkanı, mevcut mües seselerin —ordu, kilise, sendika lar, siyasî partiler— veya çok lü teşkilatlanmış işçi sınıfı ve ya nazi olmayan bütün burjuva zinin izah edilemez güçsüzlüğü nü gerçekten anlamış değildi. Papen'in daha sonraları acı bir şekilde belirttiği gibi bütün bun lar «hiç karşı koymaksızın boyun eğeceklerdi.»

Almanya'da hiç bir sınıf, hiç bir topluluk, hiç bir siyasî parti demokratik cumhuriyetin düşüşünde ve Hitler'in iktidara geçişindeki sorumluluk payı nı inkâr edemez. Naziliğe muha lif olan Almanların en büyük yanlığı, naziliğe karşı tek cephe meydana getirememeleridir. Na ziler en popüler oldukları zaman, 1932 Temmuzunda oyların ancak % 37 sini alabilişlerdi. Fakat Hitler'e karşı olduğunu belirten Alman halkının % 63 ü kendi aralarında son derece bölünmüş tü ve bunlar Hitler'i bertaraf etmek için hiç olmazsa geçici olarak birleşmeleri gerekirken, kendilerini silip süpürecek olan bu müşterek tehlikeye karşı birleşemeyecek kadar kısa görüşlüydüler.

Hitler,

mutlak

iktidar

peşinde

Hitler'in Viyanadaki serse rilik yıllarında kurduğu ve hiç bir vakit unutmadiğı nazariye, yani ihtilâl hareketini iktidara ulaştırma yolunun, devletin belli başlı müesseselerinden bazıları la birleşmekten geçtiği yolun daki nazariye, şimdi aşağı yukarı onun tasarladığı şekilde ger çekleşmişti. Ordunun ve muha fazakârların desteklediği cum hurbaşkanı, kendisini başbakan lığa getirmişti. Fakat siyasî ikti darı büyük olmakla birlikte tam değildi. Hitler iktidarı, kendisi ni işbaşına geçiren bu üç kuvvet kaynağıyla paylaşmak zorunday dı. Bu üç kuvvet Nasyonal Sos yalist hareketine yabancıydılar, hattâ ona güvensizlik besliyor lardı. Şu halde Hitler'in ilk gö revli, bunları en kısa zamanda işbaşından uzaklaştırmak, nazi partisini devletin tek sahibi kı mak, sonra da otoriter bir hükû metnin ve hükümetin polisinin yardımıyla nazi ihtilâlini tamam lamaktı. Hitler daha iktidara geçeli 24 saat olmamıştı ki, ken

disinin «bekçi»leri olan saf mu hafazakârlara bir tuzak hazırla yarak ilk kesin adımını attı. Bu adım, böyle zincirleme gelişme lere yol açtı ki, altı ayın sonun da Almanyanın tamamıyla nazi leştirilmesini ve Almanyanın ta rifinde ilk defa olarak federal yapısı ortadan kaldırılmış ve bir leştirilmiş bir Reich'in başına diktatör olarak geçmesini sağ ladı.

Yeni

seçime

doğru

Hitler 30 Ocak 1933 günü saat 17.00 de, yani başbakan ola rak andiçmesinden beş saat son ra ilk bakanlar kurulu toplan tımını yaptı. Nürnberg mahke mesinin ele geçen yüzlerce ton ağırlığındaki gizli belgeleri ara sında yer alan bu toplantıya ait tutanak, Hitler'in, Goering'in yardımıyla, kabinedeki muhafa zakârları nasıl ustalıkla ve hızla kontrolü altına aldığı ortaya koymaktadır. Hindenburg Hit ler'i cumhurbaşkanı tarafından tayin edilen bir kabinenin baş ına değil, Reichstag'taki bir çoğunluğa dayanan bir kabine nin başına getirmişti. Fakat, ka binede yer alan iki parti, yani naziler ile milliyetçiler, parlä mentodaki 583 üyelikten ancak 247 sine sahiptirler, yani çoğun luğu ellerinde bulundurmuyor lardı. Bu çoğunluğu elde edebî meleri için, Reichstag'ta 70 üye lüğü olan Merkez Partisinin des teğine muhtaçtı. Daha yeni hükümet iş başına geçer geçmez Hitler, Goering'i Merkez Partisi liderleriyle görüşmeğe yollamış tı. Goering, kabineye Merkez Partisinin «bazı tavizler» istedi ğini bildirdi, bundan dolayı Rei chstag'ın feshini teklif etti. Hit ler de bunu destekledi. İş haya tındaki başarısına rağmen bir budala olan Hugenberg, Merkez Partisinin hükümete alınmasını istemiyordu; fakat yeni seçim lere gidilmesine de razı değildi. Zira, şimdi devletin vasıtalarını ele geçirmiş olan nazilerin se çimlerde mutlak bir zafer ka zanıp, gerek kendilerinin, ge rekse muhafazakârların desteği ne muhtaç olmaktan kurtulma sından korkuyordu. Bundan dola yı Hugenberg, Komünist Parti s'in ortadan kaldırılmasını tek lif etti; Komünist Partisi orta dan kalkınca, komünistlerin Rei chstag'taki 100 milletvekili de ellerinden gidecek, böylece nazi ler ve milliyetçiler çoğunluğu sağ liyacaklardı. Fakat Hitler, şim dilik bu kadar ileri gitmek ni yetinde değildi. Nihayet şu ka rara varıldı: Başbakan, ertesi sabah Merkez Partisi liderleriyle görüşecek, bu görüşmeden bir şey çıkmazsa hükümet yeni seçimlere gidilmesini isteyecekti. Hitler, bu görüşmelerden bir şey çıkmamasını sağlamakta güç lük çekmedi. Hitler'in isteği üle rine, Merkez Partisi başkanı Kardinal Kaas, görüşmelere te mel olacak bir Hste sundu ki, bu listedeki konuları tasvibet mek, Hitler'in anayasaya göre hükümet süreceğine söz vermesi anlamına geliyordu. Fakat Hit ler, hem Kaas'ı hem de hükümet üyelerini aldatarak, bakanlarına Merkez Partisinin kabulüne im kân bulunmayan istekler ileri sürdüğünü, anlaşmaya varmak ümidinin bulunmadığını söyledi. Sonra da Cumhurbaşkanı'ndan Reichstag'ın feshini ve yeni se çimlere gidilmesini istemek tek lifinde bulundu. Hugenberg ile Papen tuzağa yakalanmışlardı. Bununla birlikte, Hitler'in, se çimlerin sonucu ne olursa olsun kabinenin değişmeyeceği husu sunda teminat vermesi üzerine teklifi kabul ettiler.

Almanyanın görüşü göreceği bu son serbest seçimde, Nazi Partisi ilk olarak, oyları kazan mak için hükümetin geniş kay

naklarına sahip bulunmaktaydı. Goebbels memnundu ve 3 Şu bat tarihinde günlüğüne şu notu düsmekteydi: «Şimdi mücadele kolay olacak, zira devletin bütün vasıtalarından faydalanabiliriz. Radyo ile basın emrimizde. Bir propaganda şaberesi hazırlıyo ruz. Hem bu kez paramız da ek sik değil tabii.»

İşadamları

Hitler'e 3

milyon mark

bağışlıyor

Yeni hükümetin, teşkilât lanmış işçileri oldukları yerde tutacağına ve patronları istedik leri gibi hareket etmekte ser best bırakacağına dair verdiği sözle yatışmış olan büyük iş adamları, Nazi Partisine para yardımında bulunmağa davet edildiler. 20 Şubat'ta Reichstag başkanı Goering'in oturduğu Reichstag Başkanı Sarayında ya pılan bir toplantıda iş adamları bu isteği yerine getirdiler. Bu toplantıda ev sahipliği görevini Dr. Schacht yapıyordu; Goering ile Hitler ise Alman iş çevresi nin ileri gelen yirmi kadar üyesine (bunlar arasında bir kaç gün içinde ateşli bir nazi olup çıkan Krupp von Bohlen ile L. G. Farben'den Bosch ve Schmitz ler, Vereinigte Stahlwerke'nin müdürü Voegler de vardı), du rumu izah etti. Bu gizli toplantı nın tutanağı elimizdedir. Hit ler, büyük iş adamlarını yatıştır mağa çalışan uzun bir konuş mayla işe girişti:

«Demokrasi çağında özel teşebbüs yürüyemez. Özel teşeb büs ancak insanlar otorite ve şahsiyet haklarında sağlam bir inansa sahip oldukları tak dırde mümkündür. Bu dünyada sahip bulunduğumuz bütün varı mızı yoğunluğu seçkin insanların mücaadelesine borçluyuz. Kültü rün bütün iyiliklerinin ancak demir bir elle sağlanabileceğini unutmamalıyız.»

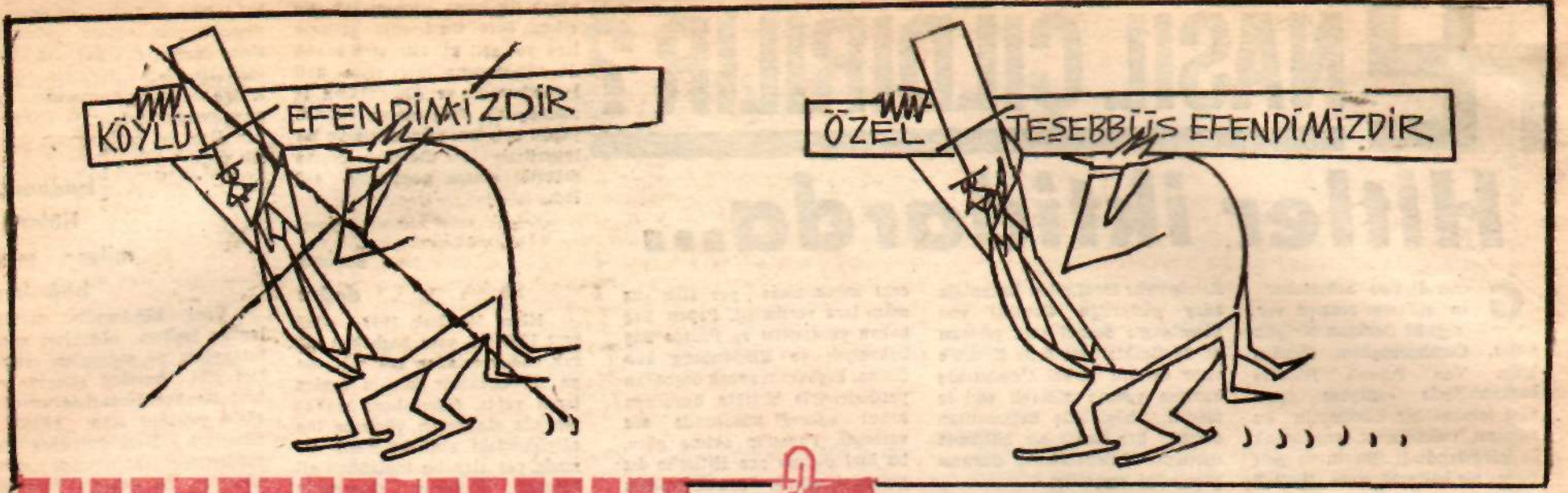
Hitler, iş adamlarına, marxist' leri tasfiye edeceği ve Alman ordusunu yeniden kuracağı hu susunda söz verdi. (Bu son nokta Krupp, Stahlwerke ve I.G. Far ben'i daha çok ilgilendiriyordu, zira bir silâhlanmada en çok ka zanç sağlayacaklar bunlardı). Hitler sözlerini şöyle bitirdi:

«Şimdi son seçim arifesin de bulunuyoruz. Seçimlerin so nucu ne olursa olsun gerilemi yeceğiz. Seçimlerde kazanamaz sak bile, başka vasıtalar, başka silâhlarla iktidarda kalacağız.»

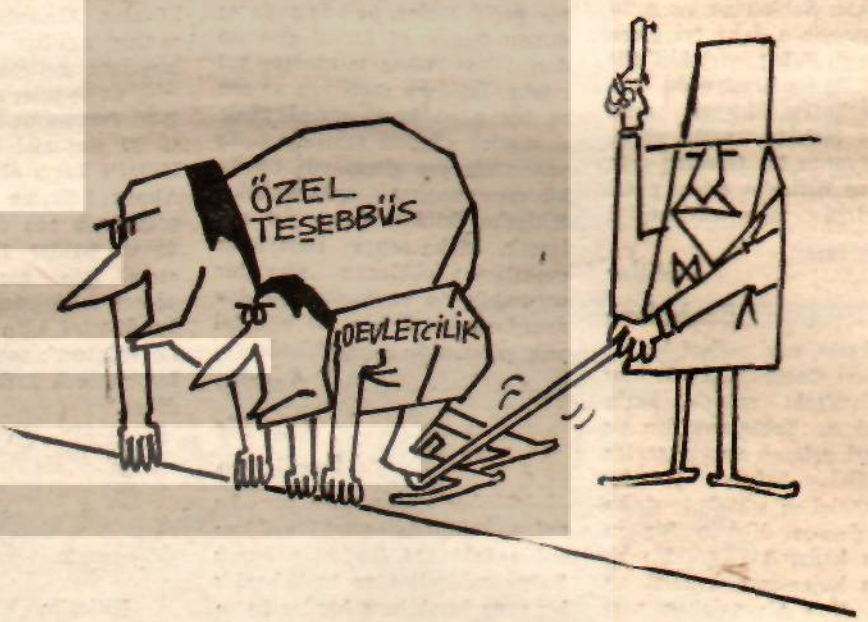
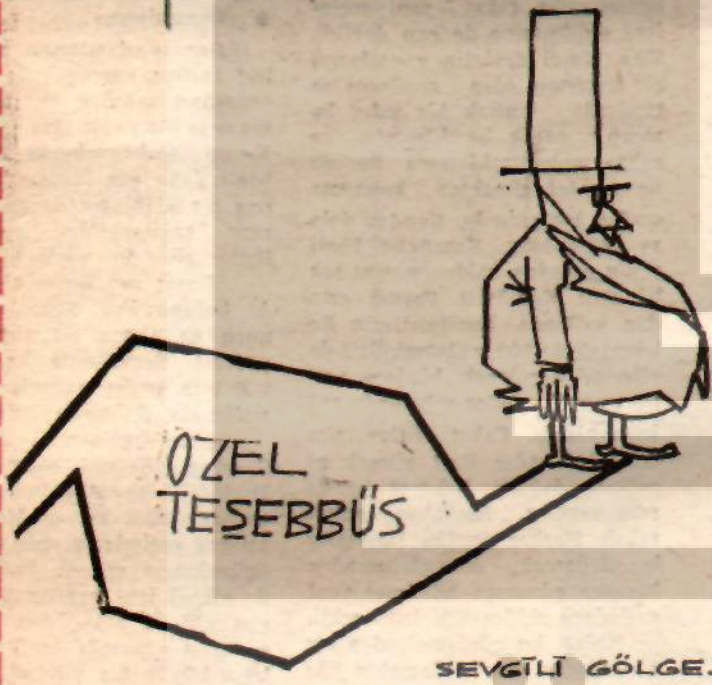
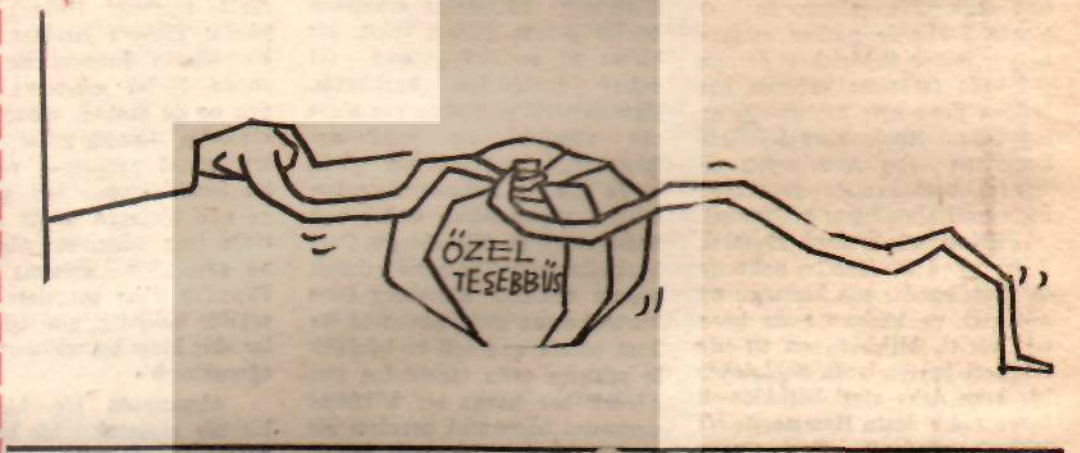
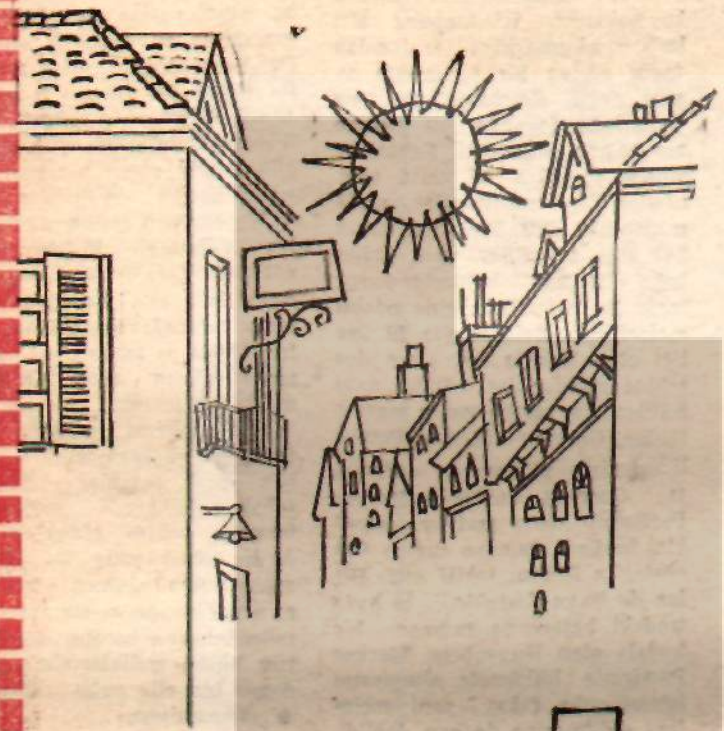
Hitler'den sonra söz alan Goering daha açık konuştu, «ma li fedakârlık» ünvanında ısrarla durarak dedi ki: «5 Mart'ta ya pılacak seçimlerin, hiç şüphesiz önümüzdeki on yıl, hattâ belki de yüzyıl için yapılacak son se çim olduğu anlaşılırsa, büyük sanayin yapacağı mali fedakâr lığın büyük bir yük olmayacağı ortaya çıkar.»

Bütün bunlar, toplantıya ka tılan iş adamları için yeterli ka dar açık ve hepsi de bu «Al lahın belası» seçimlere, demok rasiye ve silâhsızlanmaya paydos denileceği vaadini hararetle tas vip ettiler. Tissen'in iddiasına göre, 29 Ocakta Hitler'i başba kanlığa getirmemesi için Hin denburg nezdinde ısrarda bulu nan silâh fabrikaları kralı Krupp bir sırayla tuzağa kalktı ve baş bakana «durumu bu kadar açık likla ortaya koyduğunu» iş adamlarının «minnettarlığını» ifade etti. Ondan sonra da Dr. Schacht, iş adamlarına tepsiye uzattı. Toplanan miktarı Dr. Schacht Nürnberg mahkeme sinde şöyle belirtti: «Üç milyon mark topladım.»

Gelecek sayıda
REICHSTAG
YANGINI

CEMAL HOŞGÖR

SEVGİLİ GÖLGE..

